

**PROGRAM USUWANIA AZBESTU
I WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST
DLA GMINY SUCHOWOLA
NA LATA 2008 – 2032**

Zleceniodawca: Gmina Suchowola

Wykonawca: EkoExpert Doradztwo Ekologiczne i Gospodarcze
Stanisław Paniczko

Autorzy opracowania:

1. mgr niż. Marta Ziółkowska
2. mgr Halina Brulińska
3. mgr inż. Stanisław Paniczko

sierpień 2008 r.

SPIS TREŚCI:

1. Wstęp	4
1.1 Dane ogólne.	4
1.2 Podstawa prawna opracowania	4
2.Krajowy Program usuwania wyrobów zawierających azbest.....	7
2.1.Zakres zadań dla gminy wynikający z „Krajowego Programu ...”	10
2.2.Zadania dla gmin określone w Wojewódzkim Planie Gospodarki odpadami dla Województwa Podlaskiego na lata 2007 – 2010.....	11
3. Cel i zadania Programu Usuwania Azbestu i Wyrobów Zawierających Azbest na terenie Gminy Suchowola	14
4. Szkodliwość azbestu i postępowanie z odpadami zawierającymi azbest. 19	
4.1. Właściwości fizykochemiczne azbestu.	19
4.2. Szkodliwość azbestu	20
4.3. Postępowanie z odpadami zawierającymi azbest.....	22
5.Diagnoza stanu istniejącego, bilans wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy.	23
5.1. Diagnoza stanu istniejącego.	23
5.2. Prognoza zmian demograficznych na terenie gminy.	25
5.3.Gospodarka odpadami.....	26
5.4. Bilans wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy.....	32
6. Założenia i uwarunkowania realizacji programu	33
6.1 Założenia Programu	33
6.2. Alokacja środków finansowych z budżetu gminy na realizację Programu.....	34
6.3. Uwarunkowania realizacji Programu	35
6.4. Monitoring realizacji programu	36
7. Harmonogram realizacji Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu gminy na lata 2007- 2032	37
8. Koszty usuwania wyrobów azbestowych z terenu gminy.....	38
10. Finansowanie usuwania wyrobów zawierających azbest.....	41
10.1 Fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej	42
10.2 Fundacje i programy pomocowe	44
10.3. Fundusze Strukturalne oraz Fundusz Spójności	45
11.Wytyczne dotyczące przepisów BHP w zakresie bezpiecznego usuwania wyrobów azbestowych.	47
13.Wytyczne dla jednostek samorządu gminnego, właścicieli, zarządców nieruchomości i wykonawców prac polegających na zabezpieczeniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest.	49
13.1. Obowiązki właścicieli, zarządców lub użytkowników nieruchomości:	50
13.2. Obowiązki wykonawców prac polegających na zabezpieczeniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest:.....	50

Załączniki:

Załącznik nr 1; Ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest (Dz.U.04.71.649) – wzór

Załącznik nr 2a; Informacja o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystywania (Dz.U.03.192.1876) - wzór

Załącznik nr 2b; Informacja o wyrobach zawierających azbest, których wykorzystywanie zostało zakończone (Dz.U.03.192.1876) – wzór

Załącznik 3; Wykaz firm specjalistycznych posiadających zezwolenia Starosty na zbieranie i transport odpadów zawierających azbest na terenie gminy- w załączeniu lista podmiotów gospodarczych.

Załącznik nr 4; Tab. 1 Zestawienie ilościowe płyt azbestowo-cementowych na terenie Gminy Suchowola.

Załącznik nr 5; Wniosek o dofinansowanie odebrania i unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest – (przykładowe wnioski)

Załącznik nr 6 Karta przekazania odpadu - odpadów zawierających azbest

Załącznik nr 7; Stan prawny

Załącznik nr 8; Składowiska przyjmujące odpady zawierające azbest

1. WSTĘP

1.1 Dane ogólne.

Nazwa opracowania:

PROGRAM USUWANIA AZBESTU i WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST Z TERENU GMINY SUCHOWOLA NA LATA 2008 - 2032.

Zleceniodawca:

Urząd Miejski w Suchowoli

Autor opracowania:

Ekooexpert Doradztwo Gospodarcze i Ekologiczne, Stanisław Paniczko

1.2 Podstawa prawna opracowania.

Tematyka bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest z obiektów budowlanych, począwszy od realizacji obowiązku dokonania przeglądu technicznego tych wyrobów – do zdeponowania wytworzonych odpadów na składowisku, unormowana została w około 28 obowiązujących aktach prawnych, między innymi:

- w ustawie z dnia 19.06.1997r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest,
- w rozporządzeniu Ministra Gospodarki z dnia 14.08.1998r. w sprawie sposobów bezpiecznego użytkowania oraz warunków usuwania wyrobów zawierających azbest,
- w rozporządzeniu Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23.10.2003r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest,
- w rozporządzeniu Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 02.04.2004r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest.

Stan realizacji obowiązujących ustaw i rozporządzeń w zakresie bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest z obiektów budowlanych przedstawia się następująco:.

Ustawa z dnia 19.06.1997r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest zakazuje:

- wprowadzania na polski obszar celny azbestu i wyrobów zawierających azbest,
- produkcji wyrobów zawierających azbest,
- obrotu azbestem i wyrobami azbestowymi.

W związku z powyższą ustawą produkcja płyt falistych została zakończona we wszystkich zakładach w Polsce do 28.09.1998r., a od 1998r. nastąpił zakaz obrotu tymi płytami.

Realizując obowiązek określony rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23.10.2003r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest :

- właściciele obiektów budowlanych złożyli informacje o występowaniu azbestu w ich obiektach budowlanych: osoby fizyczne do gmin, natomiast podmioty gospodarcze - wojewodzie.

Wykaz obowiązujących aktów prawnych

1. Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14.10.2005r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających

- azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz. U. z 2005r. Nr 216, poz. 1824;
- określa obowiązki pracodawcy zatrudniającego pracowników przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest. Pracownicy powinni być przeszkoleni w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy zgodnie z programem określonym w załączniku do rozporządzenia.
  2. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 15.09.2005r. w sprawie leków związanych z chorobami wywoływanymi pracą przy azbestie (Dz. U. z 2005r. Nr 189, poz. 1603).
  3. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 4 lipca 2005r. zmieniające rozporządzenie w sprawie leczenia uzdrowiskowego osób zatrudnionych przy produkcji wyrobów zawierających azbest. (Dz. U. z 2005r. Nr 131, poz. 1100).
  4. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 10.01.2005r. w sprawie wzoru książeczki badań profilaktycznych dla osoby, która była lub jest zatrudniona w warunkach narażenia zawodowego w zakładach stosujących azbest w procesach technologicznych, sposobu jej wypełnienia i aktualizacji (Dz. U. z 2005r. Nr 13, poz. 109).
  5. Ustawa z dnia 22 grudnia 2004r. o zmianie ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2005r. Nr 10, poz. 72).
  6. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych (Dz. U. z 2004r. Nr 210, poz. 2135).
  7. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 9 sierpnia 2004r. w sprawie leczenia uzdrowiskowego osób zatrudnionych przy produkcji wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004r. Nr 185, poz. 1920).
  8. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 4 sierpnia 2004r. w sprawie okresowych badań lekarskich pracowników zatrudnionych w zakładach, które stosowały azbest w produkcji (Dz. U. z 2004r. Nr 183, poz. 1896).
  9. Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 19 maja 2004r. w sprawie dopuszczenia do dnia 31 grudnia 2004r. wyrobów zawierających włókna azbestowe do produkcji lub do wprowadzania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2004r. Nr 131, poz. 1406).
  10. Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004r. Nr 71, poz. 649);
  - określa zasady usuwania wyrobów zawierających azbest, sposób pakowania i oznakowania do przewiezienia na miejsce składowania.
  11. Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 6 stycznia 2004r. w sprawie dopuszczenia w 2004r. wyrobów zawierających azbest do produkcji lub do wprowadzenia na polski obszar celny (Dz. U. z 2004r. Nr 10, poz. 83);
  - corocznie określana jest w drodze rozporządzenia lista wyrobów zawierających azbest, których nie można jeszcze w wielu przypadkach zastąpić wyrobami bezazbestowymi. Dotyczy to przede wszystkim wyrobów o specjalnym przeznaczeniu dla potrzeb m. in. przemysłu chemicznego, rafineryjnego i energetyki.
  12. Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest (Dz. U. z 2003r. Nr 192, poz. 1876).
  13. Rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz. 1206);
  - zamieszcza rodzaje odpadów zawierających azbest na liście odpadów niebezpiecznych, w tym o kodzie 17 06 05, tj. materiały konstrukcyjne zawierające azbest, o kodzie 17 06 01, tj. materiały izolacyjne zawierające azbest, o kodzie 16 02 12, tj. zużyte urządzenia zawierające azbest, o kodzie 16 01 11, tj. okładziny hamulcowe zawierające azbest, o kodzie 10 13 09, tj. odpady zawierające azbest z produkcji elementów cementowo-azbestowych.
  14. Rozporządzenie Ministra Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 28 kwietnia 1998r. w sprawie dopuszczalnych stężeń substancji zanieczyszczających w powietrzu (Dz.

- U. Nr 55, poz. 355);
- określa dopuszczalną wartość stężenia azbestu w powietrzu na 1000 włókien / m³ w odniesieniu do okresu 24 godzin.
15. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 lutego 2006r. w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów (Dz. U. Nr 30, poz. 213);
- określa wzory dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów celem zapewnienia kontroli ich przemieszczania. Ewidencję odpadów prowadzi się za pomocą dwóch dokumentów: karty ewidencji odpadów i karty przekazania odpadów.

Obowiązujące ustawy dotyczące azbestu i usuwania wyrobów zawierających azbest.

1. Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 18 grudnia 2003r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004r. Nr 3, poz. 20);
  - ustawa praktycznie zamknęła okres stosowania wyrobów zawierających azbest w Polsce, pozostaje natomiast problem sukcesywnego usuwania zużytych wyrobów w sposób nie zagrażający zdrowiu ludzi i zanieczyszczaniu środowiska.
2. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. o odpadach (jedn. tekst z 2007r.; Dz. U. Nr 39, poz.251);
  - ustawa określa zasady postępowania z odpadami, w sposób zapewniający ochronę życia i zdrowia ludzi oraz ochronę środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, a w szczególności zasady zapobiegania powstawaniu odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko. Reguluje całokształt spraw administracyjnych związanych z postępowaniem przy zbieraniu, transporcie, odzysku i unieszkodliwianiu, w tym składowaniu odpadów, a także wymagań dotyczących składowisk odpadów.
3. Ustawa z dnia 7 lipca 1994r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2006r.; Nr 156, poz. 1118 ze zm.);
  - ustawa reguluje, między innymi, sprawy obejmujące usuwanie azbestu i wyrobów zawierających azbest z obiektów budowlanych, w tym dokonywania przez osoby fizyczne i prawne zgłoszeń dotyczących wymiany pokryć dachowych z eternitu na inne bezpieczne dla środowiska i zdrowia ludzi pokrycia dachowe.
4. Ustawa z dnia 28 października 2002r. o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 199, poz. 1671 ze zm.);
  - określa warunki przewozu odpadów niebezpiecznych (w tym także odpadów azbestowych) na składowisko odpadów. Pojazdy winny być zaopatrzone w świadectwo dopuszczenia pojazdu do przewozu materiałów niebezpiecznych, a kierowcy winni posiadać zaświadczenia ADR.
5. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (t. j. z 2008r.; Dz. U. Nr 25, poz.150);
  - ustawa określa zasady ochrony środowiska oraz warunki korzystania z jego zasobów, z uwzględnieniem wymagań zrównoważonego rozwoju.

W zakresie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest obejmuje zagadnienia: Państwowego monitoringu środowiska jako systemu pomiarów, ocen i prognoz stanu środowiska, przetwarzania i rozpowszechniania informacji o środowisku; Opracowania programów zmierzających do przestrzegania standardów jakości środowiska; Ochrony powietrza przed zanieczyszczeniami, sposobu postępowania z substancjami stwarzającymi szczególne zagrożenie dla środowiska; Kar i odpowiedzialności za nie przestrzeganie zasad i przepisów dotyczących ochrony środowiska.

2. KRAJOWY PROGRAM USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST

W dniu 14 maja 2002 r. Rada Ministrów przyjęła „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” (KPUA). Program ten powstał w wyniku:

- przyjęcia przez Sejm RP Rezolucji z dnia 19 czerwca 1997 r. w sprawie programu wycofywania azbestu z gospodarki, w której RM zobowiązano do opracowania programu zmierzającego do wycofywania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski,
- realizacji ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest oraz odpowiednich przepisów wykonawczych do tej ustawy,

potrzeby oczyszczania kraju z azbestu oraz wyrobów zawierających ten surowiec.

Podstawowe cele KPUA to oczyszczenie terytorium kraju z azbestu oraz usunięcie stosowanych od wielu lat wyrobów zawierających azbest, wyeliminowanie spowodowanych azbestem negatywnych skutków zdrowotnych u mieszkańców Polski, a także sukcesywna likwidacja oddziaływania azbestu na środowisko i doprowadzenie w określonym czasie do spełnienia wymogów ochrony środowiska. Założenie Krajowego Programu Usuwania Azbestu i Wyrobów Zawierających Azbest zostały szerzej omówione w następnym rozdziale.

Azbest jest nazwą handlową 6 różnych minerałów z grupy serpentynów i amfiboli występujących w postaci włóknistych skupień. Pod względem chemicznym są one uwodnionymi krzemianami magnezu, żelaza, wapnia i sodu. Azbest jest materiałem praktycznie niezniszczalnym, nie ulega on bowiem ani degradacji biologicznej, ani termicznej, w związku z czym po wprowadzeniu do środowiska może on pozostawać tam przez setki lat.

Azbest jest znany od kilku tysięcy lat, a szerokie zastosowanie uzyskał w ostatnich stu latach. Służył on do produkcji wyrobów budowlanych, szczególnie płyt dachowych, elewacyjnych oraz rur. W handlu stosowano powszechnie trzy rodzaje minerałów:

- krokidolit „azbest niebieski” – ma najkorzystniejsze właściwości mechaniczne, przez co był najchętniej wykorzystywany w przemyśle, należy do grupy amfiboli; jest najbardziej szkodliwy, rakotwórczy i mutagenny, najwcześniej wycofany z użytkowania – w latach 80-tych,
- amosyt – „azbest brązowy” – należący do grupy amfiboli, o szkodliwości pośredniej między krokidolitem i chryzotylem, ma włókna sztywniejsze i mniej giętkie w porównaniu z chryzotylem, nie spotykany w wyrobach produkcji polskiej, stosowany w wyrobach Europy Zachodniej, często w formie tynków i natrysków ogniochronnych,
- chryzotyl – „azbest biały” – przedstawiciel grupy serpentynu, najczęściej z azbestów stosowany w produkcji wyrobów azbestowo – cementowych oraz popularnych wyrobów tkanych i przędz termoizolacyjnych.

Trwałość płyt azbestowo - cementowych szacuje się na 30 lat, natomiast okres eksploatacji innych wyrobów jest z reguły krótszy. Korodujące wyroby zawierające azbest uwalniają pył azbestowy, który wnikając do organizmu wywołuje poważne choroby układu oddechowego. Dlatego władze samorządowe Gminy Suchowola mając na uwadze zdrowie mieszkańców oraz wymogi prawne podejmują działania w kierunku likwidacji wyrobów zawierających azbest występujących na terenie Gminy.

W „Programie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” z uwagi na brak w kraju szczegółowej inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest, wszystkie wartości i większość danych ilościowych ujęto szacunkowo. Według nich, na terenie kraju znajduje się około 15 500 tys. ton wyrobów zawierających azbest, w tym 14 900 tys. ton płyt azbestowo-cementowych (1 351 500 tys. m²) oraz 600 tys. ton rur i innych wyrobów azbestowo-cementowych. Największe nagromadzenie wyrobów azbestowych występuje na terenie województwa mazowieckiego (ok. 3 mln ton), województwa lubelskiego (ok. 2 mln ton). Szacunek ilości dla województwa podlaskiego: ilość zabudowanych płyt azbestowo-cementowych wynosi 1 083 170 ton, tj. 98 470 tys. m² (4 miejsce w kraju); ilość stosowanych rur azbestowo-cementowych wynosi 20 100 ton (13 miejsce w kraju). Z analizy danych w układzie wojewódzkim wynika, że

ilość wyrobów zawierających azbest zabudowanych w obiektach budowlanych na terenie województwa podlaskiego wynosi 1 103 270 ton (powyżej 7% w skali kraju) – 4 miejsce. Przewidywana ilość odpadów zawierających azbest powstających w województwie podlaskim w wyniku usuwania wyrobów z azbestem wyniesie:

- do 2012 roku - 386 144 Mg (316 638 m³)
- w latach 2013 – 2022 - 441 308 Mg (361 873 m³)
- w latach 2023 – 2032 - 275 818 Mg (226 171 m³)

Ze względu na zagrożenie, jakie stwarzają ww. wyroby, powinny one zostać usunięte ze wszystkich obiektów w kraju do końca 2032 roku. W Polsce azbest najczęściej wykorzystywano do produkcji: pokryć dachów (eternit falisty i płaski), płyt elewacyjnych i balkonowych, rur do wykonywania instalacji wodociągowych, kanalizacyjnych i centralnego ogrzewania, sprzęgieł i hamulców do wind, różnych typów izolacji cieplnej, bojlerów, kotłów, wymienników ciepła, przewodów centralnego ogrzewania, ognioodpornych kocy azbestowych.

Nazwa azbest nie określa konkretnego minerału, lecz dotyczy ogółu minerałów krzemianowych tworzących włókna. Przyjmuje się, że azbestami są włókniste odmiany minerałów występujące w przyrodzie w postaci wiązek włókien cechujących się wytrzymałością na rozciąganie, elastycznością i odpornością na działanie czynników chemicznych i fizycznych. Ze względu na swoje zalety takie jak: odporność na wysokie temperatury, działanie mrozu, kwasów, substancji żrących, a także elastyczność stosowany był szeroko od ponad 100 lat w około 3 tys. wyrobów przemysłowych.

Azbest stanowi poważne zagrożenie dla zdrowia i życia ludzi. W związku z tym powstało wiele regulacji prawnych zakazujących stosowania i produkcji wyrobów zawierających ten minerał, a także nakazujących usunięcie wyrobów już istniejących, m.in. Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z dnia 28 sierpnia 1997 r. z późn. zm.). Wszyscy znani producenci płyt azbestowo-cementowych stosowanych przede wszystkim w budownictwie określali czas użytkowania swoich wyrobów na 30 lat. Wynikało to z kilkudziesięcioletnich doświadczeń w użytkowaniu płyt wytwarzanych powszechnie stosowaną, tzw. mokrą metodą produkcji (metodą Hatscheka), które wskazują, że prawidłowo położone i zamontowane płyty, pomalowane farbą akrylową oraz konserwowane - co 5 – 7 lat praktycznie mogą być użytkowane ponad 30 lat, dlatego terminem docelowym realizacji programu jest 31 grudnia 2032r. przy założonym okresie usuwania do roku 2032 wiele z tych wyrobów przekroczy wszelkie normy i granice bezpiecznego użytkowania. Dlatego też istotne jest ustalenie kolejności usuwania wyrobów zawierających azbest (stopnia pilności usuwania).

„Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowany na terytorium Polski” – założenia ogólne.

Krótką charakterystyka „Krajowego Programu Usuwania Azbestu...”

Program został przyjęty przez Radę Ministrów RP w dniu 14 maja 2002r.

W wyniku realizacji wycofywania azbestu z gospodarki i realizacji ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest oraz odpowiednich przepisów wykonawczych do tej ustawy, jak również konieczności oczyszczenia kraju z azbestu i wyrobów zawierających azbest.

Poniżej przedstawiono ogólne założenia Programu.

Celem programu jest.:

- Spowodowanie oczyszczenia terytorium Polski z azbestu oraz usunięcie stosowanych od wielu lat wyrobów zawierających azbest,
- Wyeliminowanie negatywnych skutków zdrowotnych u mieszkańców Polski spowodowanych azbestem oraz ustalenie koniecznych do tego uwarunkowań,
- Spowodowanie sukcesywnej likwidacji oddziaływania azbestu na środowisko i

doprowadzenie w określonym horyzoncie czasowym, do spełnienia wymogów ochrony środowiska,

- Stworzenie odpowiednich warunków do wdrożenia przepisów prawnych oraz norm postępowania z wyrobami zawierającymi azbest stosowanych w Unii Europejskiej.

Zadaniem Programu jest określenie warunków sukcesywnego usuwania wyrobów zawierających azbest.

W programie zawarte zostały:

- ilości wyrobów oraz ich rozmieszczenie terytorialne w Polsce;
- obliczenia ilości i wielkości niezbędnych składowisk odpadów wraz z kosztami inwestycji i ich eksploatacji;
- dochody i wydatki budżetu Państwa z tytułu prac związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest;
- szacunki innych dochodów i wydatków;
- potrzeby kredytowe;
- propozycje nowych uregulowań i nowelizacji przepisów odnoszących się do problematyki azbestu;
- propozycje założeń organizacyjnych i monitoringu programu w układzie centralnym i terytorialnym.

Wg założeń Programu usuwanie i wymiana wyrobów zawierających azbest jest zadaniem długotrwałym ze względu na ich dużą ilość, a także wysokość potrzebnych środków finansowych. Szacuje się, że do przeprowadzenia tego procesu niezbędny będzie okres ok. 30-tu lat. Tak ogromne i długotrwałe zadanie wymaga określonej strategii postępowania.

W realizacji Programu zwracać się będzie uwagę na obszary, w których azbest musi być usunięty lub unieszkodliwiany.

Obszary te dotyczą:

- stopniowej eliminacji dopuszczonych do produkcji i stosowania wyrobów zawierających azbest na podstawie deklaracji zawartej w ustawie z dnia 19 czerwca 1997r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest;
- ograniczenia uciążliwości wyrobów użytkowanych od dawna;
- unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest, których stan techniczny nie pozwala na dalsze użytkowanie;
- budowy składowisk odpadów azbestowych oraz ich zabezpieczeniu przed powtórny skażeniem środowiska azbestem;
- unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest, znajdujących się na drogach i placach należących do podmiotów gospodarczych i innych jednostek, w tym jednostek samorządu terytorialnego.

Przyjęto następujące założenia:

1. W Polsce około 85% azbestu znajduje się w wyrobach budowlanych (według danych statystycznych).
2. Usuwanie i wymiana wyrobów zawierających azbest jest działalnością remontowo-budowlaną i przynieść powinna znaczne ożywienie gospodarcze w dziedzinie budownictwa i produkcji materiałów budowlanych.
3. Dla podniesienia rangi Programu oraz jego właściwego przedstawienia w mediach publicznych, duże znaczenie – również inspirujące – mieć będzie finansowanie z budżetu Państwa.
4. Powinien powstać rynek usług kredytowo-bankowych dla obsługi klientów z atrakcyjnymi ofertami dla mniej zamożnych właścicieli obiektów budowlanych.
5. Ze względu na planowany wzrost miejsc pracy uzasadnionym staje się postulowanie wsparcia ze środków funduszu pracy np. w formie dofinansowania szkoleń, refundacji opłat na rzecz ZUS i inne.
6. Konieczność ratyfikacji przez Polskę Konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP)

Nr 162 z 1986r. oraz dostosowania się do wymagań dyrektyw dotyczących azbestu, których stosowanie stanowić będzie obowiązek po wejściu Polski do Unii Europejskiej. Zasadnym jest zatem podejmowanie działań w celu uzyskania wsparcia z funduszy Unii Europejskiej oraz innych funduszy zagranicznych.

7. Nadrzędne znaczenie ma ograniczenie wzrastającej ilości zachorowań i zgonów w Polsce (analogicznie jak w Europie) wywoływanych szkodliwością azbestu. Potrzeba ochrony zdrowia i życia ludności zasadnym czyni skierowanie środków z funduszy ekologicznych na wsparcie Programu według zasad obowiązujących aktualnie, a także tworzonych w przyszłości.

W dokonanych szacunkach pominięto usuwanie drobnych wyrobów zawierających azbest, znajdujących się poza budownictwem, ze względu na:

- niewielką ilość takich wyrobów, w stosunku do ogólnej masy wyrobów do usunięcia,
- obligatoryjne zobowiązania właścicieli przedmiotów zawierających azbest, a także firm zajmujących się wymianą i usuwaniem zużytych wyrobów do podporządkowania się ogólnym przepisom w tym zakresie,
- przyjęcie założenia, że usunięcie zużytych, drobnych wyrobów zawierających azbest, w każdym przypadku dokonywane jest na koszt właściciela, nie wymaga więc ani dodatkowych kosztów, ani sposobów finansowania.

2.1.Zakres zadań dla gminy wynikający z „Krajowego Programu ...”.

Krajowy Program Usuwania Azbestu i Wyrobów Zawierających Azbest nakłada na gminy:

- Opracowanie gminnego planu gospodarki odpadami, w tym niebezpiecznymi zawierającymi azbest,
- opiniowanie projektu planu powiatowego gospodarowania odpadami, w tym niebezpiecznymi zawierającymi azbest,
- opiniowania projektu wojewódzkiego planu gospodarowania odpadami, w tym niebezpiecznymi zawierającymi azbest,
- składanie radzie gminy co 2 lata sprawozdania z realizacji planu gospodarki odpadami, w tym niebezpiecznymi zawierającymi azbest,
- zbieranie od osób fizycznych nie będących przedsiębiorcami, informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska, w tym azbestu,
- przedkładanie wojewodzie informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska, w tym azbestu.

Zgodnie z art. 14 ustawy z dnia 27.04.2001r. o odpadach (jedn. tekst z 2007r.;Dz. U. Nr 39, poz. 251 ze zm.) na szczeblu krajowym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym opracowywane są plany gospodarki odpadami. Azbest oraz wyroby zawierające azbest zaliczane są do odpadów niebezpiecznych, dlatego też ww. planach winny znajdować się stosowane zapisy dotyczące usuwania wyrobów zawierających azbest.

Podstawą do opracowania programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest w pierwszej kolejności jest dokonanie rozpoznania stopnia zużycia tych wyrobów zabudowanych na konkretnych obiektach. Uzyskane dane powinny być gromadzone przez samorząd gminy, a następnie przekazywane do samorządu powiatowego celem opracowania Programu, stanowiącego integralną część z Programem Wojewódzkim.

Tak więc niezbędnym staje się rozpowszechnienie wśród społeczności lokalnej informacji o skutkach dla zdrowia i środowiska powodowanych przez azbest i wyroby zawierające azbest, zorganizowanie fachowej pomocy wszystkim właścicielom obiektów przez samorządy powiatów i gmin przy wypełnianiu arkuszy ocen ujętych w rozporządzeniu Ministra Gospodarki z dnia 14 sierpnia 1998r. oraz przekazywanie informacji o możliwościach uzyskania pomocy kredytowej na modernizację obiektów itp.

Zakres „Programu...” dla samorządu gminy obejmuje:

- wypełnienie przez właścicieli obiektów budowlanych arkuszy oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania... zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 14.08.1998r. i złożenie ich do właściwego urzędu,
- sporządzenie zbiorczego wykazu obiektów zawierających azbest, w układzie 3-ch grup pilności ich usuwania, jak w arkuszach ocen,
- przekazanie zebranych informacji wraz z arkuszami ocen do urzędu nadzoru budowlanego w powiecie.

2.2.Zadania dla gmin określone w Wojewódzkim Planie Gospodarki odpadami dla Województwa Podlaskiego na lata 2007 – 2010.

W Wojewódzkim Planie Gospodarki Odpadami przyjętym uchwałą XV/151/08 z dnia 03.03.2008r. przedstawiono ilość wyrobów zawierających azbest, tj. ilość płyt azbestowo-cementowych, która wynosi 19 512 13 Mg oraz pozostałych wyrobów azbestowych – w ilości 1314,37 Mg. Przedstawiona informacja w WPGO dotycząca występowania wyrobów zawierających azbest na terenie województwa podlaskiego (łącznie podmioty gospodarcze i osoby fizyczne) określa ich ilość na poziomie 1103270 MG, gdzie 1083170 Mg to płyty azbestowo-cementowe.

Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Podlaskiego obejmuje stan aktualny składowisk na terenie województwa do składowania odpadów azbestowych. Jest to jedna kwatery do składowania odpadów w miejscowości Miastkowo koło Łomży, której pojemność wynosi 540m², co stanowi bardzo małą pojemność w stosunku do potrzeb.

Przewidywane zadania do realizacji w gospodarce odpadami zawierającymi azbest według WPGO.

- Identyfikacja problemów w zakresie odpadów azbestowych

Główne problemy związane z odpadami zawierającymi azbest to

1. brak dokładnej inwentaryzacji azbestu i wyrobów zawierających azbest na terenie województwa podlaskiego, która wynika w głównej mierze z niepełnej lub zaniżonej sprawozdawczości wyrobów zawierających azbest zlokalizowanych na posesjach mieszkańców, a składanych do urzędów gmin,
2. niska świadomość mieszkańców województwa dotycząca szkodliwości azbestu dla zdrowia i życia ludzi, a także bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest,
3. brak wyznaczonych, zorganizowanych miejsc, składowisk, kwater do składowania azbestu,
4. wysokie koszty wymiany azbestu i wyrobów zawierających azbest na wyroby bezazbestowe,
5. trudności uzyskania bezzwrotnego dofinansowania usuwania azbestu dla indywidualnych gospodarstw domowych.

Cele w zakresie gospodarki odpadami zawierającymi azbest i terminy ich realizacji według WPGO.

Nadrzędnym celem do końca 2008r. jest przeprowadzenie pełnej inwentaryzacji budynków i urządzeń zawierających azbest, natomiast w kolejnych latach 2008 – 2018 prowadzenie akcji informacyjnych dla społeczeństwa dotyczących zagrożenia zdrowia ludzi przy samodzielnym usuwaniu wyrobów zawierających azbest. Kolejnym celem do osiągnięcia będzie zachęcanie do współpracy służb ochrony środowiska ze służbami nadzoru budowlanego oraz sukcesywne usuwanie wyrobów azbestowych.

Działania wspomagające prawidłowe postępowanie z odpadami w zakresie zbierania, transportu, odzysku i unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych według WPGO.

1. dokładna inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest
2. opracowanie programów usuwania azbestu na szczeblu gmin i powiatów oraz wdrażanie tych programów,

3. budowa składowiska odpadów azbestowych o powierzchni ok. 2,00 ha w miejscowości Wyszonki Błonie, gmina Klukowo oraz składowiska o powierzchni ok. 5,0 ha w miejscowości Hieronimowo, gmina Michałowo. Budowa kwater do składowania odpadów o powierzchni ok. 0,73 ha w miejscowości Czerwony Bór, gmina Zambrów, powiat zambrowski przy Zakładzie Zagospodarowania Odpadów, kwatery o powierzchni ok. 0,40 ha przy Zakładzie Zagospodarowania Odpadów w Czartorii, gm. Łomża, powiat łomżyński, kwatery 1,0 ha w m. Korytki Borowe, gmina Jedwabne, powiat łomżyński.

Harmonogram realizacji zadań w zakresie gospodarki odpadami azbestowymi wg WPGO.

Tabela nr 1

zadania	Wykonawca
Kontrola stanu zawieranych umów przez właścicieli nieruchomości z firmami prowadzącymi działalność w zakresie odpadów komunalnych.	wójt, burmistrz
Prowadzenie działalności informacyjno-edukacyjnej w szkołach, przedsiębiorstwach, urzędach dotyczącej prawidłowego postępowania z odpadami, w tym z odpadami azbestowymi	samorząd przy współpracy z organizacjami odzysku i unieszkodliwiania odpadów organizacjami ekologicznymi i mediami.
Zadania ciągłe: inwentaryzacja budynków i urządzeń zawierających azbest	Właściciele nieruchomości, przedsiębiorcy, samorządy gmin i powiatów
Kontrole prac związanych z usuwaniem azbestu oraz kontrole budynków, w których jest azbest	Służby nadzoru budowlanego
Przeprowadzenie akcji informacyjnej dotyczącej możliwości źródeł finansowania prac związanych z usuwaniem azbestu	Wójtowie, burmistrzowie, organizacje ekologiczne, media
Zadania ciągłe: 2007 – 2008 Opracowanie wojewódzkiego, powiatowych i gminnych planów ochrony przed szkodliwością azbestu i programów usuwania azbestu	Wszystkie samorządy
2007 – 2032 Realizacja usuwania wyrobów zawierających azbest	Właściciele obiektów
2007 – 2032 Monitoring Programu usuwania azbestu	wojewoda, samorządy

Obowiązki właścicieli, zarządców lub użytkowników – bezpieczne użytkowanie wyrobów zawierających azbest.

Do obowiązków właścicieli, zarządców lub użytkowników nieruchomości w zakresie bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest należy:

- dokonanie przeglądu technicznego obiektów i urządzeń budowlanych lub instalacji przemysłowych wraz z identyfikacją rodzaju azbestu oraz ze sporządzeniem „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest.
- przedłożenie wyników inwentaryzacji wojewodzie (przedsiębiorcy) odpowiednio wójtowi (osoby fizyczne).
- podjęcie decyzji o usuwaniu azbestu,
- zgłoszenie właściwemu organowi architektoniczno-budowlanemu prac polegających na zabezpieczeniu wyrobów zawierających azbest,

- dokonanie wyboru wykonawcy prac prowadzącego zabezpieczenie wyrobów zawierających azbest,
- opracowanie instrukcji bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest,
- oznakowanie miejsc, pomieszczeń, instalacji lub urządzeń, w których jest wykorzystywany azbest lub wyroby azbestowe.

Procedura: obowiązki i postępowanie właścicieli oraz zarządców przy użytkowaniu obiektów i terenów z wyrobami zawierającymi azbest.

Ministerstwo Gospodarki w ramach realizacji „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” proponuje procedury dotyczące postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest.

Powyższa procedura określa zakres obowiązków i zasad postępowania właścicieli oraz zarządców budynków, budowli, instalacji lub urządzeń oraz terenów, gdzie znajduje się azbest bądź wyroby zawierające azbest.

PROCEDURA 1 dotyczy bezpiecznego ich użytkowania.

Opis procedury.

Cel procedury.

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i zasad postępowania właścicieli i zarządców budynków, budowli, instalacji i urządzeń oraz terenów gdzie występuje azbest lub wyroby zawierające azbest. Procedura dotyczy bezpiecznego ich użytkowania.

Zakres procedury.

Zakres procedury obejmuje okres posiadania budynku, budowli, instalacji lub urządzenia przemysłowego oraz terenu – niezależnie od ich wielkości lub stanu – jeżeli znajdują się tam wyroby azbestowe.

Opis szczegółowy.

Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia technicznego oraz terenu – gdzie znajduje się azbest, ma obowiązek sporządzenia w 2 egzemplarzach „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest. Właściciele lub zarządcy, którzy spełnili ten obowiązek wcześniej, sporządzają następne „Oceny...” w terminach wynikających z warunków poprzedniej „Oceny...” – tzn.:

Po 5- ciu latach, jeżeli wyroby zawierające azbest są w dobrym stanie technicznym i są nieuszkodzone,

Po 1 – roku, jeżeli przy poprzedniej „Ocenie...” ujawnione zostały drobne (do 3%) uszkodzenia powierzchni wyrobów.

Wyroby, które posiadały lub posiadają duże i widoczne uszkodzenia – powinny zostać bezzwłocznie usunięte.

Jeden egzemplarz „Oceny ...” właściciel lub zarządca zobowiązany jest złożyć właściwemu terenowo organowi architektoniczno-budowlanemu lub powiatowemu inspektorowi nadzoru budowlanego – w terminie 30 dni od dnia jej sporządzenia. Drugi egzemplarz zachowuje przy dokumentacji budynku, budowli, instalacji lub urządzenia przemysłowego oraz terenu – do czasu sporządzenia następnej „Oceny...”.

Właściciel lub zarządca zobowiązany jest do przeprowadzenia inwentaryzacji (spisu z natury) wyrobów zawierających azbest. Wyniki inwentaryzacji powinny służyć do sporządzenia stosownej informacji dla wójta.

Załącznik nr 2 – Informacja o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystania.

Załącznik nr 3 – Informacja o wyrobach zawierających azbest, których wykorzystanie zostało zakończone.

Informacje przedkłada się corocznie, celem wykazania ewentualnych zmian w ilości posiadanych wyrobów zawierających azbest – co pozwoli na ocenę zagrożenia dla ludzi i środowiska w danym rejonie.

Właściciel lub zarządca ma ponadto obowiązek:

Oznakowania pomieszczeń, gdzie znajdują się urządzenia lub instalacje z wyrobami azbestowymi
Opracowania i wywieszenia na widocznym miejscu instrukcji bezpiecznego postępowania i użytkowania pomieszczeń z wyrobami zawierającymi azbest.
Zaznaczenia na planie sytuacyjno-wysokościowym terenu miejsc z wyrobami zawierającymi azbest.

Ponadto, jeżeli w budynku, budowli, instalacji lub urządzeniu oraz na terenie znajdują się wyroby zawierające azbest o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m^3 (tzw. „miękkie”) lub jeżeli wyroby zawierające azbest krokidolit a także jeżeli te wyroby znajdują się w zamkniętych pomieszczeniach, lub istnieje uzasadniona obawa dużej emisji azbestu do środowiska – właściciel lub zarządca powinien opracować plan kontroli jakości powietrza (monitoringu), a jego wyniki uwzględniać przy dalszej eksploatacji lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

Ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest.

Właściciel lub zarządca, użytkownik wieczysty budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu gdzie jest azbest zobowiązany jest do przeprowadzenia kontroli stanu tych wyrobów w terminach wynikających z oceny tych wyrobów – „Ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest” zgodnie z załącznikiem nr 1 do rozporządzenia MGPIPS z dnia 2 kwietnia 2004r. Dz. U. Nr 71, poz. 649).

Przepisy dokładnie określają, kiedy usuwanie wyrobów zawierających azbest jest konieczne i jak należy postępować z obiektami, w których użyto azbestu, a jak wtedy, kiedy należy zabezpieczyć wyroby zawierające azbest.

Przeprowadzenie inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest oraz sporządzenie informacji dla wójta.

Rozporządzenie Ministra GPiPS z dnia 23.10.2003r. w sprawie wymagań w zakresie zgodnie z § 7 zobowiązuje właściciela, zarządcę lub użytkownika miejsc, w których był lub jest użytkowany azbest lub wyroby zawierające azbest, do dokonania inwentaryzacji zastosowanych wyrobów zawierających azbest poprzez sporządzenie spisu z natury. Inwentaryzację należało przeprowadzić w terminie do końca maja 2004r. przy czym wynik inwentaryzacji należy przedstawić w formie informacji wg wzoru przedstawionego w załączeniu niniejszego „Programu...”.

Informacja podlega corocznej inwentaryzacji w terminie do 31 stycznia każdego roku. Informację sporządza się w 2 egzemplarzach: jeden przedkłada się w formie pisemnej wojewodzie (odpowiednio wójtowi), a drugi przechowuje się przez okres 1 roku do czasu sporządzenia następnej informacji.

3. CEL I ZADANIA PROGRAMU USUWANIA AZBESTU I WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST NA TERENIE GMINY SUCHOWOLA.

Gmina Suchowola od 2008 roku przystępuje do „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” przyjętego przez Radę Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej 14 maja 2002 r. Program ten nakłada na gminy następujące zadania:

1. Uwzględnienie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest w gminnych planach gospodarki odpadami,
2. Współpracę z lokalnymi mediami celem rozpowszechniania informacji dotyczących zagrożeń powodowanych przez azbest oraz wyroby z azbestem,
3. Przygotowywanie wykazów obiektów zawierających azbest oraz rejonów występującego narażenia na ekspozycję azbestu, przygotowywanie rocznych sprawozdań finansowych z realizacji zadań „Programu”.

Celem Programu jest:

1. Spowodowanie oczyszczenia obszaru Gminy z azbestu oraz usunięcie stosowanych od wielu lat wyrobów zawierających azbest,
2. Wyeliminowanie negatywnych skutków zdrowotnych u mieszkańców Gminy spowodowanych azbestem oraz ustalenie koniecznych do tego uwarunkowań,
3. Spowodowanie sukcesywnej likwidacji oddziaływania azbestu na środowisko i doprowadzenie w określonym horyzoncie czasowym, do spełnienia wymogów ochrony środowiska,
4. Stworzenie odpowiednich warunków do wdrożenia przepisów prawnych oraz norm postępowania z wyrobami zawierającymi azbest,
5. Pomoc mieszkańcom Gminy w realizacji kosztownej wymiany płyt cementowo – azbestowych zgodnie z przepisami prawa.

Zadaniem Programu jest określenie warunków sukcesywnego usuwania wyrobów zawierających azbest. W Programie zawarte zostały:

1. Ilości wyrobów azbestowych oraz ich rozmieszczenie na terenie Gminy,
2. Szacunkowe koszty usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest (płyt azbestowo – cementowych),
3. Propozycje odnośnie udzielenia przez samorząd pomocy mieszkańcom w realizacji programu.

Gmina Suchowola zakłada usunięcie azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy do 2032 roku. W Programie założono realizację zadań, tj.:

1. Inwentaryzacja i utworzenie bazy danych o lokalizacji istniejących wyrobów zawierających azbest,
2. Opracowanie mapy zagrożeń działania azbestu,
3. Zaktywizowanie działań dyspozycyjno-kontrolnych nadzoru usuwania azbestu na terenie Gminy,
4. Organizacja kampanii informacyjnej o szkodliwości wyrobów zawierających azbest i bezpiecznym jego usuwaniu, edukacja mieszkańców w zakresie szkodliwości azbestu, obowiązków dotyczących postępowania z wyrobami zawierającymi azbest oraz sposobów bezpiecznego ich usuwania oraz unieszkodliwiania,
5. Mobilizowanie właścicieli budynków do usunięcia wyrobów zawierających azbest poprzez system pomocy edukacyjnej i finansowej,
6. Odbiór odpadów azbestowych z nieruchomości osób fizycznych, wspólnot mieszkaniowych, jednostek budżetowych, zakładów budżetowych i innych przez firmy specjalistyczne posiadające odpowiednie zezwolenia,
7. Podjęcie działań w kierunku pozyskania funduszy ze źródeł zewnętrznych na realizację Programu,
8. Możliwość udzielania pomocy finansowej osobom fizycznym, wspólnotom mieszkaniowym i innym właścicielom zasobów mieszkaniowych w usuwaniu odpadów zawierających azbest,
9. Przeznaczenie części środków finansowych z budżetu Gminy na realizację Programu,
10. Pomoc w poszukiwaniu źródeł finansowania osobom fizycznym, wspólnotom mieszkaniowym, innym właścicielom zasobów mieszkaniowych na wymianę pokryć dachowych, elewacji z azbestu,
11. Usunięcie wyrobów zawierających azbest z obiektów oświatowych, użyteczności publicznej i innych będących własnością Gminy,
12. Eliminacja powstawania, likwidacja „dzikich” wysypisk z odpadami zawierającymi azbest,
13. Oczyszczenie terenów Gminy i innych terenów publicznych z odpadów azbestowych,
14. Monitoring usuwania azbestu ze szczególnym uwzględnieniem jego bezpiecznego demontażu i unieszkodliwiania oraz monitoring realizacji Programu i okresowe

- raportowanie jego realizacji Radzie Gminy,
15. Okresowa weryfikacja i aktualizacja Programu,
16. Aktualizacja Gminnego Planu Gospodarki Odpadami (uwzględniająca harmonogram zadań niniejszego Programu).

KLASYFIKACJA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST.

Azbest są to naturalnie występujące, włókniste minerały krzemianowe, powstałe na drodze procesów metamorficznych. Charakterystyczną cechą morfologiczną naturalnie występujących minerałów azbestowych jest równoległa budowa włókien. Wyróżnia się dwie grupy minerałów azbestowych:

- serpentynity – należą do nich: antygoryt, lizardyt i chryzotyl,
- amfibole – w skład tej grupy wchodzi bardzo dużo minerałów, a ich główne formy włókniste to: amozyt, krokidolit, azbest antofylitowy, termolitowy i aktynolitowi.

Azbest znalazł szerokie zastosowanie w przemyśle dzięki swoim właściwościom, tj.:

- niepalność - temperatura topnienia chryzotyłu wynosi 1500-1550°C, amfiboli 930-1150°C
- odporność na czynniki chemiczne (kwasy i zasady) – szczególnie w przypadku amfiboli
- wysoka wytrzymałość mechaniczna
- niskie przewodnictwo cieplne i elektryczne
- łatwość łączenia się z innymi materiałami (cement, tworzywa sztuczne)
- możliwość przędzenia włókien
- dobre właściwości sorpcyjne.

Klasyfikację wyrobów zawierających azbest przeprowadza się na podstawie trzech kryteriów: zawartość azbestu, stosowane spoiwo oraz gęstość objętościowa wyrobu.

Wyroby zawierające azbest dzielimy na dwie klasy:

Klasa I – wyroby o gęstości objętościowej mniejszej od 1000 kg/m³ definiowane jako „miękkie”, zawierające powyżej 20% (do 100%) azbestu. Są podatne na uszkodzenia mechaniczne, przez co uwalniają duże ilości włókien azbestowych do otoczenia. Głównie stosowane były w wyrobach tekstylnych w celach ochronnych oraz jako koce gaśnicze, szczeliwa plecione, tektury uszczelkowe, m.in. w sprzęcie AGD, płytki podłogowe PCV oraz materiały i wykładziny cierne.

Klasa II – obejmuje wyroby o gęstości objętościowej powyżej 1000 kg/m³ definiowane jako „twarde”, zawierają poniżej 20% azbestu. Włókna są ze sobą mocno związane, więc w przypadku mechanicznego uszkodzenia emisja azbestu do otoczenia jest niewielka. Zagrożenie dla środowiska i zdrowia ludzi stwarza obróbka tych wyrobów (cięcie, wiercenie otworów) oraz rozbijanie w wyniku zrzucania z wysokości w trakcie prac remontowych. Najczęściej w Polsce stosowanymi wyrobami z tej klasy są płyty azbestowo-cementowe faliste i płyty azbestowo-cementowe typ „karo” stosowane jako pokrycia dachowe oraz płyty płaskie wykorzystywane jako elewacje w budownictwie wielokondygnacyjnym. W mniejszych ilościach produkowane i stosowane były rury azbestowo-cementowe służące do wykonywania instalacji wodociągowych i kanalizacyjnych oraz w budownictwie jako przewody kominowe i zsypane.

Zastosowanie materiałów budowlanych zawierających azbest i kierunki wykorzystywania azbestu podano w tabelach poniżej.

Tabela nr 2 Zastosowanie wyrobów zawierających azbest

Rodzaj wyrobu zawierającego azbest	Zastosowanie
Płyty azbestowo – cementowe faliste	Pokrycia dachowe
Płyty azbestowo – cementowe płaskie	Ściany osłonowe, działowe, okładziny zewnętrzne, osłona ścian i przewodów windowych, szybów wentylacyjnych i instalacyjnych, chłodnie kominowe i wentylatorowe
Płyty azbestowo – cementowe płaskie typu „karo”	Pokrycia dachowe, okładziny zewnętrzne
Płyty azbestowo – cementowe autoklawizowane płaskie „acekol”, „kolorys”	Okładziny zewnętrzne, osłony kanałów wentylacyjnych i klimatyzacyjnych, ściany działowe
Płyty azbestowo – cementowe konstrukcyjne ogniochronne	Osłony ogniochronne i przeciwpożarowe w budynkach i obiektach przemysłowych, izolacja urządzeń grzewczych
Rury azbestowo – cementowe (ciśnieniowe i bezciśnieniowe)	Przewody wodociągowe i kanalizacyjne, rynny spustowe zsyków na śmieci, przewody kominowe
Otuliny azbestowo – cementowe	Izolacja urządzeń ciepłowniczych
Kształtki budowlane azbestowo – cementowe	Przewody wentylacyjne, podokienniki, osłony rurociągów ciepłowniczych, osłony kanałów spalinowych i wentylacyjnych
Masy azbestowe natryskowe	Izolacja ogniochronna konstrukcji stalowych, przegród budowlanych, izolacja akustyczna obiektów użyteczności publicznej

Tabela nr 3 Kierunki wykorzystywania azbestu

Rodzaje wyrobów	Wyroby	Udział % azbestu w wyrobie	Zastosowanie	Zalety wyrobu
Wyroby azbestowo – cementowe	Płyty dekarские, rury ciśnieniowe, płyty okładzinowe i elewacyjne	5-30 %	Pokrycie dachowe, elewacje, wodociągi i kanalizacje	Ogniotrwałość, odporność na korozję i gnienie, wytrzymałe mechanicznie, lekkie, trwałe, nie wymagają konserwacji
Wyroby izolacyjne	Wata, włóknina, sznury, tkanina termoizolacyjna, taśmy	75-100%	Izolacje kotłów parowych, silników, rurociągów, wymienników ciepła, zbiorników, ubrania i tkaniny termoizolacyjne	Odporne na wysoką temperaturę, trwałe
Wyroby uszczelniające	Tektura, płyty azbestowo-kauczukowe, szczeliwa plecione	75-100%	Uszczelnienia narażone na wysoką temperaturę, wodę i parę, kwasy i zasady, oleje,	Odporność na wysokie temperatury, wytrzymałość na ściskanie, dobra elastyczność, odporność chemiczna

			gazy spalinowe	
Wyroby cierne	Okładziny cierne, klocki hamulcowe	30 %	Elementy napędów	Chroni elementy przed przegrzaniem
Wyroby hydroizolacyjne	Lepiki asfaltowe, kity uszczelniające, zaprawy gruntujące, papa dachowa, płytki podłogowe	20-40 %	Materiały stosowane w budownictwie	
Inne	Materiał filtracyjny w przemyśle piwowarskim i w farmacji, wypełniacz lakierów i izolacji przewodów grzewczych, produkcja masek przeciwigazowych		Stosowany w różnych przemysłach	

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. – w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. 2001, Nr 112, poz. 1206) odpady zawierające azbest klasyfikowane są jako odpady niebezpieczne o kodach:

- 06 07 01* - odpady azbestowe z elektrolizy,
- 06 13 04* - odpady z przetwarzania azbestu,
- 10 11 81* - odpady zawierające azbest (z hutnictwa szkła),
- 10 13 09* - odpady zawierające azbest z produkcji elementów cementowo - azbestowych,
- 15 01 11* - opakowania z metali zawierające niebezpieczne, porowate elementy wzmocnienia konstrukcyjnego (np. azbest) włącznie z pustymi pojemnikami ciśnieniowymi,
- 16 01 11* - okładziny hamulcowe zawierające azbest,
- 16 02 12* - zużyte urządzenia zawierające azbest,
- 17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest,
- 17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest.

Azbest jest wyrobem twardym, nieuszkodzony nie stwarza zagrożenia dla zdrowia ludzi związanego z emisją włókien do powietrza. Problem szkodliwości takich wyrobów zaczyna istnieć z chwilą pojawienia się jakichkolwiek ich uszkodzeń. Destrukcja płyt może być powierzchniowa jak również obejmować głębsze partie materiału z azbestem i być wynikiem oddziaływania czynników atmosferycznych oraz ingerencji człowieka. Na naruszenie i niszczenie struktury płyt (głównie powierzchniowej) duży wpływ mają warunki klimatyczne oraz zanieczyszczenia chemiczne powietrza atmosferycznego. W wyniku przemarzania płyt w okresie zimowym i silnego nagrzewania płyt w okresie letnim, połączonego z okresowymi szokami termicznymi spowodowanymi opadami deszczu, dochodzi do erozji płyt, tworzenia się na powierzchni wżerów, odpryskiwania warstw materiału zawierającego azbest i w mniejszym stopniu pęknięcia płyt na całej grubości. Zjawisko to przyspieszane jest dodatkowo przez kwaśne deszcze występujące głównie na terenach przemysłowych. W wyniku oddziaływania tych czynników dochodzi do kruszenia materiału, osłabienia więzi włókien z matrycą i w efekcie końcowym do emisji włókien azbestu do powietrza. Płyty takie cechują się nierówną powierzchnią i łatwym odspajaniem kolejnych warstw materiału, nawet pod wpływem niezbyt silnych oddziaływań mechanicznych. Drugim rodzajem uszkodzeń płyt dachowych i elewacyjnych są ich pęknięcia, odłamania naroży, wykruszenia krawędzi, dziury. Uszkodzenia te powstają na skutek oddziaływania czynników mechanicznych spowodowanych uderzeniami twardymi przedmiotami lub odłamaniem. Również błędy w montażu płyt mogą być przyczyną powstawania uszkodzeń np. przybijanie ich gwoździami bez uprzedniego wywiercenia otworów w płycie, brak odstępów dylatacyjnych. Powoduje to destrukcję materiału z azbestem (pęknięcia). Powstawaniu uszkodzeń towarzyszy odrywanie elementów płyt, które

zalegają wokół obiektów i stanowią poważne źródła emisji włókien azbestowych do otoczenia, co wynika z rozkruszania fragmentów płyt np. przez bawiące się nimi dzieci lub przejeżdżające pojazdy.

4. SZKODLIWOŚĆ AZBESTU I POSTĘPOWANIE Z ODPADAMI ZAWIERAJĄCYMI AZBEST.

Deklaracja Brukselska.

W dniu 22 – 23 września 2005r. w Brukseli odbyła się Europejska Konferencja nt. azbestu. W wyniku obrad przedstawiono Deklarację Brukselską (Rezolucję wstępną) dotyczącą azbestu. W preambule Deklaracji stwierdzono, że azbest pozostaje w Europie głównym czynnikiem rakotwórczym w środowisku pracy. Wyroby azbestowe obecnie są głównym czynnikiem rakotwórczym w środowisku pracy. Wyroby azbestowe obecnie są w europejskich domach, budynkach użyteczności publicznej i w infrastrukturze, a odpady azbestowe w naszym środowisku w dalszym ciągu, w stopniu trudnym do oszacowania są przyczyną chorób i umieralności.

Deklaracja Brukselska w zakresie prewencji prze narażeniem na ekspozycję azbestu zaleca między innymi:

Rygorystyczne przestrzeganie przepisów prawnych dotyczących wszystkich aspektów zdrowotnych i bezpieczeństwa pracy z azbestem.

Zmianę oznakowania wyrobów azbestowych: wszystkie powinny być opatrzone etykietą z czaszką i skrzyżowanymi pismczelami, podobnie jak inne czynniki rakotwórcze, stosowane obecnie oznakowanie „A” nie stanowi dostatecznego ostrzeżenia.

Wprowadzenie obowiązkowych audytów budynków użyteczności publicznej do roku 2007 i budynków mieszkalnych do roku 2008.

Usunięcie z regulacji prawnych Unii Europejskiej określenia „sporadyczne i na niskim poziomie” narażenie na azbest, bowiem żadne narażenie na azbest nie jest bezpieczne.

Deklaracja Brukselska stwierdza również, że „prawa człowieka i zniesienie kary śmierci są podstawowymi wartościami Unii Europejskiej, jednak setki tysięcy Europejczyków jest pozbawiona prawa do zdrowia z powodu ekspozycji azbestu.

W wielu przypadkach narażenie jest równoznaczne z wyrokiem śmierci. Konieczne są działania na rzecz ochrony podstawowego prawa do pracy i życia w bezpiecznym środowisku.

4.1. Właściwości fizykochemiczne azbestu.

Przez azbest należy rozumieć grupę włóknistych krzemianów, naturalnych minerałów o budowie krystalicznej, tj.

- azbest chryzotylowy – chryzotyl (azbest biały)
- azbest krokidolitowy – krokidolit (azbest niebieski)
- azbest amozytowy – amozyt
- azbest antofilitowy – antofilit
- azbest termolitowy – temolit
- azbest aktynolitowy – aktynolit

Główne cechy azbestu to odporność na wysoką temperaturę i wysoka odporność na działanie środowiska agresywnego, chemicznego. Azbest odznacza się również wysoką wytrzymałością mechaniczną i wysoką odpornością na korozję.

Największe znaczenie ze względu na swoje właściwości posiada azbest biały – chryzotyl i azbest niebieski – krokidolit.

Włóknisty charakter azbestu wraz z ww. cechami to główne właściwości fizyko-chemiczne, które pozwoliły na jego szerokie zastosowanie. Włókna azbestu w zależności od odmiany azbestu mają długość kilku centymetrów i średnicę kilku milimetrów, osiągając wartości submikronowe.

Główne zastosowanie znalazł azbest biały – chryzotyl, azbest niebieski - krokidolit i azbest amozytowy. Biorąc pod uwagę różnicę w budowie włókien azbestu chryzotylowego i azbestu krokidolitowego oraz amozytowego, pył azbestu chryzotylowego jest mniej groźny od pyłu azbestu krokidolitowego i amozytowego w odniesieniu dla zdrowia ludzi. Włókna chryzotylu są znacznie dłuższe od krokidolitu i amozytu, natomiast średnica chryzotylu jest mniejsza od krokidolitu i amozytu. Włókna chryzotylu są dłuższe i miękkie, natomiast krokidolitu i amozytu są krótkie twarde i grube.

Charakterystyka właściwości fizykochemicznych wybranych odmian azbestu – tabela nr4

Właściwości	Chryzotyl	Krokidolit	Amozyt
Barwa	Biała do jasno zielonej, żółta	Niebieska, lawendowa, zielona	Brązowa, szara
Główny składnik chemiczny /%/	SiO ₂ ; 38 – 42 MgO; 38 – 42 Fe ₂ O ₃ ; 0 – 5 FeO; 0 - 3	SiO ₂ ; 38 – 42 MgO; 38 – 42 Fe ₂ O ₃ ; 13 - 18 FeO; 3 - 21	SiO ₂ ; 49 - 52 MgO; 5 - 7 Fe ₂ O ₃ ; 0 - 5 FeO; 35 - 40
Struktura Włókna	Bardzo liczne włókna, łatwo rozdzielane	włókniste	Błaszczkowate, grube
Długość włókien /mm/	0,2 - 200	0,2 - 17	0,4 - 40
Średnica włókien/mm/	0,03 – 0,08	0,06 – 1,2	0,15 – 1,5
Powierzchnia /m ² / mg/	10 - 27	2 - 15	1 - 6
Gęstość (g/cm ³)	2,55	3,3 – 3,5	3,4 – 3,5
Temperatura rozkładu (°C)	450 - 800	400 - 800	600- 900
Temperatura topnienia (°C)	1515	1170	1395
Twardość wg Mosha	2,5 – 4,0	4,0	5,5 – 6,0
Odporność na kwasy	Bardzo słaba	dobra	Dość dobra
Odporność na zasady	Bardzo dobra	dobra	dobra
Tekstura	Elastyczna, jedwabista, twarda	Elastyczna do łamliwej	łamliwa

4.2. Szkodliwość azbestu

Azbest staje się zagrożeniem dla zdrowia, gdy dojdzie do korozji lub uszkodzenia wyrobów zawierających azbest (łamanie, kruszenie, cięcie, szlifowanie itp.). Wówczas uwalniane są do powietrza włókna azbestu, które mogą zostać przeniesione przez układ oddechowy do płuc. Chorobotwórcze działanie azbestu powstaje w wyniku wdychania włókien zawieszonych w powietrzu. Dopóki włókna nie są uwalniane do powietrza i nie występuje ich wdychanie, wyroby z udziałem azbestu nie stanowią zagrożenia dla zdrowia. Na typ patologii wpływa rodzaj azbestu, wymiary tworzących go włókien i ich stężenie oraz czas trwania narażenia. Istotne znaczenie dla wielkości poziomu zanieczyszczenia powietrza włóknami azbestu, jakie powstają np. podczas prac demontażowych, ma zasada obniżania emisji pylenia: przez nawilżanie wyrobu przed oraz w trakcie demontażu, zaniechanie w miarę możliwości obróbki i destrukcji mechanicznej demontowanego wyrobu, nie posługiwanie się narzędziami napędzanymi elektrycznie (np. piły, wiertarki), wyzwalającymi znaczną emisję, ale narzędziami ręcznymi - najlepiej wolnoobrotowymi o specjalnie wyprofilowanych ostrzach, zaopatrzonych w odsysanie pyłu i przeznaczonych dla obróbki wyrobów azbestowych. Podczas prac wymagana jest staranność i dokładność wszelkich czynności, wykonywanie ich według z góry przygotowanego planu. Oddychanie powietrzem skażonym włóknami azbestowymi prowadzi do szeregu chorób układu oddechowego: pylicy azbestowej (azbestozy), łagodnych zmian opłucnowych, raka płuc (najpowszechniejszy nowotwór

złośliwy powodowany przez azbest), międzybłoniaka opłucnej i otrzewnej (nowotwory o wysokiej złośliwości). Zachorować mogą osoby, które miały kontakt z azbestem ze względu na rodzaj wykonywanej pracy oraz osoby narażone na długotrwałe wdychanie włókien azbestowych o małym stężeniu, jak też osoby narażone na krótkotrwałe przebywanie w miejscu o dużym stężeniu włókien azbestowych. Nieznana jest minimalna ilość pyłu azbestowego, która wywołuje choroby. Wiadomo natomiast, że im więcej włókien azbestu wdychanych jest do układu oddechowego, tym większe jest ryzyko choroby. Choroby mogą wystąpić nawet po 30 latach od momentu kontaktu z pyłem azbestowym. Pierwsze objawy mogące sygnalizować chorobę to: ból w klatce piersiowej, silny kaszel, duszności.

Wszystkie rodzaje azbestu umieszczone są na liście czynników rakotwórczych stanowiącej załącznik 1 do Rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z 11.09.1996r. (Dz. U. Nr 121, poz. 571) w sprawie czynników rakotwórczych w środowisku pracy oraz nadzoru nad stanem zdrowia pracowników zawodowo narażonych na te czynniki. Dla uniknięcia groźby chorób organizm nie powinien być ekspozycja na powietrze znacznie zanieczyszczone tymi pyłami. Ekspozycja nieznaczna, przypadkowa wydaje się nieunikniona, tak z uwagi na rozpowszechnienie wyrobów azbestowych do niedawna będących w powszechnym użyciu, jak z powodu konsekwencji tego rozpowszechnienia – stałej obecności zmiennych na ogół niewielkich poziomów pyłów azbestu, występujących w powietrzu atmosferycznym w sposób naturalny. Zanieczyszczenia te w obszarach zindustrializowanych występują w nieco wyższych poziomach. Wyróżniamy trzy rodzaje narażenia na pyły azbestowe, a mianowicie ekspozycję:

zawodową – związaną z pracą w kopalni oraz w zakładach produkujących i stosujących wyroby azbestowe; również praca w warsztatach samochodowych i praca przy usuwaniu wyrobów i materiałów zawierających azbest,

parazawodową – dotyczy mieszkańców terenów sąsiadujących z kopalniami i zakładami przetwarzającymi azbest oraz rodzin pracowników tych zakładów,

środowiskową – związana z występowaniem azbestu w powietrzu atmosferycznym, wodzie pitnej i artykułach spożywczych.

Pomimo tego, że azbest był wykorzystywany od czasów starożytnych, to jego szkodliwy wpływ na organizm człowieka rozpoznano dopiero na początku XX w. Biologiczna agresywność pyłu azbestowego jest zależna od stopnia penetracji i liczby włókien, które uległy retencji w płucach, jak również od fizycznych i arodynamicznych cech włókien. Szczególne znaczenie ma w tym przypadku średnica włókien. Włókna cienkie o średnicy poniżej 3 μm przenoszone są łatwiej i docierają do końcowych odcinków dróg oddechowych, podczas gdy włókna grube o średnicy powyżej 5 μm , zatrzymują się w górnych odcinkach dróg oddechowych. Skręcone włókna chryzolitowe o dużej średnicy mają tendencję do zatrzymywania się wyżej, w porównaniu z igłowymi włóknami azbestów amfibolowych, z łatwością przenikających do obwodowych części płuc. Największe zagrożenie dla organizmu ludzkiego stanowią włókna respirabilne, tzn. takie, które mogą występować w trwałej postaci w powietrzu i przedostawać się z wdychanym powietrzem do pęcherzyków płucnych. Są one dłuższe od 5 μm , mają grubość mniejszą od 3 μm , a stosunek długości włókna do jego grubości nie jest mniejszy niż 3:1. Ze względu na to, że włókna azbestu chryzotylowego są łatwiej zatrzymywane w górnych partiach układu oddechowego w porównaniu z włóknami azbestów amfibolowych oraz ze względu na fakt, że są także skuteczniej usuwane z płuc, narażenie na kontakt z azbestem amfibolowym niesie za sobą ryzyko zdrowotne. Krótkookresowe narażenie na działanie azbestu może prowadzić do zaburzeń oddechowych, bólów w klatce piersiowej oraz podrażnienia skóry i błon śluzowych. Z kolei chroniczna ekspozycja na włókna azbestowe może być przyczyną takich chorób układu oddechowego jak:

pylica azbestowa (azbestoza) – rodzaj pylicy płuc spowodowanej wdychaniem włókien azbestowych, powodują uszkodzenia i zwłóknienia tkanki płucnej, zmiany opłucnowe – występują już przy niewielkim narażeniu na włókna azbestowe, powodują ograniczenie funkcjonowania płuc, zwiększają ryzyko zachorowania na raka oskrzeli i międzybłoniaka opłucnej, rak płuc – najczęściej spowodowanym przez azbest nowotworem dróg oddechowych jest rak oskrzeli.

Ekspozycja na azbest powoduje powstawanie międzybłoniaków opłucnej i otrzewnej. Jest to

postępująca choroba prowadząca do śmierci. Okres rozwoju może wynosić nawet 25 – 40 lat, a śmierć następuje po dwóch latach od wystąpienia objawów.

Dopuszczalne stężenie pyłu azbestu w powietrzu atmosferycznym w Polsce wynosi 1000 włókien/m³ powietrza w pomiarach 24-godzinnych. Przeprowadzone badania kontrolne środowiskowych stężeń włókien azbestu w aglomeracjach wielkomiejskich wykazały najwyższe ponadnormatywne stężenia przy węzłach komunikacyjnych zlokalizowanych w Warszawie, Katowicach, Łodzi. Na obszarze analizowanej Gminy nie prowadzono podobnych badań, dlatego brak danych dotyczących stężeń włókien azbestu na tym terenie. Nie ma w Polsce dokładnych danych dotyczących liczby osób w przeszłości narażonych zawodowo oraz w przeszłości i obecnie narażonych środowiskowo. Nadal istnieje skażenie środowiska pyłem azbestu pochodzącym z tzw. „dzikich” wysypisk odpadów – szczególnie w lasach i odkrytych wyrobiskach. Nadal ma miejsce pylenie - w coraz większym stopniu – z uszkodzonych powierzchni płyt na dachach i elewacjach budynków.

Polska powinna zostać objęta stałym monitoringiem stanu zdrowia ludności narażonej na oddziaływanie azbestu, gdyż zagrożenie to stale zwiększa się na skutek nie usunięcia przyczyn zachorowalności.

Usuwanie z dachów i elewacji wyrobów zawierających azbest przez przypadkowe i nieprofesjonalne firmy lub na własną rękę zwiększa zagrożenie pyłem azbestowym dla mieszkańców.

4.3. Postępowanie z odpadami zawierającymi azbest.

Demontaż pokryć azbestowo - cementowych jest ściśle regulowany przepisami prawnymi. Według obowiązującego prawa prace polegające na usuwaniu lub naprawie wyrobów zawierających azbest mogą być wykonywane wyłącznie przez wykonawców posiadających odpowiednie wyposażenie techniczne do prowadzenia takich prac oraz zatrudniających pracowników przeszkolonych w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy przy usuwaniu i wymianie materiałów zawierających azbest. Wykonawcy prac powinni posiadać zezwolenie na prowadzenie działalności, w wyniku której powstają odpady niebezpieczne. Prace przy naprawie wyrobów zawierających azbest w obiektach i urządzeniach budowlanych lub prace mające na celu jego usunięcie z obiektu lub urządzenia budowlanego powinny być poprzedzone zgłoszeniem tego faktu właściwemu organowi nadzoru budowlanego. Wykonawca prac, polegających na naprawie lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest z obiektów i urządzeń budowlanych, zobowiązany jest do:

- izolowania od otoczenia obszaru prac przez stosowanie odpowiednich osłon,
- ogrodzenia terenu prac z zachowaniem bezpiecznej odległości od traktów komunikacyjnych dla osób pieszych, nie mniejszej niż 1 m przy stosowaniu osłon,
- umieszczenia tablic ostrzegawczych o treści: „Uwaga! Zagrożenie azbestem”, „Osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony”,
- zastosowania odpowiednich środków technicznych celem zmniejszenia emisji włókien azbestu.

Prace związane z usuwaniem azbestu lub wyrobów zawierających azbest muszą być prowadzone w taki sposób, aby wyeliminować uwalnianie azbestu lub co najmniej zminimalizować pylenie do dopuszczalnych wartości stężeń w powietrzu regulowanych przepisami szczególnymi. Zapewnienie powyższego wymaga:

- nawilżania wodą wyrobów zawierających azbest przed ich usuwaniem lub demontażem i utrzymywania w stanie wilgotnym przez cały czas pracy,
- demontażu całych wyrobów (płyt, rur, kształtek) bez jakiegokolwiek uszkodzenia (łamanie, kruszenie, cięcie, szlifowanie itp.), tam gdzie jest to technicznie możliwe,
- odspajania materiałów trwale związanych z podłożem przy stosowaniu wyłącznie narzędzi ręcznych lub wolnoobrotowych, wyposażonych w miejscowe instalacje odciągające powietrze.

Demontaż wyrobów zawierających azbest nierozzerwalnie związany jest z procesem powstawania odpadów. Obecnie jedyną metodą unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest jest ich

składowanie na odpowiednich składowiskach odpadów niebezpiecznych. Usuwanie i unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest należy do właściciela nieruchomości. Jednak poważną przeszkodą jest brak środków finansowych, co uniemożliwia większości właścicielom nieruchomości podejmowanie działań związanych z usuwaniem azbestu, który występuje m.in. w płytach eternitowych pokrywających dachy budynków. Jednym ze sposobów przyspieszenia przez mieszkańców procesu usuwania wyrobów zawierających azbest i jednocześnie zabezpieczenia środowiska przed zagrożeniem spowodowanym nieodpowiednim postępowaniem z odpadami zawierającymi azbest jest pomoc w sfinansowaniu ze źródeł zewnętrznych np. kosztów usuwania, transportu i unieszkodliwiania powstałych przy tym odpadów.

5. DIAGNOZA STANU ISTNIEJĄCEGO, BILANS WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST NA TERENIE GMINY.

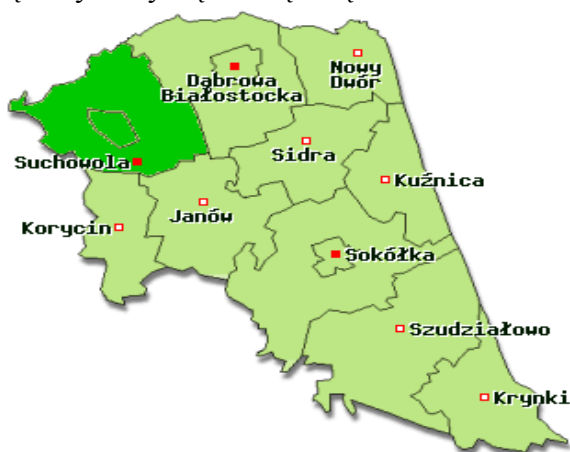
5.1. Diagnoza stanu istniejącego.

Gmina Suchowola położona jest w środkowej części województwa podlaskiego w powiecie sokólskim, na skraju Biebrzańskiego Parku Narodowego. Teren gminy jest obszarem wybitnie rolniczym. Doskonale warunki do całorocznego wypoczynku stwarza rozwijająca się wciąż eko- i agroturystyka. Suchowola rozwija się bardzo dynamicznie. Ogółem na terenie gminy prowadzi działalność 220 przedsiębiorców. W Suchowoli krzyżują się ważne trasy komunikacyjne, a mianowicie drogi: Białystok - Suwałki i Osowiec - Dąbrowa Białostocka - Nowy Dwór - granica Państwa.

Powierzchnia gminy wynosi 25,5 tys. ha (255,89 km²), z czego 13% należy do Biebrzańskiego Parku Narodowego oraz jego otuliny (obszar NATURA 2000).

Teren gminy położony jest ona w obrębie dwu mezoregionów wchodzących w skład makroregionu Nizina Północno - Podlaska. Są to: od zachodu - Wysoczyzna Białostocka i Wzgórze Sokólskie na wschodzie.

W strukturze geomorfologicznej województwa podlaskiego Wysoczyzna Białostocka, w obrębie, której leży Gmina Suchowola, charakteryzuje się znacznym wyniesieniem nad poziom morza (120-227 m) oraz występowaniem równoleżnikowych, rytmicznie powtarzających się ciągów moren czołowych. Wysoczyznę Białostocką na terenie gminy przedziela dolina Brzozówki na Wysoczyznę Suchowolską i Wysoczyznę Goniądzką.¹

www.gminypolskie.pl

Zdecydowaną większość obszaru zajmują użytki rolne, które stanowią 76,3 % powierzchni. Lasy i zadrzewienia stanowią ponad 11 proc. powierzchni gminy i zajmują 2,8 tys. ha.

¹ Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Suchowola, s.10

Gmina Suchowola sąsiaduje z gminami powiatu sokólskiego: Korycinem, Dąbrową Białostocką, Janowem, z gminą Sztabin (powiat augustowski) oraz z powiatem monieckim: gminą Jaświły. Przez teren gminy przebiega droga krajowa S8 zaliczona do dróg ekspresowych (Granica Państwa – Suwałki – Augustów – Suchowola – Białystok – Warszawa – Wrocław – granica Państwa i dalej w kierunku południowej Europy) znana powszechnie na odcinku od Białegostoku do granicy z Litwą jako Via Baltica. Sieć drogową uzupełnia droga wojewódzka: Nr 670 Osowiec – Dąbrowa Białostocka – Nowy Dwór – Granica Państwa, a także 23 drogi powiatowe oraz 43 drogi gminne. Dzięki korzystnemu położeniu gmina Suchowola jest włączona w krajowy układ komunikacyjny.

Na terenie gminy znajduje się 52 miejscowości, w tym 48 sołectw. Liczba gminnych miejscowości wiejskich stanowiła 10,75% wszystkich powiatowych miejscowości wiejskich oraz 1,27% wojewódzkich (wg stanu na 31.12.2006).

Tabela nr 5 Demografia w gminie Suchowola (DANE NA 31.XII.2005)²

Wyszczególnienie	Liczba ludności	Mężczyźni/ kobiety		Urodzenia żywe w 2002 r.	Zgony	Przyrost naturalny
Gmina Suchowola	7 542	3760	3782	88	104	-16
Suchowola – Miasto	2 280	1 132	1 148	29	27	2
Suchowola - Obszar wiejski	5 262	2 628	2 634	59	77	-18
Powiat sokólski	74 606	37 044	37 562	741	901	-160
Województwo podlaskie	1 207 704	590 589	617 115	11 265	11 440	-175

Średni wskaźnik gęstości zaludnienia w gminie wynosi 30 osób na 1 km², zaś w mieście Suchowola – 88 osób na 1 km², a na obszarze wiejskim – 23 osób na 1 km². Przyrost naturalny jest ujemny, podobnie jak w województwie i w powiecie, zaś w mieście Suchowola dodatni. Ludność w wieku produkcyjnym w gminie stanowi 53,6 % (w powiecie 57,0 %), zaś w wieku poprodukcyjnym 21,8 % (powiat – 19,0 %). Ludność w wieku produkcyjnym w mieście Suchowola stanowi 56,5 % (w powiecie 57,0 %), zaś w wieku poprodukcyjnym 18,6 % (powiat - 19,0 %).

Gmina położona jest w obszarze „Zielonych Płuc Polski”. Jest to teren atrakcyjny przyrodniczo.

Przez gminę przebiega drogowy szlak turystyczny z Białegostoku do Biebrzańskiego Parku Narodowego i w kierunku Pojezierza Mazurskiego. Część terenów należących do gminy leży na obszarze otuliny i samego parku. Na terenie parku znajdują się piesz, motorowo – rowerowe i wodne szlaki turystyczne. Szlak pieszy ciągnie się od wsi Domuraty przez Horodniankę, Podhorodniankę, Żakle, Ciemne, Rutkowszczyznę przez torfowiska nazwane Bielami Suchowolskimi aż do rzeki Biebrzy. Szlak pieszy przebiegający przez gminę jest częścią trasy szlaku turystycznego wytyczonego przez Lipsk, Trzyrzeczki, Dąbrowę i Goniądz. Szlak motorowy przechodzi przez gminę Suchowola i Janów łącząc się ze szlakami wytyczonymi na obszarze Krajobrazowego Parku Puszczy Knyszyńskiej.

Gmina ma bardzo duże predyspozycje do rozwoju turystyki. Główną atrakcją stanowią nieskażone środowisko, tj. czyste powietrze, jeziora oraz duże, zwarte kompleksy leśne. Główne obszary działalności gospodarczej to handel artykułami spożywczymi i przemysłowymi, usługi remontowo-budowlane i transportowe. Przemysł produkcyjny rozwija się głównie w mieście.

W obszarze miasta i gminy istnieje wiele niewykorzystywanych obiektów i gruntów przeznaczonych na cele gospodarcze, które mogłyby się stać ciekawym terenem inwestycyjnym dla

² Statystyka Polska, Strona www.stat.gov.pl

inwestorów z zewnątrz.

Na terenie gminy w ciągu ostatnich lat, rozwija się budownictwo. Szczególną rolę tu odgrywają inwestorzy indywidualni w budownictwie mieszkaniowym. Na terenie gminy znajdują się zakłady rzemieślniczych świadczące usługi w zakresie m.in. naprawy i konserwacji pojazdów i maszyn, stolarstwa i ogólnobudowlanym. Na terenie miasta i gminy działa ponad 60 sklepów. Większość z nich to sklepy ogólnospożywcze,

Gmina Suchowola jest gminą o dominującym udziale rolnictwa w strukturze gospodarczej. Głównym źródłem utrzymania mieszkańców gminy jest praca w rolnictwie, leśnictwie i łowiectwie. W rolnictwie indywidualnym zatrudnionych jest 4803 osób. Duża część ludności znajduje zatrudnienie w infrastrukturze społecznej

5.2. Prognoza zmian demograficznych na terenie gminy.

Biorąc pod uwagę ogólnokrajowe tendencje zmian demograficznych oraz specyfikę województwa podlaskiego określono prawdopodobne zmiany liczby ludności w gminie Suchowola.

Tabela nr 6 Prognoza zmian demograficznych na terenie gminy Suchowola

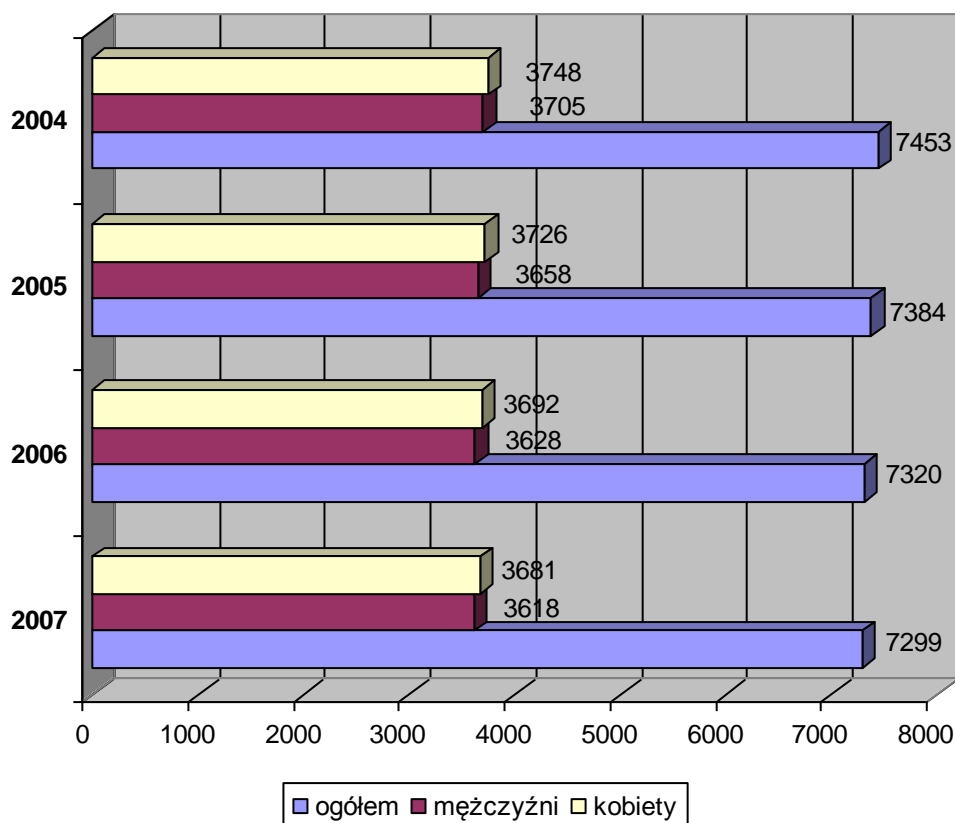
Rok	2003 ¹	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba ludności	7957	7949	7942	7910	7895	7899	7868	7851	7856	7845	7813

¹ Obliczeń dokonano na podstawie prognoz demograficznych zawartych w wojewódzkim Planie Gospodarki Odpadami. Dane na temat liczby ludności w roku 2003 pochodzą z ankiety Gminy

Liczba ludności na terenie Gminy spada. Zgodnie z prognozami, tendencja ta będzie się utrzymywać w kolejnych latach.

Gminę zamieszkuje łącznie ok. 7299 osób (stan na 31.12.2007 r.) i składa się na nią 52 miejscowości

Rysunek 2. Ludność Gminy Suchowola w latach 2004 – 2007

Gmina Suchowola należy do gmin wiejskich, zatem niska na tle województwa i powiatu gęstość

zamieszkania na 1 km² nie stanowi żadnego zaskoczenia.

Tabela nr 7 Gęstość zaludnienia na 1 km²

	Gęstość zamieszkania na 1 km ²			
	2004	2005	2006	2007
Województwo	60	59	59	59
Powiat	36	35	35	35
Suchowola	29	29	29	29

Gęstość zaludnienia na koniec 2007 r. wynosiła 28 osób na 1 km² (w województwie podlaskim gęstość zaludnienia wynosi 59 osób/km², zaś w powiecie sokólskim 35 osób/km²). W województwie w kolejnych latach 2004 – 2007 na jeden kilometr kwadratowy średnio przypadało odpowiednio – 60, 59, 59, 59 osób.

W powiecie wskaźnik ten wyniósł odpowiednio – 36, 35, 35, 35, a w gminie gęstość zaludnienia w 2004 wynosiła 29 osób na 1 km², i utrzymała się do roku 2006 na takim samym poziomie, a w 2007 spadła do 28 osób na 1 km². Liczba ludności od wielu lat wykazuje tendencję spadkową.

5.3. Gospodarka odpadami.

Na terenie gminy Suchowola funkcjonuje selektywna zbiórka odpadów. Wszyscy mieszkańcy Gminy Suchowola objęci są zorganizowanym odbiorem odpadów stałych - 100 %. Ilość odpadów odbieranych od mieszkańców Gminy Suchowola wynosi ok. 1400 Mg/rok.

Selektywna zbiórka odpadów, realizowana od lat w ramach Związku Gmin „Kumiałka – Biebrza” dotyczy głównie puszek aluminiowych, butelek PET, szkła oraz makulatury. Oparta jest przede wszystkim o oznakowane pojemniki - kontenery KP-7 czterokomorowe (wstępna segregacja), ustawione na terenie Gminy Suchowola. Odpady zmieszane nie podlegające segregacji trafiają na składowisko odpadów w Poświętnem. Odpady mineralne składowane są natomiast na gminnym wysypisku śmieci w Suchowoli. Według informacji Urzędu Miejskiego „dzikie wysypiska” nie występują na terenie gminy.

Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Podlaskiego na lata 2007 – 2010 przewiduje budowę zakładu Zagospodarowania Odpadów Sokółka we wsi Karcze.

Obsługiwać będzie wstępnie 14 gmin. Rada miejska w Sokółce w dniu 29.11.2005r. podjęła uchwałę w sprawie zagospodarowania przestrzennego części terenów we wsi Karcze, Kraśniany i miasta Sokółka z przeznaczeniem pod przyszły Zakład Zagospodarowania Odpadów.

Zadaniem priorytetowym dla Gminy Suchowola staje się usunięcie wyrobów azbestowych z obiektów budowlanych do roku 2032.

Zgodnie z założeniami Planu Gospodarki odpadami dla Gminy Suchowola - odpady zawierające azbest mogą być unieszkodliwiane tylko poprzez składowanie. Taki sposób postępowania jest zgodny z obecnymi wymaganiami prawnymi oraz środowiskowymi.

Zgodnie z KPGO realizowane to może być na małych składowiskach (o powierzchni do 1 ha) przyjmujących odpady azbestowe. Możliwe jest zlokalizowanie ich np. przy istniejących składowiskach komunalnych na wydzielonych częściach z możliwością rozbudowy pozwalającej na składowanie odpadów w następnych latach.

Najważniejszym celem w planowaniu działań odnośnie odpadów zawierających azbest jest bezpieczne dla zdrowia ludzi usunięcie tych wyrobów i zdeponowanie ich na wyznaczonych składowiskach, w sposób eliminujący ich negatywne oddziaływanie.

Postawione zadania dla samorządów to:

Zadania organizacyjne:

1. Opracowanie na poziomie wojewódzkim baz informacyjnych zawierających dane dotyczące lokalizacji, ilości i stanu wyrobów zawierających azbest, na podstawie informacji uzyskanych z przeglądów realizowanych przez właścicieli lub zarządców obiektów i urządzeń budowlanych na mocy rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 14 sierpnia 1998 r. w sprawie sposobów bezpiecznego użytkowania oraz warunków usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 138, poz. 895).
2. Opracowywanie planów ochrony przed szkodliwością azbestu i programów usuwania wyrobów zawierających azbest na poziomie wojewódzkim, powiatowym i gminnym.
3. Oczyszczanie terenów i obiektów publicznych w gminach szczególnie zanieczyszczonych azbestem.
4. Monitoring usuwania oraz prawidłowego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.
5. Organizacja kampanii reklamowo-propagandowej w zakresie postępowania z odpadami zawierającymi azbest (zwiększenie świadomości zarówno pracowników administracji publicznej, jak i mieszkańców w zakresie oddziaływania azbestu na zdrowie ludzi oraz przepisów i procedur dotyczących azbestu).

W 2008 roku na zlecenie Urzędu Miejskiego w Suchowoli firma opracowująca program z udziałem sołtysów przeprowadziła inwentaryzację azbestu i wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Suchowola. Zestawienie danych z ww. inwentaryzacji zamieszczono w tabelach poniżej.

Tabela nr 8 Zestawienie ilościowe płyt azbestowo-cementowych na terenie Gminy Suchowola

Lp.	Miejscowość (nazwa)	Zestawienie ilościowe falistych płyt azbestowo- cementowych, [m ²] – miejscowość łącznie	Brak oceny technicznej	Stopień pilności wymiany [m ²] (w rozbiu na stopnie: I, II, III)		
				I	II	III
1.	Bachmackie Kolonie	2651	766	192	1693	-
2.	Brukowo	1491	-	1491	-	-
3.	Chmielówka	2204	484	77	1643	-
4.	Chmielniki	1033	213	-	820	-
5.	Chlewisk Dolny	1702,25	-	1702,25	-	-
6.	Chlewisk Górny	220	-	-	220	-
7.	Chodorówka Nowa	4223	-	500	3723	-
8.	Chodorówka Stara	1890,3	170	963	757,3	-
9.	Ciemne	948	-	558	390	-
10.	Czerwonka	4284	1789	257	2238	-
11.	Domuraty	1115	380	-	737	-
12.	Dubasiewszczyzna	249	249	-	-	-
13.	Kolonie Dubasiewskie	3927,5	1979	228	1720,5	-
14.	Dryga	4066	345	2410	1311	-
15.	Kolonia Dryga	1875	160	1423	292	-
16.	Głęboczyzna	6840	209	150	6481	-
17.	Grodzisk	8678	545	3268	4259	-
18.	Grymiaczki	3132	1231	820	1080	-
19.	Hołodolina	450	100	-	350	-
20.	Horodnianka	2022	1242	780	-	-
21.	Jatwież Duża	12946	11547	443	956	-
22.	Jatwież Mała	3285	3285	-	-	-
23.	Karpowicze	10437,5	8259	276,5	1562	-
24.	Kiersnówka	2564,5	1657	293,5	615	-
25.	Krzywa	1820	1630	-	190	-

26.	Laudańszczyzna	4245	1280	796	2169	-
27.	Leśniki	2476	990	636	850	-
28.	Leszczany	2047	-	-	2047	-
29.	Morgi	869	240	590	39	-
30.	Nowe Stojło	2477	-	1264	1213	-
31.	Okopy	1892	534	390	968	-
32.	Olszanka	2474	1106	1096	272	-
33.	Ostrówek	2101	815	604	682	-
34.	Piątek	480	-	-	480	-
35.	Podgrodzisk	2920	2710	210	-	-
36.	Podhorodnianka	450	-	290	160	-
37.	Podostrówek	3885,75	250	430	3205,75	-
38.	Pokošno	6583	1620	400	1903	-
39.	Połomin	3953,27	-	41	3912,27	-
40.	Poświętne	2130	2130	-	-	-
41.	Rutkowszczyzna	2238	1760	430	48	-
42.	Sucha Góra	1017	500	115	402	-
43.	Tablewo	550	550	-	-	-
44.	Trzyrzecze	6887,5	884	4465,5	1538	-
45.	Wólka	7843,4	-	5252,4	2591	-
46.	Zgierszczańskie	60	-	-	60	-
47.	Zakle	1397	-	1091	306	-
48.	Suchowola Miasto	42359	29393	7157	5809	-
RAZEM		187 324,77				

Źródło: Dane z Urzędu Miejskiego, inwentaryzacja z 2008 r.

Tabela nr 9. Zestawienie ilościowe wyrobów azbestowych na terenie gminy

Rodzaj wyrobów zawierających azbest	Jednostka miary	Ilość	
Rury azbestowo – cementowe	Metry ²		
Średnice (mm)			
- dn 100			9000
- dn 150			2500
- dn 80			1500
w tym:			
Suchowola miasto:			
dn 150			500
dn 100			7000
dn 80			1500
Kopciówka:			
dn 100	3000		
Leśniki:			
dn 100	1000		
Płyty azbestowo - cementowe	Metry ²	221 787	

Dane na podstawie inwentaryzacji lub/i dokumentacji technicznej instalacji, obiektów

Tabela nr 10 Ilość odpadów zawierających azbest odbieranych z terenu gminy i kierowanych do unieszkodliwiania - stan na 2007 r.*

RODZAJ ODPADÓW zawierających azbest	ILOŚĆ ODPADÓW	
	wytworzonych (z demontażu)	odebranych DO SKŁADOWANIA
	[Mg]	[Mg]
Płyty azbestowo - cementowe	100	100
Rury azbestowo - cementowe	-	-
Inne wyroby zawierające azbest	-	-
RAZEM:	100	100

*Dane do ww. tabeli – od firm obsługujących gminę posiadających zezwolenie na demontaż odbiór i transport odpadów azbestowych.

Usuwanie azbestu z obiektów budowlanych można powierzyć dla jednostek, które posiadają wymaganą ustawą o odpadach decyzję zatwierdzającą program usuwania azbestu z obiektów budowlanych.

Usuwanie rur azbestowo cementowych z terenu gminy należy zaplanować przy ewentualnych przebudowach linii wodociągowej lub przy jej remoncie.

Poniżej przedstawia się wykaz firm, które taką decyzję posiadają, wydaną przez Starostę Sokólkskiego.

Tabela nr 11 Wykaz firm specjalistycznych posiadających zezwolenia Starosty na zbieranie i transport odpadów zawierających azbest na terenie gminy- w załączeniu lista podmiotów gospodarczych.

Wykaz miejsc unieszkodliwiania odpadów azbestowych odbieranych przez ww. firmy

Lp.	Nazwa i adres firmy (usuwającej azbest)	Nr decyzji i data ważności	Kody odpadów azbestowych zbieranych i transportowanych	Miejsce unieszkodliwiania (na które kierowane są odpady azbestowe z terenu gminy)
1	Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo- Usługowe „WIT” s.c. W. Średziński, T. Targoński ul. Hetmańska 67, 15 – 727 Białystok	OŚ.7643/7/06 z 14 lutego 2006 10 lat	17 06 05 17 06 01	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
2	DACH – SERVICE „irek”, ul. Bystra 4, 16 – 300 Augustów	OŚ.7643/9/06 z 14 lutego 2006 10 lat	17 06 05 17 06 01	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
3	Przedsiębiorstwo Budowlane "DECKER" Frąckowiak Czesław ul. Kraszewskiego 8/28 16 - 001 Kleosin	OŚ.7643/10/0 6 z 15 lutego 2006 10 lat	17 06 05 17 06 01	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
4	AM Trans Progres Sp. z o.o. ul. Sarmacka 7 61 - 616 Poznań	OŚ.7643/11/0 6 z 16 lutego 2006 10 lat	17 06 01 16 02 12	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
5	Przedsiębiorstwo Handlowo – Usługowe „JUKO”	OŚ.7643/14/0 6	17 06 05 17 06 01	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z

	Jerzy Szczukocki ul. 1 – go Maja 25 97 – 300 Piotrków Trybunalski	z 22 lutego 2006 10 lat		odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
6	Zakład Usług Produkcji i Handlu inż. Jan Stanisław Górlński ul. Moniuszki 85 06 – 200 Maków Mazowiecki	OŚ.7643/18/0 6 z 08 marca 2006 10 lat	17 06 05 17 06 01	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
7	Przedsiębiorstwo Projektowo Wdrożeniowe „AWAT” Sp. z o.o. ul. Kaliskiego 9, 01 – 476 Warszawa	OŚ.7643/6/06 z 8 marca 2006 10 lat	17 06 05 17 06 01	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
8	"BRUKPOL Usługi Budowlano-Drogowe Szymczyk Krzysztof Szuszalewo 34 16 - 200 Dąbrowa Białostocka	OŚ.7643/26/0 6 z 14 kwietnia 2006 10 lat	17 06 05 17 06 01 10 13 09	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
9	AZBUD+" Zbigniew Krysztopik ul. Piasta 10 lok. 6 15-044 Białystok	OŚ.7643/28/0 6 z 12 maja 2006 10 lat	17 06 01 17 06 05	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
10.	Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo- Usługowe "Eko-Mix" ul. Grabiszyńska 163, 50-950 Wrocław	OŚ.7643/72/0 6 z 02 stycznia 2007 10 lat	17 06 01 17 06 05	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
11	Stacon Tis Duszak Spółka Jawn, ul. Ogrodowa 5, 07-420 Kadzidło	OŚ.7643/57/0 6 z 09 listopada 2006 10 lat	17 06 01 17 06 05	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
12.	Zakład Murarski Sp. J. Wincenty Krahel , Bogdan Dudziuk ul. Słoneczna 9 16-200 Dąbrowa Białostocka	OŚ.7643/06/0 7 z 30 marca 2007 10 lat	17 06 01 17 06 05	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
13	Zakład Remontowo - Budowlany inż. Wiesław Szymanowicz, 15-661 Białystok, ul. Batalionów Chłopskich 1/24	OŚ.7643/08/0 8 z 08 maja 2008 10 lat	17 06 01 17 06 05	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
14	Zakład Remontowo -	OŚ.7643/25/0 5	17 06 01 17 06 05	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z

	Budowlany "AMBROŻY" Spółka Jawna Wiesława Śliwińska, Kazimierz Ambroży, ul. Meissnera 1/3 lok. 222, 03-982 Warszawa	z 18 maja 2005 10 lat		odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
15	Usługi Remontowo- Budowlane Leonard Krysztopowicz, ul. Sokólska 24, 16-120 Krynki	OŚ.7643/32/0 5 z 7 czerwca 2005 10 lat	17 06 01 17 06 05	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
16	"REMBUD" Piotr Tomanek, Kuriany 88, 15-513 Białystok	OŚ.7643/34/0 5 z 30 czerwca 2005 10 lat	17 06 01 17 06 05	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
17	"ALBEKO" Sieger Sp. J., Kotowy, 87-510 Skrwilno	OŚ.7643/41/0 5 z 29 lipca 2005 10 lat	17 06 01 17 06 05	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
18	TRANSPORT- METALURGIA Sp. z o.o., ul. Reymonta 62, 97-500 Radomsko	OŚ.7643/44/0 5 z 30 sierpnia 2005 10 lat	17 06 01 17 06 05	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
19	"GAJAWI" P.P.H.U. Gabriel Rogut, ul. Odyńca 24, 93-150 Łódź	OŚ.7643/50/0 5 z 20 września 2005 10 lat	17 06 01 17 06 05	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
20	Przedsiębiorstwo Usług Wodno-Budowlanych "WOD- BUD" Sp. z o.o. ul. Piłsudskiego 14, 23-200 Kraśnik	OŚ.7643/60/0 5 z 17 listopada 2005 10 lat	17 06 01 17 06 05	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie

Dane na podstawie wydanych decyzji administracyjnych Starostwa

Wyroby zawierające azbest na terenie Gminy Suchowola to eternit płaski i falisty pokrywający dachy budynków mieszkalnych, inwentarskich, gospodarczych, jak również obiektów użyteczności publicznej. Występują też rury azbestowo-cementowe.

Na terenie Gminy (zgodnie z danymi z Urzędu Gminy) nie występują „dzikie” wysypiska odpadów zawierających azbest. Nie przewiduje się wzrostu ilości wyrobów zawierających azbest z uwagi na obowiązujący całkowity zakaz ich stosowania. Ilość tych wyrobów będzie sukcesywnie malała w związku z ich stopniowym usuwaniem, które zakończone zostanie do roku 2032 r. (po całkowitym oczyszczeniu terenu Gminy z ww. wyrobów). Odpady zawierające azbest będą powstawać na terenie Gminy Suchowola w wyniku prowadzenia prac rozbiórkowych lub remontowych w budownictwie mieszkaniowym, obiektach i instalacjach komunalnych, tj.: przy wymianie pokryć dachowych z płyt azbestowo – cementowych i wymianie rur azbestowo-cementowych.

Z przeprowadzonej w 2005 r. na terenie Gminy Suchowola inwentaryzacji obiektów i instalacji zawierających azbest wynika, iż łączna ilość prognozowanych tu do wytworzenia odpadów azbestowych wynosi 37 703,79 Mg, (płyty azbestowo - cementowe). Dane dotyczące pokryć dachowych (płyt azbestowo-cementowych) otrzymano z przeprowadzonej przez sołtysów

inwentaryzacji. Na ich podstawie ocenić można stan i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. (Dz. U. z 2004 Nr 4, poz. 71) oraz zebrać informację o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystywania, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r. (Dz. U. Nr 192, poz. 1876).

5.4. Bilans wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy

Bilans wyrobów zawierających azbest, znajdujących się na terenie Gminy Suchowola wykonano na podstawie danych uzyskanych z inwentaryzacji. Z wyrobów azbestowych na analizowanym obszarze występują płyty azbestowo - cementowe w ilości 221 787 m². Występują też rury azbestowo-cementowe o łącznej długości 13 000mb.

W przypadku demontażu ww. wyrobów powstaną odpady zawierające azbest. W dalszej części Programu obliczono koszty związane z ich usunięciem i unieszkodliwieniem.

W celu zakwalifikowania wyrobów zawierających azbest do dalszego użytkowania lub usunięcia oraz określenia stopnia pilności działań naprawczych, właściciele obiektów z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest wykonano ocenę stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów według załącznika 2 do Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z 2 kwietnia 2004 r. (Dz. U. Nr 71, poz. 649).

Dane przedstawiono jako załącznik do niniejszego Programu.

Z otrzymanych danych wynika, że jakość płyt dachowych na terenie Gminy Suchowola jest w złym stanie. Wszystkie uzyskały > 36 punktów, co kwalifikuje te pokrycia do ponownej oceny w czasie kolejnego roku. Odpowiednie zabezpieczenie wyrobów (np. poprzez pomalowanie) pozwoli na obniżenie ich stopnia pilności. Z uzyskanych danych wynika, iż na terenie Gminy znajdują się płyty dachowe wymagające natychmiastowej wymiany.

Stopień pilności usuwania wyrobów azbestowych (płyt azbestowo - cementowych) na terenie Gminy Suchowola przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela nr 11 Stopień pilności usuwania wyrobów azbestowych (płyt azbestowo - cementowych) na terenie Gminy Suchowola

Stopień pilności*	Masa w Mg	Udział %
I stopień pilności >65 punktów	451,99	21,93
II stopień pilności 40-60 punktów	656,62	31,87
III stopień pilności <35 punktów	0	0
Razem:	2060,57 (w tym 951,96 bez oceny technicznej)	100% (46,2 % bez oceny technicznej)

Źródło: Oprac. na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Suchowoli

* zgodnie z Dz.U. 2004 Nr 4, poz. 71

I stopień pilności – wymiana lub naprawa wymagana bezzwłocznie,

II stopień pilności – ponowna ocena wymagana w czasie do 1 roku,

III stopień pilności – ponowna ocena w terminie do 5 lat.

6. ZAŁOŻENIA I UWARUNKOWANIA REALIZACJI PROGRAMU

6.1 Założenia Programu

Realizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Suchowola będzie procesem długofalowym (trwającym do roku 2032), ograniczonym możliwościami finansowymi zarówno samorządu jak i mieszkańców. Wykonanie Programu powierza się Władzom Gminy. Realizacja Programu będzie zgodna z przyjętym celem i przebiegać będzie w następujących obszarach:

1. Inwentaryzacja i utworzenie bazy danych o lokalizacji istniejących wyrobów zawierających azbest
  - Podstawą dla opracowania Programu była przeprowadzona na terenie Gminy inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest i utworzenie bazy danych o ich lokalizacji (wg miejscowości na terenie Gminy).
2. Opracowanie mapy zagrożeń działania azbestu
  - Zadanie to planuje się na rok 2009. Opracowana zostanie mapa zagrożeń działania azbestu na terenie Gminy z zaznaczeniem lokalizacji występowania wyrobów zawierających azbest.
3. Edukacja mieszkańców w zakresie szkodliwości azbestu, obowiązków dotyczących postępowania z wyrobami zawierającymi azbest oraz sposobów bezpiecznego ich usuwania oraz unieszkodliwiania
  - W ramach edukacji mieszkańców na stronie internetowej Gminy utworzona zostanie „zakładka tematyczna”, w której bieżąco prezentowane będą:
    - akty prawne dotyczące obowiązków postępowania z wyrobami zawierającymi azbest oraz regulujących sposób bezpiecznego ich usuwania i unieszkodliwiania,
    - informacje o zagrożeniu, jakie niesie za sobą azbest,
    - informacje o działaniach Gminy podejmowanych w celu usunięcia wyrobów zawierających azbest,
    - wzory wniosków na dofinansowanie odbioru i składowanie odpadu,
    - aktualny wykaz firm posiadających koncesje na demontaż wyrobów zawierających azbest i transport powstałych odpadów.
4. Mobilizowanie właścicieli budynków do usunięcia wyrobów zawierających azbest poprzez system pomocy edukacyjnej i finansowej

Działanie realizowane będzie poprzez:

- system edukacji w zakresie szkodliwości i unieszkodliwiania wyrobów azbestowych,
  - informowanie o potencjalnych źródłach uzyskania dotacji, preferencyjnych kredytów i pożyczek na wymianę pokryć dachowych i elewacji z azbestu,
  - dofinansowanie kosztów usunięcia azbestu w tym: załadunku na terenie nieruchomości, transportu i składowania na składowisku odpadów niebezpiecznych,
  - bieżąca aktualizacja informacji na stronie internetowej z przebiegu realizacji Programu,
  - udzielanie informacji mieszkańcom na temat realizacji Programu.
5. Odbiór odpadów azbestowych z nieruchomości osób fizycznych, wspólnot mieszkaniowych, jednostek budżetowych i zakładów budżetowych i innych
    - Odbiór odpadów azbestowych z nieruchomości osób fizycznych, wspólnot mieszkaniowych, jednostek budżetowych i zakładów budżetowych będzie następował na wniosek właściciela obiektu, jego zarządcy lub władającego. Złożone wnioski o dofinansowanie będą realizowane według kolejności wpływu do wysokości kwoty zabezpieczonej w budżecie na dany rok kalendarzowy. Odbiorem odpadów zawierających azbest zajmie się koncesjonowana firma transportowa

wyłoniona w drodze przetargu ogłoszonego przez Gminę. Termin odbioru odpadów z terenu nieruchomości uzgadnia przedstawiciel firmy transportowej z właścicielem nieruchomości. Wszystkie czynności związane z załadunkiem i transportem przeprowadzone zostaną zgodnie z obowiązującymi przepisami. Odbiór odpadów zawierających azbest od właściciela oraz ich przekazanie na składowisko potwierdzone będzie kartą przekazania odpadu (w załączeniu do Programu), sporządzaną w trzech egzemplarzach: jeden dla odbierającego odpady, drugi dla właściciela odpadu, trzeci dla Gminy (w przypadku, gdy Przewoźnik rozliczać się będzie za wykonaną usługę z Gminą).

6. Udzielanie pomocy finansowej osobom fizycznym, wspólnotom mieszkaniowym i innym właścicielom zasobów mieszkaniowych w usuwaniu odpadów zawierających azbest

- W przypadku pozyskania środków finansowych lub zabezpieczenia w budżecie własnych środków, Gmina częściowo sfinansuje koszty demontażu, transportu i unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest, tj.: rozbiórki pokrycia dachowego (płyt azbestowo - cementowych), załadunku na terenie nieruchomości odpadów zawierających azbest, transportu tych odpadów, składowania odpadów zawierających azbest. Wielkość dofinansowania oraz ilość usuniętych wyrobów zawierających azbest w danym roku uzależniona będzie od ilości środków finansowych pochodzących z funduszy własnych i zewnętrznych.

6.2. Alokacja środków finansowych z budżetu gminy na realizację Programu

1. Rada Gminy będzie uchwałała corocznie w budżecie gminy stosowne środki na realizację Programu.
2. Podjęcie działań w kierunku pozyskania funduszy ze źródeł zewnętrznych na realizację Programu. Gmina podejmie starania w celu pozyskiwania funduszy ze źródeł zewnętrznych, tj.:
  - Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
  - Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
  - Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
  - funduszy strukturalnych Unii Europejskiej,
  - Fundacji EkoFundusz
  - i innych.

W przypadku pozyskania funduszy z ww. źródeł kwota przeznaczona na realizację Programu ulegnie zwiększeniu, co przyspieszy proces usuwania azbestu z terenu Gminy.

Pomoc w poszukiwaniu źródeł finansowania na wymieniane w ramach Programu pokrycia dachowe i elewacje

Pomoc w poszukiwaniu źródeł finansowania w postaci dotacji, kredytów i pożyczek preferencyjnych osobom fizycznym, wspólnotom mieszkaniowym, innym właścicielom zasobów mieszkaniowych i przedsiębiorcom na wymianę pokryć dachowych i elewacji zawierających azbest. Wszyscy zainteresowani poszukiwaniem źródeł finansowania będą mogli skorzystać z pomocy i informacji udzielanych przez pracowników Urzędu Gminy.

3. Usunięcie wyrobów zawierających azbest z obiektów oświatowych i użyteczności publicznej
Gmina Suchowola usunie wyroby azbestowe z obiektów oświatowych i użyteczności publicznej oraz innych będących własnością Gminy.
4. Eliminacja powstawania „dzikich” wysypisk z odpadami zawierającymi azbest
Działanie finansowane będzie ze środków przeznaczonych na realizację Programu w danym roku kalendarzowym.

Działania informacyjno – edukacyjne skierowane do społeczeństwa Gminy związane z postępowaniem z odpadami azbestowymi, co powinno wyeliminować powstawanie „dzikich” wysypisk tych odpadów.

Monitoring występowania „dzikich” wysypisk – na bieżąco.

Likwidacja „dzikich” wysypisk w przypadku stwierdzenia ich występowania.

5. Oczyszczenie terenów Gminy i innych terenów publicznych z wyrobów zawierających azbest
Gmina Suchowola na bieżąco przeprowadzać będzie oczyszczanie terenów Gminy i publicznych z wyrobów i odpadów zawierających azbest. Środki na ten cel pochodzić będą z funduszu przeznaczanego na realizację Programu w danym roku kalendarzowym.
6. Bieżący monitoring realizacji Programu i okresowe raportowanie jego realizacji Radzie Gminy
Elementem zarządzania Programem jest jego systematyczne monitorowanie. W tym celu powołana zostanie Komisja ds. monitoringu realizacji Programu. W ramach działań monitoringowych określone zostaną zmiany ilości wyrobów zawierających azbest w Gminie w kolejnych latach realizacji Programu, tj.: ilości usuniętych i unieszkodliwionych w danym roku odpadów zawierających azbest; ilości wyrobów azbestowych pozostałych jeszcze do usunięcia. Monitorowanie i raportowanie Programu zostanie zsynchronizowane z raportowaniem Gminnego Planu Gospodarki Odpadami. Komisja będzie przedkładała Radzie Gminy co 2 lata (lub corocznie) raport przedstawiający wyniki realizacji Programu.
7. Okresowa weryfikacja i aktualizacja Programu
Realizacja Programu jest procesem długofalowym, w związku z tym zakłada się jego aktualizację celem dostosowania do zmieniających się warunków prawnych, finansowych i możliwości realizacyjnych.

6.3. Uwarunkowania realizacji Programu

Uwarunkowania prawne realizacji Programu z analizą przepisów zamieszczono w załączeniu do Programu. Najistotniejsze z nich to:

- ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. *o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest* (Dz. U. Nr 101, poz. 628, z późn. zm.),
- ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. *o odpadach jedn. tekst z 2007r.*; (Dz. U. Nr 39, poz. 251),
- ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - *Prawo ochrony środowiska* (jedn. tekst z 2008r.; Dz. U. Nr 25, poz. 150),
- ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy - *Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw* (Dz. U. Nr 100, poz. 1085)
- ustawa dnia 7 lipca 1994 r. – *Prawo budowlane* ((Dz. U. Z 2006r.; Nr 156, poz. 1118, z późn. zm.).

Trwałość płyt azbestowo-cementowych określa się na około 30 lat, natomiast okres eksploatacji innych wyrobów jest z reguły krótszy. W tym czasie powstawać będzie znaczna ilość odpadów, które zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz. 1206) sklasyfikowane zostały na liście odpadów niebezpiecznych.

Regulacje prawne dotyczące m.in. usuwania wyrobów zawierających azbest z obiektów budowlanych, począwszy od realizacji obowiązku dokonania przeglądu technicznego tych wyrobów do zdeponowania wytworzonych odpadów na składowisku, są zamieszczone w wielu aktach prawnych. Podstawowym jest ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, która zakazuje:

- wprowadzania na polski obszar celny azbestu oraz wyrobów zawierających azbest,
- produkcji wyrobów zawierających azbest,
- obrotu azbestem i wyrobami azbestowymi, z wyjątkiem azbestu i wyrobów azbestowych stosowanych do celów specjalnych (art. 1 ust. 3 ustawy).

Mimo kilku lat obowiązywania szczegółowych przepisów tylko w niewielkim stopniu zostały wykonane oceny stanu obiektów z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest.

Usuwanie, demontaż wyrobów zawierających azbest odbywać się będzie zgodnie z przepisami i wytycznymi podanymi w dalszej części Programu.

Transport odpadów niebezpiecznych odbywać się będzie zgodnie z obowiązującymi uregulowaniami prawnymi: Ustawą z dnia 28 października 2002 roku o przewozie drogowym

towarów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 199, poz. 1671) oraz Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 19 grudnia 2002 roku w sprawie zakresu i sposobu stosowania przepisów o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych do transportu odpadów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 236, poz. 1986).

Z usuwaniem wyrobów zawierających azbest nierozzerwalnie związany jest proces powstawania odpadów. Jedyną metodą unieszkodliwiania odpadów azbestowych jest ich składowanie. W Programie założono usunięcie wyrobów zawierających azbest do końca 2032 r.. Unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest odbywać się będzie zgodnie z ww. ustawą o odpadach.

Obecnie jedyną metodą unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest jest ich deponowanie na składowiskach odpadów azbestowych. Planowane jest, aby odpady powstające na terenie Gminy były unieszkodliwiane poprzez składowanie na już funkcjonujących na terenie kraju składowiskach przystosowanych do deponowania tego rodzaju odpadów (wykaz składowisk w załączniku nr 8 do niniejszego Programu).

Warunkiem skutecznej realizacji Programu będzie sukcesywne pozyskiwanie środków finansowych z funduszy krajowych i unijnych.

6.4. Monitoring realizacji programu

.Interdyscyplinarność Programu powoduje konieczność koordynacji wszystkich jednostek i instytucji przedmiotowo odpowiedzialnych za realizację poszczególnych zadań lub pośrednio biorących udział w ich realizacji. Dlatego też zadania będą realizowane na trzech poziomach:

- Centralnym – Rada Ministrów, minister właściwy do spraw gospodarki i w strukturze ministerstwa Główny Koordynator KPUA,
- Wojewódzkim – wojewoda, samorząd województwa,
- Lokalnym – samorząd powiatowy, samorząd gminny.

Niezbędnym elementem skutecznego zarządzania Programem na poziomie lokalnym – gminy - jest powołanie Komisji ds. monitorowania realizacji Programu - odpowiedzialnej za współdziałanie poszczególnych jednostek i instytucji oraz podejmowanie inicjatyw w jego wdrażaniu i kontrolującej stopień realizacji Programu i przedstawiającej - co 2 lata (lub corocznie) raport z realizacji Programu Radzie Gminy. Należy zaznaczyć, że Program powinien być realizowany przez istniejące struktury samorządu gminnego i nie powodować tworzenia nowych stanowisk w administracji. Nieodzownym elementem wspierającym założenia Programu będzie także współpraca z organizacjami pozarządowymi, instytucjami naukowymi oraz mediami.

Według KPUA do zadań szczebla lokalnego (samorządu gminnego) należy:

- uwzględnienie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest w gminnych planach gospodarki odpadami,
- współpraca z lokalnymi mediami celem rozpowszechniania informacji dotyczących zagrożeń powodowanych przez azbest oraz wyroby z azbestem,
- przygotowanie wykazów obiektów zawierających azbest oraz rejonów występującego narażenia na ekspozycję azbestu,
- przygotowywanie rocznych sprawozdań finansowych z realizacji zadań Programu;

Do zadań Gminy należy:

- przyjmowanie rocznych sprawozdań rzeczowo - finansowych z realizacji zadań Programu oraz zatwierdzanie harmonogramu rzeczowo – finansowego na rok następny (lub na kolejne 2 lata).
- Raport z realizacji Programu winien być wykonany przy uwzględnieniu podanych w tabeli poniżej wskaźników monitorowania.

Tabela nr 12 Wskaźniki monitorowania Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest

Lp.	Wskaźnik	Jednostka
A.	Wskaźniki efektywności realizacji Programu i zmiany presji na środowisko	
	Ilość usuniętych płyt azbestowo – cementowych	Mg/rok
	Ilość unieszkodliwionych odpadów zawierających azbest	Mg/rok
	Stopień usunięcia płyt (procentowa ilość usuniętych odpadów zawierających azbest w stosunku do ilości zinwentaryzowanej przed realizacją Programu)	%
	Stopień wykorzystania środków finansowych zaplanowanych na realizację Programu w danym roku	%
	Ilość odpadów zawierających azbest w przeliczeniu na km ² powierzchni gminy	Mg/km ² /rok
	Nakłady poniesione na usunięcie odpadów zawierających azbest	zł/rok
	Ilość i powierzchnia „dzikich” wysypisk odpadów zaw. azbest na terenie gminy	szt., ha
B.	Wskaźniki świadomości społecznej	
	Udział społeczeństwa w działaniach na rzecz realizacji Programu	%
	Ilość wniosków zgłaszanych przez mieszkańców ad. zadań wynikających z Programu	szt.
	Ilość, skuteczność kampanii edukacyjno - informacyjnych	szt. / opis

W oparciu o analizę wskaźników grupy A i grupy B będzie możliwa ocena efektywności realizacji Programu. Lista wskaźników podanych w tabeli powyżej nie jest ostateczna i może ulec rozszerzeniu.

7. HARMONOGRAM REALIZACJI PROGRAMU USUWANIA AZBESTU I WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST Z TERENU GMINY NA LATA 2007- 2032

Tabela nr 13 Harmonogram realizacji programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Suchowola na lata 2008-2032

Lp.	Zadania	Termin realizacji
1.	Opracowanie „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla gminy”	2008 r.
2.	Działania informacyjno – edukacyjne	2008 – 2032 r.
2.1	Zorganizowanie spotkań z mieszkańcami, którzy zgłosili posiadanie wyrobów zawierających azbest, informacja na temat zarejestrowanych firm posiadających zezwolenie na zbieranie i transport odpadów zawierających azbest	2008 r.
2.2	Działalność informacyjna i edukacyjna skierowana do właścicieli, zarządców i użytkowników budynków i instalacji zawierających azbest.	2008 r.
2.3	Inne działania informacyjno - edukacyjne m.in.: informacja w lokalnej prasie, na stronie internetowej gminy, ogłoszenia w UG, na tablicach ogłoszeń, ulotki, informowanie mieszkańców w Urzędzie Gminy, zajęcia w szkołach)	2008– 2032 r.
3.	Coroczna aktualizacja bazy danych dotyczącej ilości azbestu i wyrobów zawierających azbest na terenie gminy	2008 – 2032 r.

4.	Opracowanie mapy zagrożeń oddziaływania azbestu	2009 r.
5.	Powołanie Komisji ds. monitoringu realizacji Programu. Monitorowanie realizacji Programu	2008r. 2009 – 2032 r.
6.	Ogłaszanie przetargów na przewoźnika i wyłonienie wykonawcy zadania - Firmy specjalistycznej, posiadającej odpowiednie zezwolenia na wykonywanie usług w zakresie: demontażu, odbioru, transportu na składowisko odpadów zawierających azbest	2009 r.
7.	Demontaż wyrobów zawierających azbest, odbiór odpadów zawierających azbest (płyty azbestowo – cementowe) z nieruchomości osób fizycznych, wspólnot mieszkaniowych, jednostek budżetowych, zakładowych, obiektów użyteczności publicznej i innych; transport i unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest	2009 – 2032 r.
8.	Założenie i prowadzenie rejestru wniosków i ich realizacja zgodnie z zachowaniem kolejności złożenia	2009 r.
9.	Pozyskiwanie funduszy na realizację Programu	2008 – 2032 r.
10.	Raporty okresowe z realizacji Programu – w ramach raportowania Gminnego Planu Gospodarki Odpadami – przedstawiane Radzie Gminy	co 2 lata* / lub co 1 rok
11.	Aktualizacja Gminnego Planu Gospodarki Odpadami z uwzględnieniem zadań dotyczących odpadów zawierających azbest wynikających z Programu usuwania azbestu	2012 r.

*Raporty z realizacji Programu usuwania azbestu - zsynchronizować z Raportami z Gminnego Planu Gospodarki Odpadami

Ponieważ wyroby zawierające azbest (pokrycia eternitowe) na terenie Gminy Suchowola zostały zakwalifikowane do I i II stopnia pilności wymiany, stąd harmonogram realizacji Programu zakłada, że będą one likwidowane sukcesywnie w latach 2009 - 2032 r. (w zależności od stopnia zużycia, konserwacji wyrobu np. przez pomalowanie).

8. KOSZTY USUWANIA WYROBÓW AZBESTOWYCH Z TERENU GMINY.

Koszt usunięcia i unieszkodliwienia potencjalnych odpadów azbestowych z obszaru Gminy Suchowola określono wg założeń przyjętych do obliczeń w „Programie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” (KPUA) przyjętego przez RM 14.05.2002r. i przy uwzględnieniu średnich cen rynkowych (na podstawie analizy cen firm z kraju, w tym z regionu). Ponadto do obliczeń przyjęto dane wg KPUA, tj.: średnia masa 1 m² płyty azbestowo-cementowej 11 kg, średnia objętość 1 tony składowanych odpadów azbestowych 0,82 m³.

W celu ustalenia kosztów usunięcia wyrobów zawierających azbest uzyskano informację od kilkunastu firm posiadających zezwolenia na odbiór i transport tego typu odpadów. Pod uwagę wzięta została cena demontażu wyrobów zawierających azbest, pakowanie, transport i unieszkodliwianie na najbliższym składowisku.

Płyty azbestowo – cementowe:

- średni koszt demontażu wynosi: 11 zł/m²
- średni koszt transportu wynosi: 4 zł/m²
- średni koszt unieszkodliwiania wynosi: 15 zł/m²
- średni koszt łącznie (demontażu, odbioru, transportu i unieszkodliwiania): 30 zł/m²

W KPUA założono, że do 2032 r. w województwie podlaskim niezbędnych będzie 5 składowisk odpadów azbestowych:

1 2 o powierzchni 2 ha w latach 2003 – 2012

- 1 o powierzchni 5 ha w latach 2013 – 2022
- 2 o powierzchni 2 ha w latach 2023 – 2032

Plan gospodarki odpadami dla województwa podlaskiego na lata 2007 – 2010 przewiduje budowę składowisk odpadów azbestowych o pow. ok. 2,0 ha w miejscowości Klukowo, powiat wysokomazowiecki, o pow. ok. 5,0 ha w miejscowości Hieronimowo, gmina Michałowo, powiat białostocki. Ponadto wybudowane zostaną kwatery przy ZZO do składowania odpadów azbestowych w miejscowości Czartoria, gmina Miastkowo, powiat łomżyński o pow. 0,40 ha oraz w miejscowości Czerwony Bór, gmina Zambrów, powiat zambrowski o pow. ok. 0,73 ha.

Budowa tych składowisk wpłynie na obniżenie kosztów transportu i składowania odpadów azbestowych usuwanych z terenu Gminy.

Obecnie najbliższe składowisko odpadów azbestowych, do które kierowane są odpady z terenu gminy znajduje się w miejscowości Rachocin, gm. Sierpc, woj. Mazowieckie, które znajduje się w odległości 280 km o terenu gminy Suchowola.

Usuwanie azbestu i wyrobów go zawierających jest kosztownym przedsięwzięciem. Według danych z 2006 r. demontaż, transport i unieszkodliwianie 1 Mg odpadów zawierających azbest to wydatek rzędu 1100 - 1300 zł. Koszt łączny usunięcia (demontażu i transportu) oraz unieszkodliwienia (składowania) odpadów azbestowych z terenu Gminy Suchowola, na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji szacuje się na kwotę 6 653, 6 tys. zł. Zakładając realizację Programu do roku 2032, roczny koszt kształtuje się na poziomie około 289,3 tys. zł.

Usuwanie i wymiana wyrobów zawierających azbest jest zadaniem długotrwałym ze względu na dużą ilość wyrobów, a także wysokość potrzebnych środków finansowych. Zadanie usuwania wyrobów, instalacji zawierających azbest, które stanowią potencjalne odpady azbestowe przewidziane jest zgodnie z „Programem usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest na terytorium Polski” do zrealizowania do roku 2032. „Program...” ten zakłada, iż właściciele obiektów, wyrobów zawierających azbest powinni dokonać usuwania i unieszkodliwiania tych wyrobów na własny koszt.

Planuje się, iż na terenie Gminy Suchowola wyroby zawierające azbest będą sukcesywnie usuwane w zależności od zużycia, wykonania ich konserwacji oraz zabezpieczenia w okresie 2008 – 2032 r.

Z uwagi na wysoki koszt usuwania i unieszkodliwiania odpadów azbestowych istotne jest dofinansowanie przedsięwzięć związanych z usuwaniem wyrobów azbestowych, podejmowanych przez osoby fizyczne, m.in. ze środków publicznych oraz środków pomocowych Unii Europejskiej. Dodatkowo udzielenie wsparcia finansowego ze środków WFOŚiGW w przypadku usuwania wyrobów azbestowych z obiektów użyteczności publicznej oraz rozszerzenie możliwości uzyskania pożyczek z częściowym umorzeniem dla prywatnych właścicieli.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami demontaż, odbiór i transport ww. wyrobów może być wykonywany wyłącznie przez firmy specjalistyczne posiadające w tym zakresie odpowiednie zezwolenia. Odpady zawierające azbest mogą być unieszkodliwiane wyłącznie przez składowanie na składowiskach odpadów azbestowych. Firmy ww. powinny przekazać po wykonaniu prac demontażowych właścicielowi nieruchomości oświadczenie o usunięciu wyrobów zawierających azbest (np. zdjęciu płyt azbestowo – cementowych) zgodnie z obowiązującymi przepisami. Odpady zawierające azbest powinny być transportowane zgodnie z „zasadą bliskości” wyrażoną w ustawie o odpadach - na najbliższe składowisko odpadów azbestowych.

W niniejszym Programie zakłada się możliwość dofinansowania przez Urząd Gminy Suchowola części kosztów: usuwania wyrobów zawierających azbest (demontażu, odbioru, transportu) i unieszkodliwiania (składowania) odpadów zawierających azbest dla mieszkańców Gminy w przypadku pozyskania przez Gminę na ten cel środków unijnych lub z krajowych funduszy celowych oraz zarezerwowania środków własnych (budżet gminy, GFOŚiGW).

W przypadku pozyskania ww. środków - Urząd Gminy w Suchowoli w drodze przetargu wyłoni firmę specjalistyczną posiadającą odpowiednie zezwolenia, która wykona usługę w zakresie: demontaż, odbiór, transport do składowania, a cenę za składowanie na składowisku odpadów azbestowych wkałuluje w cenę usługi. Urząd Gminy w Suchowoli pokryje całość lub część

kosztów usługi (koszt transportu i składowania) – wariant I.

Alternatywnie (wariant II) właściciel obiektu z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest wybierze firmę posiadającą odpowiednie zezwolenia, która po wykonaniu usługi demontażu, odbioru, transportu i przekazania do unieszkodliwiania odpadów azbestowych wystawi rachunek (fakturę), po przedłożeniu której wraz z odpowiednim wnioskiem do Urzędu Gminy w Suchowoli i skontrolowania faktu usunięcia ww. wyrobów przez Komisję ds. monitoringu realizacji Programu – Urząd Gminy dokona zwrotu części lub całości poniesionych przez ww. właściciela kosztów w zależności od ustaleń podjętych przez Gminę przed przystąpieniem do realizacji Programu w zakresie wysokości jednostkowego dofinansowania.

Decyzja odnośnie udzielenia dofinansowania przez Gminę mieszkańcom, jego wysokości, sposobu udzielenia, wyboru rozwiązania (ww. warianty) lub inne rozwiązanie w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest będzie ostatecznie uzależniona od pozyskania środków, możliwości w zakresie udzielenia środków własnych przez Urząd Gminy. Wskazane byłoby przeprowadzenie konsultacji z mieszkańcami Gminy zainteresowanymi usuwaniem wyrobów azbestowych.

Płyty azbestowo – cementowe:

- średni koszt demontażu wynosi: 11 zł/m²
- średni koszt transportu wynosi: 4 zł/m²
- średni koszt unieszkodliwiania wynosi: 15 zł/m²

Koszt w rozbiciu na poszczególne etapy (demontaż, transport i unieszkodliwianie):

- demontaż:

$$187324,77 \text{ m}^2 \times 11 \text{ zł/m}^2 = 2060572,47\text{zł}$$

- transport:

$$187324,77 \text{ m}^2 \times 4 \text{ zł/m}^2 = 749299,08\text{zł}$$

- unieszkodliwianie:

$$187324,77 \text{ m}^2 \times 15 \text{ zł/m}^2 = 2809871,55\text{zł}$$

Razem:

$$187324,77\text{m}^2 \times 30 \text{ zł/m}^2 = 5619743,1 \text{ zł}$$

Rozwiązania możliwe do zastosowania w zakresie dofinansowania usuwania wyrobów azbestowych dla mieszkańców Gminy.

I Wariant

Jednym z rozwiązań możliwych do zastosowania może być następujący podział kosztów:

Koszty właścicieli – w zakresie demontażu płyt azbestowo-cementowych:

$$187324,77 \text{ m}^2 \times 11 \text{ zł/m}^2 = 2060572,47\text{zł}$$

Koszty poniesione przez Urząd Gminy (odbior, transport i unieszkodliwianie)

$$187324,77 \text{ m}^2 \times 19 \text{ zł/m}^2 = 3559170,63 \text{ zł}$$

Powyższe koszty - łączne dla okresu 2007 – 2032 r.

Przy ww. założeniach, właściciel nieruchomości posiadający 100 m² pokrycia dachowego eternitowego w zabudowie niskiej musi liczyć się z następującymi kosztami:

$$11 \text{ zł/m}^2 \times 100 \text{ m}^2 = 1100 \text{ zł}$$

Natomiast Urząd Gminy za transport i unieszkodliwianie 100 m² eternitu poniósłby następujące koszty: (koszt odbioru, transportu i unieszkodliwiania)

$$19 \text{ zł/m}^2 \times 100 \text{ m}^2 = 1900 \text{ zł}$$

Właściciele nieruchomości muszą wziąć pod uwagę również dodatkowe koszty własne związane z

zakupem i założeniem nowego pokrycia dachowego.

II Wariant

Innym rozwiązaniem w zakresie dofinansowania usuwania wyrobów zawierających azbest może być - po ustaleniu przez wyznaczoną Komisję ds. monitoringu realizacji Programu (z Urzędu Gminy) - ilości wniosków od mieszkańców Gminy i wielkości pozyskanych przez Gminę środków w danym roku – określenie jednostkowej kwoty dofinansowania przez Urząd Gminy.

Ostateczne rozwiązanie w zakresie wielkości dofinansowania będzie uzależnione od wielkości środków pozyskanych przez Gminę, środków własnych Gminy możliwych do przeznaczenia na usuwanie azbestu oraz ilości zgłoszonych wniosków przez mieszkańców.

Systematyczna realizacja zapisów w niniejszym Programie będzie możliwa po pozyskaniu ww. środków oraz określeniu w rocznym planie finansowym Gminnego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej i w budżecie gminy odpowiednich środków na ten cel.

Tabela nr 14 Koszty usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Suchowola w zestawieniu tabelarycznym.

Miejscowość	Szacunkowe koszty usunięcia Wyrobów zawierających azbest (zł PLN)		Szacunkowe koszty nowego pokrycia dachowego i rurociągu (zł PLN)	
Miasto Suchowola	Płyty azbestowo-cementowe	1 519 560	Pokrycie dachowe	2 026 080
	Rury azbestowo-cementowe	1 647 000	Rurociąg wodociągu	2 340 000
Pozostałe miejscowości Gminy Suchowola	Płyty azbestowo-cementowe	5 134 050	Pokrycie dachowe	6 845 400
	Rury azbestowo-cementowe	180 000	Rurociąg wodociągu	360 000
Razem:	Płyty	6 653 610	Pokrycie dachowe	8 871 480
	Rury	1 827 000	Rury wodociągowe	2 700 000

Zródło obliczenia własne.

10. FINANSOWANIE USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST.

W związku z zagrożeniem dla zdrowia i życia powodowanym przez azbest, powstało wiele regulacji prawnych zakazujących stosowania i produkcji wyrobów zawierających ten minerał, a także nakazujących usunięcie wyrobów zawierających azbest już istniejących.

Źródła finansowania inwestycji ekologicznych związanych z gospodarką odpadami można podzielić na trzy grupy:

1. Publiczne – np. pochodzące z budżetu państwa, gminy lub instytucji publicznych,
2. Prywatne – np. z banków komercyjnych, funduszy inwestycyjnych, towarzystw leasingowych,
3. prywatno-publiczne – np. ze spółek prawa handlowego z udziałem gminy.

Dominującymi formami finansowania inwestycji ekologicznych są:

- zobowiązania kapitałowe – kredyty, pożyczki, obligacje, leasing,
- udziały kapitałowe – akcje i udziały w spółkach,
- dotacje.

W Polsce występują najczęściej następujące formy finansowania inwestycji w zakresie gospodarki odpadami:

- fundusze własne inwestorów,

- pożyczki, dotacje i dopłaty do oprocentowania preferencyjnych kredytów udzielane przez Narodowy i Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- kredyty preferencyjne udzielane np. przez Bank Ochrony Środowiska (BOŚ S.A.) z dopłatami do oprocentowania lub ze środków donatorów, kredyty komercyjne, kredyty konsorcjalne,
- zagraniczna pomoc finansowa udzielana poprzez fundacje i programy pomocowe (np. z ekokonwersji poprzez EKOFUNDUSZ),
- kredyty międzynarodowych instytucji finansowych (Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju - EBOiR, Bank Światowy),
- kredyty i pożyczki udzielane przez banki komercyjne,
- leasing.

10.1 Fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej

Zasady funkcjonowania narodowego, wojewódzkich, powiatowych i gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej określa Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. – Prawo ochrony środowiska (j.t. z 2008r.; Dz. U. Nr 25, poz. 150 z późniejszymi zmianami). Zasadniczym celem **Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej** jest wspieranie finansowe przedsięwzięć podejmowanych dla poprawy jakości środowiska w Polsce. Główne kierunki jego działalności określa Polityka Ekologiczna Państwa, natomiast co roku aktualizowane są cele szczegółowe - dokumenty wewnętrzne Narodowego Funduszu, w tym zwłaszcza zasady udzielania pomocy finansowej oraz lista przedsięwzięć priorytetowych. W zakresie ochrony powierzchni ziemi, w tym ochrony środowiska przed odpadami, zakłada się dofinansowanie zadań inwestycyjnych zgodnych z niżej wymienionymi programami priorytetowymi:

- likwidacja uciążliwości starych składowisk odpadów niebezpiecznych,
- unieszkodliwianie odpadów powstających w związku z transportem samochodowym (autozłom, płyny eksploatacyjne, akumulatory, ogumienie, tworzywa sztuczne) oraz zbiórka i wykorzystanie olejów przetworzonych,
- przeciwdziałanie powstawaniu i unieszkodliwianie odpadów przemysłowych i odpadów niebezpiecznych,
- realizacja międzygminnych i regionalnych programów zagospodarowania odpadów komunalnych (w tym budowa zakładów przetwórstwa odpadów oraz wspomaganie systemów zagospodarowywania osadów ściekowych).

Rolą **wojewódzkiego funduszu** jest wspieranie finansowe przedsięwzięć proekologicznych o zasięgu regionalnym, a podstawowym źródłem ich przychodów są wpływy z tytułu opłat za korzystanie ze środowiska i administracyjnych kar pieniężnych. W każdym województwie WFOŚiGW przygotowują na wzór NFOŚiGW listy zadań priorytetowych, które mogą być dofinansowywane z ich środków oraz zasady i kryteria, które będą obowiązywać przy wyborze zadań do realizacji.

W 2008 roku Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Białymstoku ustalił Regulamin udzielania dotacji ze środków WFOŚiGW na zadania z zakresu usuwania azbestu pod warunkiem prowadzenia prac zgodnie z wymogami prawa, tj. przez firmy posiadające pozwolenie na wytwarzanie i gospodarowanie odpadami zawierającymi azbest. Do dofinansowania mogą zostać zgłoszone tylko zadania ujęte w gminnych /powiatowych programach usuwania azbestu i współfinansowane ze środków własnych gmin/powiatów z obiektów, których właścicielami są osoby fizyczne (również wspólnoty mieszkaniowe) oraz z obiektów gminnych / powiatowych. Wnioski można składać w terminie do 31 grudnia 2008r.

Rozpatrzenie wniosków nastąpi w terminie do 30.04.2009r. Do kosztów kwalifikowanych zaliczone zostały koszty demontażu pokrycia lub wyrobów zawierających azbest, transportu odpadów niebezpiecznych z miejsca rozbiórki do miejsca unieszkodliwiania poprzez składowanie, unieszkodliwianie poprzez składowanie odpadu niebezpiecznego na składowisku – poniesione po

14.03.2008r.

Dotacją mogą być objęte obiekty, dla których właściciele, zarządy lub użytkownicy sporządzili i złożyli wojewodzie lub odpowiednio wójtowi, burmistrzowi „Informacje o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystania” zgodnie z rozporządzeniem M.G. i P.S. z dnia 23.10.2003r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest (Dz. U. Nr 192, poz. 1876).

Ogólne warunki do spełnienia przy udzielenia dofinansowania:

1. udokumentowane pełne pokrycie planowanych kosztów przedsięwzięcia,
2. wywiązanie się przez Wnioskodawcę z obowiązku uiszczania opłat i kar, stanowiących przychody Narodowego Funduszu oraz wywiązywania się z innych zobowiązań w stosunku do Funduszu,
3. przedsięwzięcie nie może być zakończone,
4. udzielone dofinansowanie nie może przekroczyć kosztów przedsięwzięcia.

Fundusze, oprócz udzielania pożyczek i przyznawania dotacji, zgodnie z art. 411 ust. 1 Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (j. t. Z 2008r.; Dz. U. Nr 25, poz. 150 z późniejszymi zmianami) także mogą:

- udzielać dopłat do oprocentowania preferencyjnych kredytów i pożyczek,
- wnosić udziały do spółek działających w kraju,
- nabywać obligacje, akcje i udziały spółek działających w kraju.

W kryteriach oceny Wniosku o dofinansowanie punktowana jest także pozycja przedsięwzięcia na liście przedsięwzięć priorytetowych wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (j. t. z 2008r.; Dz. U. Nr 25, poz. 150 z późniejszymi zmianami) w dziale II rozdziale 4 określa przeznaczenie środków finansowych funduszy gminnych, powiatowych i wojewódzkich.

I tak środki **gminnych funduszy** zgodnie z art. 406 Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska przeznaczone są na:

- edukację ekologiczną oraz propagowanie działań proekologicznych i zasady zrównoważonego rozwoju,
- wspomaganie realizacji zadań państwowego monitoringu środowiska,
- wspomaganie innych systemów kontrolnych i pomiarowych oraz badań stanu środowiska, a także systemów pomiarowych zużycia wody i ciepła,
- realizowanie zadań modernizacyjnych i inwestycyjnych, służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej, w tym instalacji lub urządzeń ochrony przeciwpowodziowej i obiektów małej retencji wodnej,
- urządzenie i utrzymywanie terenów zieleni, zadrzewień, zakrzewień oraz parków,
- **realizację przedsięwzięć związanych z gospodarką odpadami,**
- wspieranie działań przeciwdziałających zanieczyszczeniom,
- profilaktykę zdrowotną dzieci na obszarach, na których występują przekroczenia standardów jakości środowiska,
- wspieranie wykorzystania lokalnych źródeł energii odnawialnej oraz pomoc dla wprowadzania bardziej przyjaznych dla środowiska nośników energii,
- wspieranie ekologicznych form transportu,
- działania z zakresu rolnictwa ekologicznego bezpośrednio oddziałujące na stan gleby, powietrza i wód, w szczególności na prowadzenie gospodarstw rolnych produkujących metodami ekologicznymi położonych na obszarach szczególnie chronionych na podstawie

- przepisów ustawy o ochronie przyrody,
- inne zadania ustalone przez radę gminy, służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej, wynikające z zasady zrównoważonego rozwoju, w tym na programy ochrony środowiska.

Środki **powiatowych funduszy** przeznacza się na wspomaganie działalności wymienionej powyżej a ponadto na realizację przedsięwzięć związanych z ochroną powierzchni ziemi, inne zadania ustalone przez radę powiatu, służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej, wynikające z zasady zrównoważonego rozwoju, w tym na programy ochrony środowiska.

10.2 Fundacje i programy pomocowe

Fundacja EkoFundusz

EkoFundusz jest fundacją powołaną w 1992 r. przez Ministra Finansów dla efektywnego zarządzania środkami finansowymi pochodzącymi z zamiany części zagranicznego długu na wspieranie przedsięwzięć w ochronie środowiska (tzw. konwersja długu). Dotychczas decyzję o ekokonwersji polskiego długu podjęły Stany Zjednoczone, Francja, Szwajcaria, Włochy, Szwecja i Norwegia. Tak więc EkoFundusz zarządza środkami finansowymi pochodzącymi z ekokonwersji łącznie ponad 571 mln USD do wydatkowania w latach 1992 - 2010. EkoFundusz jest niezależną fundacją działającą według prawa polskiego, a w szczególności wg Ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (Dz.U. Nr21 poz. 97, tekst jednolity) a także Statutu. Obecnie Fundatorem jest Minister Skarbu Państwa. W Statucie EkoFunduszu pięć sektorów ochrony środowiska uznanych zostało za dziedziny priorytetowe. Są nimi:

- ograniczenie transgranicznego transportu dwutlenku siarki i tlenków azotu oraz eliminacja niskich źródeł ich emisji (ochrona powietrza),
- ograniczenie dopływu zanieczyszczeń do Bałtyku oraz ochrona zasobów wody pitnej (ochrona wód),
- ograniczenie emisji gazów powodujących zmiany klimatu Ziemi (ochrona klimatu),
- ochrona różnorodności biologicznej,
- **gospodarka odpadami** i rekultywacja gleb zanieczyszczonych..

W zakresie gospodarki odpadami priorytetami EkoFunduszu są:

- tworzenie kompleksowych systemów selektywnej zbiórki, recyklingu i unieszkodliwiania odpadów komunalnych i niebezpiecznych,
- przedsięwzięcia związane z eliminacją powstawania odpadów niebezpiecznych w procesach przemysłowych (promocja "czystszych technologii") i likwidacją składowisk odpadów tego rodzaju,
- rekultywacja gleb zanieczyszczonych odpadami niebezpiecznymi stanowiącymi zagrożenie dla zdrowia ludzi lub świata przyrody.

We wszystkich pięciu sektorach pomoc finansową EkoFunduszu uzyskać mogą tylko te projekty, które wykazują się wysoką efektywnością, tj.: korzystnym stosunkiem efektów ekologicznych do kosztów. Poza tym zalecane jest, aby projekty spełniały przynajmniej jeden z następujących warunków:

- wprowadzanie na polski rynek nowych technologii z krajów-donatorów,
- uruchomienie krajowej produkcji urządzeń dla ochrony środowiska,
- szczególne znaczenie dla ochrony zdrowia.

EkoFundusz udziela wsparcia finansowego w formie bezzwrotnych dotacji, a także preferencyjnych pożyczek. Dotacje uzyskać mogą jedynie projekty dotyczące inwestycji związanych bezpośrednio z ochroną środowiska (w ich fazie implementacyjnej), a w dziedzinie przyrody również projekty nie inwestycyjne. EkoFundusz nie dofinansowuje badań naukowych, akcji pomiarowych, a także studiów i opracowań oraz tworzenia wszelkiego rodzaju dokumentacji projektowej. Z reguły wysokość dotacji dla przedsięwzięć inwestycyjnych obliczana jest ze wskaźników NPV oraz IRR. Jeżeli wniosek o dofinansowanie składa jednostka gospodarcza, dotacja EkoFunduszu z reguły nie przekracza 20% kosztów projektu, a jedynie w szczególnie uzasadnionych przypadkach może

dochodzić do 30%.

Gdy investorem są władze samorządowe, dotacja może pokryć do 30% kosztów (w przypadkach szczególnych do 50%), a dla jednostek budżetowych, podejmujących inwestycje proekologiczne wykraczające poza ich zadania statutowe, dofinansowanie EkoFunduszu może pokryć do 50% kosztów. W odniesieniu do projektów, prowadzonych przez pozarządowe organizacje społeczne (przyrodnicze, charytatywne) nie nastawione na generowanie zysków, dotacja EkoFunduszu może pokryć do 80% kosztów w projekcie z dziedziny ochrony przyrody i do 50% w inwestycjach związanych z ochroną środowiska. EkoFundusz może wspierać zarówno projekty dopiero rozpoczynane, jak i będące w fazie realizacji, jeżeli ich rzeczowe zaawansowanie nie przekracza 60%. Racjonalna gospodarka odpadami została włączona do sektorów priorytetowych EkoFunduszu dopiero w 1998 r.

Inne fundacje:

1. Agencja Rozwoju Komunalnego w Warszawie,
2. Environmental Know-How Fund w Warszawie,
3. Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej Counterpart Fund w Warszawie,
4. Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej,
5. Polska Agencja Rozwoju Regionalnego,
6. Program Małych Dotacji GEF,
7. Projekt Umbrella.

Banki najbardziej aktywnie wspierające inwestycje ekologiczne:

1. Bank Ochrony Środowiska S.A. - statutowo nałożony obowiązek kredytowania inwestycji służących ochronie środowiska,
2. Bank Gdański S.A.,
3. Bank Rozwoju Eksportu S.A.,
4. Polski Bank Rozwoju S.A.,
5. Bank Światowy,
6. Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju.

Instytucje leasingowe finansujące gospodarkę odpadami:

1. Towarzystwo Inwestycyjno-Leasingowe EKOLEASING S.A.,
2. BEL Leasing Sp. z o.o.,
3. BISE Leasing S.A.,
4. Centralne Towarzystwo Leasingowe S.A.,
5. Europejski Fundusz Leasingowy Sp. z o.o.

10.3. Fundusze Strukturalne oraz Fundusz Spójności

Po wejściu Polski do Unii Europejskiej dodatkowym źródłem współfinansowania zadań na rzecz ochrony środowiska stały się fundusze strukturalne oraz Fundusz Spójności. W okresie programowania na lata 2007-2013 dofinansowanie inwestycji proekologicznych może odbywać się ze środków unijnych w ramach *Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko* oraz *Regionalnych Programów Operacyjnych* dla poszczególnych województw.

29 listopada 2006 roku Rada Ministrów przyjęła *projekt Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2007-2013*, który – zgodnie z projektem Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013 (NSRO) – stanowi jeden z programów operacyjnych będących podstawowym narzędziem do osiągnięcia założonych w NSRO celów przy wykorzystaniu środków Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko koncentruje się na działaniach o charakterze strategicznym i ponadregionalnym.

W ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko realizowanych będzie 17 osi priorytetowych:

1. Gospodarka wodno-ściekowa

2. Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi
3. Zarządzanie zasobami i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska
4. Przedsięwzięcia dostosowujące przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska
5. Ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych
6. Drogowa i lotnicza sieć TEN-T
7. Transport przyjazny środowisku
8. Bezpieczeństwo transportu i krajowe sieci transportowe
9. Infrastruktura drogowa w Polsce Wschodniej
10. Infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku
11. Bezpieczeństwo energetyczne
12. Kultura i dziedzictwo kulturowe
13. Bezpieczeństwo zdrowotne i poprawa efektywności systemu ochrony zdrowia
14. Infrastruktura szkolnictwa wyższego
15. Pomoc techniczna – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
16. Pomoc techniczna – Fundusz Spójności
17. Konkurencyjność regionów.

31 stycznia 2007 roku Zarząd Województwa Podlaskiego przyjął w drodze uchwały *projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013*. Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013 stanowi trzon właściwego RPO. Wskazuje osie priorytetowe i cele rozwoju, jakie województwo podlaskie będzie realizowało w nadchodzącym okresie programowania. Wszystkie zamierzenia są oparte na Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku. Realizacja Regionalnego Programu Operacyjnego ma na celu zmniejszenie różnic w poziomie rozwoju województwa podlaskiego w stosunku do reszty kraju. Zapisy zawarte w RPO umożliwią realizację projektów infrastrukturalnych, a także projektów ukierunkowanych na wspieranie sektora MSP, które będą przygotowywane i realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, organizacje otoczenia biznesu oraz administrację rządową.

Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego 2007-2013 zawiera następujące priorytety:

- Oś Priorytetowa I Wzrost innowacyjności i wspieranie przedsiębiorczości w regionie
  - Działanie 1.1. Rozwój innowacyjności
  - Działanie 1.2. Wsparcie otoczenia biznesu
  - Działanie 1.3. Wspieranie przedsiębiorczości
- Oś Priorytetowa II Rozwój infrastruktury transportowej
  - Działanie 2.1. Transport drogowy
  - Działanie 2.2. Transport lotniczy
  - Działanie 2.3. Transport publiczny
  - Działanie 2.4. Transport kolejowy
- Oś Priorytetowa III Rozwój turystyki
- Oś Priorytetowa IV Społeczeństwo Informacyjne
- Oś Priorytetowa V Rozwój infrastruktury ochrony środowiska
- Oś Priorytetowa VI Rozwój infrastruktury lokalnej
- Oś Priorytetowa VII Rozwój infrastruktury społecznej
  - Działanie 7.1. Rozwój infrastruktury z zakresu edukacji
  - Działanie 7.2. Rozwój infrastruktury z zakresu opieki zdrowotnej
  - Działanie 7.3. Infrastruktura z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego
- Oś priorytetowa VIII Pomoc techniczna
  - Działanie 8.1 Wsparcie procesu wdrażania RPO
  - Działanie 8.2 Działania informacyjne i promocyjne

11. WYTYCZNE DOTYCZĄCE PRZEPISÓW BHP W ZAKRESIE BEZPIECZNEGO USUWANIA WYROBÓW AZBESTOWYCH.

Właściciel (zarządca) obiektów i urządzeń budowlanych z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest powinien dokonać ich przeglądu technicznego, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 71 poz. 649) oraz Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest (Dz. U. Nr 192 poz. 1876). Wszelkie prace związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest należy dokonywać zgodnie z przepisami Ustawy z dnia 7 lipca 1994r. Prawo budowlane, rozdz. 4 „Postępowanie poprzedzające rozpoczęcie robót budowlanych”, rozdz. 5 „Budowa i oddawanie do użytku obiektów budowlanych”. W przypadku konieczności usunięcia elementów zawierających azbest z obiektów budowlanych, inwestor musi przestrzegać przepisów Prawa Budowlanego oraz przepisów specjalnych dotyczących azbestu. Inwestor jest zobowiązany do zorganizowania procesu budowy, z uwzględnieniem zawartych w przepisach zasad bezpieczeństwa i ochrony zdrowia, a w szczególności zapewnienie:

- opracowania projektu budowlanego i, stosownie do potrzeb, innych projektów
- objęcia kierownictwa budowy przez kierownika budowy
- opracowania planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia
- wykonania i odbioru robót budowlanych przez osoby o odpowiednich kwalifikacjach zawodowych – art. 18 ust. 1 Ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o zmianie ustawy – Prawo budowlane.

Jeżeli przy usuwaniu, demontażu i rozbiórce elementów azbestowych lub materiałów zawierających azbest nie wystąpi naruszenie ani wymiana fragmentów konstrukcji budynku oraz gdy nie ulegnie zmianie wygląd elewacji, to pozwolenie na budowę, będące jednocześnie pozwoleniem na rozbiórkę, nie jest wymagane. W przeciwnym wypadku uzyskanie takiego pozwolenia jest konieczne.

Prace mające na celu usunięcie azbestu z obiektu budowlanego, powinny być poprzedzone zgłoszeniem tego faktu właściwemu organowi administracji architektoniczno-budowlanej na 30 dni przed planowanym rozpoczęciem robót. Tylko przedsiębiorcy posiadający odpowiednią decyzję sankcjonującą wytwarzanie odpadów niebezpiecznych mogą wykonywać prace związane z usuwaniem azbestu. Wykonanie prac przez inwestora we własnym zakresie także wymaga uzyskania takiej decyzji. Wykonawca prac zobowiązany jest sporządzić szczegółowy plan prac, który zawiera przede wszystkim:

- 1) ilość wytworzonych odpadów
- 2) identyfikację rodzaju azbestu
- 3) klasyfikację wytworzonego odpadu
- 4) warunki ochrony zdrowia i bezpieczeństwa pracy.

W celu zapewnienia warunków bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest z miejsca ich występowania, wykonawca prac obowiązany jest do:

- 1) izolowania od otoczenia obszaru prac przez stosowanie osłon zabezpieczających przenikanie azbestu do środowiska;
- 2) ogrodzenia terenu prac z zachowaniem bezpiecznej odległości od traktów komunikacyjnych dla osób pieszych, nie mniejszej niż 1 m, przy zastosowaniu osłon zabezpieczających przed przenikaniem azbestu do środowiska;
- 3) umieszczenia w strefie prac w widocznym miejscu tablic informacyjnych o następującej treści: „Uwaga! Zagrożenie azbestem”; w przypadku prowadzenia prac z wyrobami zawierającymi krokidolit treść tablic informacyjnych powinna być następująca: „Uwaga! Zagrożenie azbestem – krokidolitem”;
- 4) zastosowania odpowiednich środków technicznych ograniczających do minimum emisję

azbestu do środowiska;

- 5) zastosowania w obiekcie, gdzie prowadzone są prace, odpowiednich zabezpieczeń przed pyleniem i narażeniem na azbest, w tym uszczelnienia otworów okiennych i drzwiowych, a także innych zabezpieczeń przewidzianych w planie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia;
- 6) codziennego usuwania pozostałości pyłu azbestowego ze strefy prac przy zastosowaniu podciśnieniowego sprzętu odkurzającego lub metodą czyszczenia na mokro;
- 7) izolowania pomieszczeń, w których zostały przekroczone dopuszczalne wartości stężeń pyłu azbestowego dla obszaru prac, w szczególności izolowania pomieszczeń w przypadku prowadzenia prac z wyrobami zawierającymi krokidolit;
- 8) stosowania zespołu szczelnych pomieszczeń, w których następuje oczyszczenie pracowników z azbestu (komora dekontaminacyjna), przy usuwaniu pyłu azbestowego przekraczającego dopuszczalne wartości stężeń;
- 9) zapoznania pracowników bezpośrednio zatrudnionych przy pracach z wyrobami zawierającymi azbest lub ich przedstawicieli z planem prac, a w szczególności z wymogami dotyczącymi bezpieczeństwa i higieny pracy w czasie wykonywania prac.

Prace związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest prowadzi się w sposób uniemożliwiający emisję azbestu do środowiska oraz powodujący zminimalizowanie pylenia poprzez:

- nawilżanie wodą wyrobów zawierających azbest przed ich usuwaniem lub demontażem i utrzymywanie w stanie wilgotnym przez cały czas pracy;
- demontaż całych wyrobów (płyty, rur, kształtek) bez jakiegokolwiek uszkodzenia, tam gdzie jest to technicznie możliwe;
- odspajanie materiałów trwale związanych z podłożem przy stosowaniu wyłącznie narzędzi ręcznych lub wolnoobrotowych, wyposażonych w miejscowe instalacje odciągające powietrze;
- prowadzenie kontrolnego monitoringu powietrza w przypadku stwierdzenia występowania przekroczeń najwyższych dopuszczalnych stężeń pyłu azbestu w środowisku pracy, w miejscach prowadzonych prac, w tym również z wyrobami zawierającymi krokidolit;
- codzienne zabezpieczanie zdemontowanych wyrobów i odpadów zawierających azbest oraz ich magazynowanie na wyznaczonym i zabezpieczonym miejscu.

Wykonawca usuwający azbest zobowiązany jest złożyć pisemne oświadczenie o prawidłowości wykonanych prac i oczyszczeniu terenu z pyłu azbestowego. Oświadczenie to przechowuje się przez okres co najmniej 5 lat. Ponadto wykonawca pakuje i przygotowuje odpady azbestowe do transportu. Transport wyrobów i odpadów zawierających azbest, należy wykonać w sposób uniemożliwiający emisję azbestu do środowiska, w szczególności przez:

- 1) szczelne opakowanie w folię polietylenową o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm wyrobów i odpadów o gęstości objętościowej równej lub większej niż 1.000 kg/m³;
- 2) zestalenie przy użyciu cementu, a następnie po utwardzeniu szczelne opakowanie w folię polietylenową o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm odpadów zawierających azbest o gęstości objętościowej mniejszej niż 1.000 kg/m³;
- 3) szczelne opakowanie odpadów pozostających w kontakcie z azbestem i zakwalifikowanych jako odpady o gęstości objętościowej mniejszej niż 1.000 kg/m³ w worki z folii polietylenowej o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm, a następnie umieszczenie w opakowaniu zbiorczym z folii polietylenowej i szczelne zamknięcie;
- 4) utrzymywanie w stanie wilgotnym odpadów w trakcie ich przygotowywania do transportu;
- 5) oznakowanie opakowań;
- 6) magazynowanie przygotowanych do transportu opakowań w osobnych miejscach zabezpieczonych przed dostępem osób niepowołanych.

Odpady może przekazać tylko podmiotom, które uzyskały zezwolenie właściwego organu na prowadzenie działalności w zakresie unieszkodliwiania odpadów azbestowych i transportu tych odpadów. Prawidłowość wykonywanych działań w tym zakresie powinna być potwierdzona kartami ewidencji i przekazania odpadów.

13. WYTYCZNE DLA JEDNOSTEK SAMORZĄDU GMINNEGO, WŁAŚCICIELI, ZARZĄDCÓW NIERUCHOMOŚCI I WYKONAWCÓW PRAC POLEGAJĄCYCH NA ZABEZPIECZENIU I USUWANIU WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST.

Wytyczne dla jednostek samorządu gminnego, właścicieli, zarządców nieruchomości i wykonawców prac polegających na zabezpieczeniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest:

1. Informowanie mieszkańców gminy o skutkach narażenia na azbest i obowiązku sukcesywnego usuwania go przez właścicieli nieruchomości

Gmina w pierwszej kolejności powinna skupić się na **działaniach edukacyjno - informacyjnych** skierowanych do mieszkańców. Na gminę nałożony został obowiązek informowania mieszkańców na temat negatywnych skutków oddziaływania azbestu na stan zdrowia mieszkańców oraz o możliwości usunięcia wyrobów zawierających azbest, co ma na celu skłonienie właścicieli nieruchomości do wypełnienia nałożonego na nich ustawowo obowiązku usunięcia wyrobów zawierających azbest do 2032 r. Gmina powinna więc zadbać, aby formularze, na podstawie których dokonywana ma być ocena stanu nieruchomości pod kątem obecności azbestu i stopnia jego zużycia, były dostępne w urzędzie oraz - o ile istnieje taka możliwość - również na stronie internetowej gminy. Gmina ma także służyć pomocą swoim mieszkańcom na temat wymaganych procedur usuwania, zabezpieczania, wywożenia i składowania azbestu. Informacje te powinny znaleźć się na stronie internetowej urzędu gminy, na tablicach informacyjnych w jego budynku, ulotkach i plakatach, a także być przekazywane podczas spotkań z mieszkańcami. Gmina powinna szukać sojuszników swoich działań wśród lokalnych organizacji pozarządowych, dziennikarzy starając się zainteresować ich tematyką azbestu, szczególnie w skali regionu, oraz służąc informacjami na temat jego usuwania tak, aby wzmacniać prowadzone przez siebie działania informacyjno-edukacyjne.

2. Inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest na terenie gminy

Informacje podawane przez właścicieli nieruchomości zbierane są w postaci wypełnionych arkuszy „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest” (załącznik 1). Na ich podstawie jest sporządzony zbiorczy wykaz obiektów zawierających azbest, wg trzech grup pilności, w zależności od stopnia zagrożenia. Oprócz zbierania informacji od prywatnych właścicieli nieruchomości, gmina dokonuje oceny stanu nieruchomości, których sama jest właścicielem. Uczciwa i rzetelna ocena oraz inwentaryzacja są jedynym sposobem na uzyskanie wsparcia finansowego na cele związane z usuwaniem azbestu. O tym także mieszkańcy powinni zostać poinformowani przez Gminę.

3. Opracowanie sprawozdania dotyczącego stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest

Informacje zebrane na podstawie arkuszy ocen powinny być przekazywane raz w roku do właściwego urzędu nadzoru budowlanego w powiecie. Sprawozdania mają być sporządzone - podobnie do zbiorczego wykazu obiektów zawierających azbest - według trzech grup pilności.

4. Stworzenie Planu gospodarki odpadami, (w tym niebezpiecznymi zawierającymi azbest)

Prawidłowe opracowanie Planu wymaga zabrania od właścicieli nieruchomości sprawozdań dotyczących: oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest (załącznik 1) o informacji o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystania (załącznik 2a) o informacji o wyrobach zawierających azbest, których wykorzystanie zostało zakończone (załącznik 2b).

Program jest warunkiem ubiegania się o środki pomocowe.

5. Pozyskiwanie środków finansowych

Usuwanie wyrobów zawierających azbest, szczególnie w przypadku elementów budowlanych jest kosztowne i wymaga odpowiednich nakładów finansowych. Istnieje jednak możliwość uzyskania wsparcia ze strony krajowych lub zagranicznych funduszy na ochronę środowiska. Pieniądze te

przeznaczone są na realizację dużych projektów, dlatego właściciele powinni łączyć się w większe grupy i aplikować o pieniądze wspólnie. Takie postępowanie wymaga ustanowienia przedstawiciela mogącego występować i działać w ich imieniu. Może nim być m.in. gmina lub związek gmin. Inicjująca rola gminy w tych działaniach jest bardzo ważna, bowiem wielu mieszkańców nie będzie stać na pokrycie kosztów usunięcia azbestu samodzielnie, a w konsekwencji będzie on nadal stanowił zagrożenie.

13.1. Obowiązki właścicieli, zarządców lub użytkowników nieruchomości:

(załącznik 2b),

- zgłoszenie kontrola wyrobów zawierających azbest znajdujących się w obiektach, urządzeniach budowlanych, urządzeniach przemysłowych lub innych miejscach zawierających azbest,
- sporządzenie i przedłożenie organowi nadzoru budowlanego oceny stanu i dokumentacji miejsca zawierającego azbest,
- usuwanie wyrobów zawierających azbest zakwalifikowanych zgodnie z oceną do wymiany na skutek nadmiernego zużycia wyrobu lub jego uszkodzenia,
- sporządzenie (corocznie) planu kontroli jakości powietrza obejmującej pomiar stężenia azbestu, dla każdego pomieszczenia, w którym znajdują się instalacje lub urządzenia zawierające azbest lub wyroby zawierające azbest,
- przegląd i oznakowanie, w sposób przewidziany przez prawo, miejsc, w których był lub jest wykorzystywany azbest lub wyroby zawierające azbest,
- sporządzenie inwentaryzacji zastosowanych wyrobów zawierających azbest poprzez sporządzenie spisu z natury,
- sporządzenie i przedłożenie Marszałkowi Województwa (dot. przedsiębiorców) lub Wójtowi Gminy (dot. osób fizycznych niebędących przedsiębiorcami) oraz coroczna aktualizacja informacji o:
  - wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystywania (załącznik 2a),
- wyrobach zawierających azbest, których wykorzystanie zastało zakończone właściwemu organowi architektoniczno-budowlanemu prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest zgodnie z przepisami budowlanymi.

13.2. Obowiązki wykonawców prac polegających na zabezpieczeniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest:

- 1) uzyskanie pozwolenia, decyzji zatwierdzającej program gospodarowania odpadami niebezpiecznymi albo złożenie organowi informacji o wytwarzanych odpadach oraz o sposobie gospodarowania odpadami niebezpiecznymi (zależnie od ilości wytwarzanych odpadów),
- 2) przeszkolenie przez uprawnioną instytucję zatrudnianych pracowników i osób kierujących lub nadzorujących, w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczeniu i usuwaniu tych wyrobów oraz w zakresie przestrzegania procedur dotyczących bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest,
- 3) opracowanie przed rozpoczęciem prac szczegółowego planu prac usuwania wyrobów zawierających azbest, obejmującego w szczególności:
- 4) identyfikację azbestu w przewidzianych do usunięcia materiałach, na podstawie udokumentowanej informacji od właściciela lub zarządcy obiektu albo też na podstawie badań przeprowadzonych przez akredytowane laboratorium,
- 5) informacje o metodach wykonywania planowanych prac,
- 6) zakres niezbędnych zabezpieczeń pracowników oraz środowiska przed narażeniem na szkodliwość emisji azbestu, w tym problematykę określoną przepisami dotyczącymi planu

- bezpieczeństwa i ochrony zdrowia,
- 7) ustalenie niezbędnego dla rodzaju wykonywanych prac monitoringu powietrza;
  - 8) posiadanie niezbędnego wyposażenia technicznego i socjalnego zapewniającego prowadzenie określonych planem prac oraz zabezpieczeń pracowników i środowiska przed narażeniem na działanie azbestu,
  - 9) zgłoszenie prac polegających na zabezpieczeniu lub usunięciu wyrobów zawierających azbest z obiektu, urządzenia budowlanego lub instalacji przemysłowej, właściwemu organowi nadzoru budowlanego oraz właściwemu okręgowemu inspektorowi pracy.
  - 10) zapewnienie warunków bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest z miejsca ich występowania w sposób określony w § 8 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 21 kwietnia 2004r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest,
  - 11) złożenie właścicielowi, użytkownikowi wieczystemu lub zarządcy nieruchomości, urządzenia budowlanego, instalacji przemysłowej lub innego miejsca zawierającego azbest, pisemnego oświadczenia o prawidłowości wykonania prac oraz o oczyszczeniu terenu z pyłu azbestowego, z zachowaniem właściwych przepisów technicznych i sanitarnych.

Załącznik nr 1 Ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest (Dz.U.04.71.649) – wzór

**OCENA
stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest**

Miejsce/ obiekt/ urządzenie budowlane /instalacja przemysłowa:

Adres miejsca/ obiektu/ urządzenia budowlanego/ instalacji przemysłowej:

Pomieszczenie: .....

Rodzaj/nazwa wyrobu ¹⁾ .....

Ilość wyrobów (m², tony) ²⁾ .....

Grupa / Nr	Wyrób - rodzaj	Ocena	Przyjęta punktacja
I. Sposób zastosowania azbestu			
1.	Powierzchnia pokryta masą natryskową z azbestem (torkret)		30
2.	Tynk zawierający azbest		30
3.	Lekkie płyty izolacyjne z azbestem (ciężar obj. < 1000 kg/m ³)		25
4.	Pozostałe wyroby z azbestem		10
II. Rodzaj azbestu			
5.	Azbest chryzotylowy		5
6.	Inny azbest (np. krokidolit)		15
III. Struktura powierzchni wyrobu z azbestem			
7.	Rozluźniona (naruszona) struktura włókien		30

8.	Mocna struktura włókien, lecz bez albo z niewystarczającą powłoką farby zewnętrznej		10
9.	Pomalowana i nieuszkodzona powłoka zewnętrzna		0

IV. Stan zewnętrzny wyrobu z azbestem			
10.	Duże uszkodzenia		30 ³⁾
11.	Małe uszkodzenia		10 ⁴⁾
12.	Brak		0
V. Możliwość uszkodzenia powierzchni wyrobu z azbestem			
13.	Wyrób jest przedmiotem jakichś prac		15
14.	Wyrób przez bezpośrednią dostępność narażony na uszkodzenia (do wysokości 2 m)		10
15.	Wyrób narażony na uszkodzenia mechaniczne		10
16.	Wyrób narażony na wstrząsy i drgania		10
17.	Wyrób narażony na działanie czynników atmosferycznych (na zewnątrz obiektu)		10
18.	Wyrób znajduje się w zasięgu silnych ruchów powietrza		10
19.	Wyrób nie jest narażony na wpływy zewnętrzne		0
VI. Wykorzystanie pomieszczenia			
20.	Regularnie przez dzieci, młodzież lub sportowców		35
21.	Trwałe lub częste przebywanie w pomieszczeniach innych osób		30
22.	Czasowo wykorzystywane pomieszczenie		20
23.	Rzadko wykorzystywane pomieszczenie		10
VII. Usytuowanie wyrobu			
24.	Bezpośrednio w pomieszczeniu		30
25.	Za zawieszonym, nieszczelnym sufitem lub innym pokryciem		25
26.	W systemie wywietrzania pomieszczenia (kanały wentylacyjne)		25
27.	Za zawieszonym szczelnym sufitem lub innym pokryciem, ponad pyłoszczelną powierzchnią lub poza szczelnym kanałem wentylacyjnym		10

Suma punktów oceny .....

Stopień pilności I

(wymiana lub naprawa wymagana bezzwłocznie) 65 i więcej punktów

Stopień pilności II

(ponowna ocena wymagana w czasie do 1 roku) powyżej 35 do 60 punktów

Stopień pilności III

(ponowna ocena w terminie do 5 lat) do 35 punktów

UWAGA: podkreślić należy tylko jedną pozycję w grupie, jeśli wystąpi więcej niż jedna, podkreślić należy najwyższą punktację. Zsumować ilość punktów, ustalić ocenę końcową i stopień pilności.

.....

Oceniający nazwisko i imię

.....

Właściciel / Zarządca

.....

Adres

data .....

- 1) Według klasyfikacji wyrobów przyjętych w sprawozdaniu rocznym - załącznik nr 2 do rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest (Dz. U. Nr 192, poz. 1876).
- 2) Zgodnie z inwentaryzacją i sprawozdaniem rocznym - § 7 wymienionego w odnośniku 1 rozporządzenia.
- 3) Duże uszkodzenia - widoczne pęknięcia lub ubytki na powierzchni równej lub większej niż 3 % powierzchni wyrobu.
- 4) Małe uszkodzenia - brak widocznych pęknięć, a ubytki na powierzchni mniejszej niż 3 % powierzchni wyrobu.

Załącznik nr 2a Informacja o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystywania (Dz.U.03.192.1876) - wzór

INFORMACJA O WYROBACH ZAWIERAJĄCYCH AZBEST¹⁾ I MIEJSCU ICH WYKORZYSTYWANIA

1. Miejsce, adres

.....
.....

2. Właściciel/zarządca/użytkownik^{*)}:

a) osoba prawna - nazwa, adres

.....
.....

b) osoba fizyczna - imię, nazwisko i adres

.....
.....

3. Tytuł własności

.....
.....

4. Nazwa, rodzaj wyrobu²⁾

.....
.....

5. Ilość (m², tony)³⁾

.....

6. Przydatność do dalszej eksploatacji⁴⁾

.....

7. Przewidywany termin usunięcia wyrobu:

a) okresowej wymiany z tytułu zużycia wyrobu⁵⁾

.....

b) całkowitego usunięcia niebezpiecznych materiałów i substancji

.....
.....

8. Inne istotne informacje o wyrobach⁶⁾

.....

.....
(podpis)

Data .....

Objaśnienia:

^{*)} Niepotrzebne skreślić.

¹⁾ Za wyrób zawierający azbest uważa się każdy wyrób o stężeniu równym lub wyższym od 0,1 % azbestu.

²⁾ Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:

- płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
- płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa,
- rury i złącza azbestowo-cementowe,
- izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
- wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
- przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
- szczeliwa azbestowe,
- taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
- wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
- papier, tektura,
- inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione, w tym papier i tektura.

- ³⁾ Podać podstawę zapisu (np. dokumentacja techniczna, pomiar z natury).
- ⁴⁾ Według "Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest" - załącznik nr 1 do rozporządzenia ministra właściwego do spraw gospodarki w sprawie sposobów bezpiecznego użytkowania oraz warunków usuwania wyrobów zawierających azbest.
- ⁵⁾ Na podstawie corocznego rozporządzenia ministra właściwego do spraw gospodarki w sprawie dopuszczenia wyrobów zawierających azbest do produkcji lub do wprowadzenia na polski obszar celny.
- ⁶⁾ Np. informacja o oznaczeniu na planie sytuacyjnym terenu instalacji lub urządzenia zawierającego azbest.

Załącznik nr 2b Informacja o wyrobach zawierających azbest, których wykorzystywanie zostało zakończone (Dz.U.03.192.1876) - wzór

INFORMACJA O WYROBACH ZAWIERAJĄCYCH AZBEST¹⁾, KTÓRYCH
WYKORZYSTYWANIE ZOSTAŁO ZAKOŃCZONE

1. Miejsce, adres

.....
.....

2. Właściciel/zarządca^{*)}:

a) osoba prawna - nazwa, adres

.....
.....

b) osoba fizyczna - imię, nazwisko i adres

.....
.....

3. Tytuł własności

.....
.....

4. Nazwa, rodzaj wyrobu²⁾

.....
.....

5. Ilość (m², tony)³⁾

.....
.....

6. Rok zaprzestania wykorzystywania wyrobów

.....
.....

7. Planowane usunięcia wyrobów:

a) sposób .....

b) przez kogo

.....
.....

c) termin .....

8. Inne istotne informacje⁴⁾

.....
.....

.....
(podpis)

Data .....

Objaśnienia:

^{*)} Niepotrzebne skreślić.

¹⁾ Za wyrób zawierający azbest uważa się każdy wyrób o stężeniu równym lub wyższym od 0,1 % azbestu.

²⁾ Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:

- płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
- płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa,
- rury i złącza azbestowo-cementowe,
- izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
- wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
- przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
- szczeliwa azbestowe,
- taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
- wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
- papier, tektura,
- inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione.

³⁾ Podać podstawę zapisu (np. dokumentacja techniczna, spis z natury).

⁴⁾ Np. informacja o oznaczeniu na planie sytuacyjnym.

Załącznik 3

**Wykaz firm specjalistycznych posiadających zezwolenia Starosty na zbieranie i transport odpadów zawierających azbest na terenie gminy- w załączeniu lista podmiotów gospodarczych.
Wykaz miejsc unieszkodliwiania odpadów azbestowych odbieranych przez ww. firmy**

Lp.	Nazwa i adres firmy (usuwającej azbest)	Nr decyzji i data ważności	Kody odpadów azbestowych zbieranych i transportowanych	Miejsce unieszkodliwiania (na które kierowane są odpady azbestowe z terenu gminy)
1	Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo-Usługowe „WIT” s.c. W. Średziński, T. Targoński ul. Hetmańska 67, 15 – 727 Białystok	OŚ.7643/7/06 z 14 lutego 2006 10 lat	17 06 05 17 06 01	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
2	DACH – SERVICE „irek”, ul. Bystra 4, 16 – 300 Augustów	OŚ.7643/9/06 z 14 lutego 2006 10 lat	17 06 05 17 06 01	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
3	Przedsiębiorstwo Budowlane "DECKER" Frąckowiak Czesław ul. Kraszewskiego 8/28 16 - 001 Kleosin	OŚ.7643/10/06 z 15 lutego 2006 10 lat	17 06 05 17 06 01	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
4	AM Trans Progres Sp. z o.o. ul. Sarmacka 7 61 - 616 Poznań	OŚ.7643/11/06 z 16 lutego 2006 10 lat	17 06 01 16 02 12	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
5	Przedsiębiorstwo Handlowo – Usługowe „JUKO” Jerzy Szczukocki ul. 1 – go Maja 25 97 – 300 Piotrków Trybunalski	OŚ.7643/14/06 z 22 lutego 2006 10 lat	17 06 05 17 06 01	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
6	Zakład Usług Produkcji i Handlu inż. Jan Stanisław Górliński ul. Moniuszki 85 06 – 200 Maków Mazowiecki	OŚ.7643/18/06 z 08 marca 2006 10 lat	17 06 05 17 06 01	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
7	Przedsiębiorstwo Projektowo Wdrożeniowe „AWAT” Sp. z o.o. ul. Kaliskiego 9, 01 – 476 Warszawa	OŚ.7643/6/06 z 8 marca 2006 10 lat	17 06 05 17 06 01	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
8	"BRUKPOL" Usługi Budowlano-Drogowe Szymczyk Krzysztof Szuszałewo 34 16 - 200 Dąbrowa Białostocka	OŚ.7643/26/06 z 14 kwietnia 2006 10 lat	17 06 05 17 06 01 10 13 09	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
9	AZBUD+ Zbigniew Krysztopik ul. Piasta 10 lok. 6 15-044 Białystok	OŚ.7643/28/06 z 12 maja 2006 10 lat	17 06 01 17 06 05	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
10.	Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo-Usługowe "Eko-Mix"	OŚ.7643/72/06 z 02 stycznia	17 06 01 17 06 05	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym

	ul. Grabiszyńska 163, 50-950 Wrocław	2007 10 lat		stosowne zezwolenie
11	Stacon Tis Duszak Spółka Jawna, ul. Ogrodowa 5, 07-420 Kadzidło	OŚ.7643/57/06 z 09 listopada 2006 10 lat	17 06 01 17 06 05	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
12.	Zakład Murarski Sp. J. Wincenty Krahel & Bogdan Dudziuk ul. Słoneczna 9 16-200 Dąbrowa Białostocka	OŚ.7643/06/07 z 30 marca 2007 10 lat	17 06 01 17 06 05	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
13	Zakład Remontowo - Budowlany inż. Wiesław Szymanowicz, 15-661 Białystok, ul. Batalionów Chłopskich 1/24	OŚ.7643/08/08 z 08 maja 2008 10 lat	17 06 01 17 06 05	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
14	Zakład Remontowo - Budowlany "AMBROŻY" Spółka Jawna Wiesława Śliwińska, Kazimierz Ambroży, ul. Meissnera 1/3 lok. 222, 03-982 Warszawa	OŚ.7643/25/05 z 18 maja 2005 10 lat	17 06 01 17 06 05	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
15	Usługi Remontowo- Budowlane Leonard Krysztopowicz, ul. Sokólska 24, 16-120 Krynki	OŚ.7643/32/05 z 7 czerwca 2005 10 lat	17 06 01 17 06 05	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
16	"REMBUD" Piotr Tomanek, Kuriany 88,15-513 Białystok	OŚ.7643/34/05 z 30 czerwca 2005 10 lat	17 06 01 17 06 05	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
17	"ALBEKO" Sieger Sp. J., Kotowy, 87-510 Skrwilno	OŚ.7643/41/05 z 29 lipca 2005 10 lat	17 06 01 17 06 05	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
18	TRANSPORT-METALURGIA Sp. z o.o., ul. Reymonta 62, 97-500 Radomsko	OŚ.7643/44/05 z 30 sierpnia 2005 10 lat	17 06 01 17 06 05	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
19	"GAJAWI" P.P.H.U. Gabriel Rogut, ul. Odyńca 24, 93- 150 Łódź	OŚ.7643/50/05 z 20 września 2005 10 lat	17 06 01 17 06 05	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie
20	Przedsiębiorstwo Usług Wodno-Budowlanych "WOD- BUD" Sp. z o.o. ul. Piłsudskiego 14, 23-200 Kraśnik	OŚ.7643/60/05 z 17 listopada 2005 10 lat	17 06 01 17 06 05	miejsce unieszkodliwiania określone w umowie z odbiorcą posiadającym stosowne zezwolenie

Dane na podstawie wydanych decyzji administracyjnych Starostwa

Załącznik nr 4

Tabela nr 8 Zestawienie ilościowe płyt azbestowo-cementowych na terenie Gminy Suchowola

Lp.	Miejscowość (nazwa)	Zestawienie ilościowe falistych płyt azbestowo- cementowych, [m ²] – miejscowość łącznie	Brak oceny technicznej	Stopień pilności wymiany [m ²] (w rozbiściu na stopnie: I, II, III)		
				I	II	III
1.	Bachmackie Kolonie	2651	766	192	1693	-
2.	Brukowo	1491	-	1491	-	-
3.	Chmielówka	2204	484	77	1643	-
4.	Chmielniki	1033	213	-	820	-
5.	Chlewisk Dolny	1702,25	-	1702,25	-	-
6.	Chlewisk Górny	220	-	-	220	-
7.	Chodorówka Nowa	4223	-	500	3723	-
8.	Chodorówka Stara	1890,3	170	963	757,3	-
9.	Ciemne	948	-	558	390	-
10.	Czerwonka	4284	1789	257	2238	-
11.	Domuraty	1115	380	-	737	-
12.	Dubasiewszczyzna	249	249	-	-	-
13.	Kolonie Dubasiewskie	3927,5	1979	228	1720,5	-
14.	Dryga	4066	345	2410	1311	-
15.	Kolonia Dryga	1875	160	1423	292	-
16.	Głęboczychna	6840	209	150	6481	-
17.	Grodzisk	8678	545	3268	4259	-
18.	Grymiaczki	3132	1231	820	1080	-
19.	Hołodolina	450	100	-	350	-
20.	Horodnianka	2022	1242	780	-	-
21.	Jatwież Duża	12946	11547	443	956	-
22.	Jatwież Mała	3285	3285	-	-	-
23.	Karpowicze	10437,5	8259	276,5	1562	-
24.	Kiersnówka	2564,5	1657	293,5	615	-
25.	Krzywa	1820	1630	-	190	-
26.	Laudańszczyzna	4245	1280	796	2169	-
27.	Leśniki	2476	990	636	850	-
28.	Leszczany	2047	-	-	2047	-
29.	Morgi	869	240	590	39	-
30.	Nowe Stojło	2477	-	1264	1213	-
31.	Okopy	1892	534	390	968	-
32.	Olszanka	2474	1106	1096	272	-
33.	Ostrówek	2101	815	604	682	-
34.	Piątek	480	-	-	480	-
35.	Podgrodzisk	2920	2710	210	-	-
36.	Podhorodnianka	450	-	290	160	-
37.	Podostrówek	3885,75	250	430	3205,75	-
38.	Pokośno	6583	1620	400	1903	-
39.	Połomin	3953,27	-	41	3912,27	-
40.	Poświętne	2130	2130	-	-	-
41.	Rutkowszczyzna	2238	1760	430	48	-
42.	Sucha Góra	1017	500	115	402	-
43.	Tablewo	550	550	-	-	-

44.	Trzyrzecze	6887,5	884	4465,5	1538	-
45.	Wólka	7843,4	-	5252,4	2591	-
46.	Zgierszczańskie	60	-	-	60	-
47.	Zakle	1397	-	1091	306	-
48.	Suchowola Miasto	42359	29393	7157	5809	-
RAZEM		187 324,77				

Źródło: Dane z Urzędu Miejskiego w Suchowoli

Tabela nr 9. Zestawienie ilościowe wyrobów azbestowych na terenie gminy

Rodzaj wyrobów zawierających azbest	Jednostka miary	Ilość
Rury azbestowo – cementowe Średnice (mm) - dn 100 - dn 150 - dn 80	metry	9000 2500 1500
Płyty azbestowo - cementowe	M²	221 787
Inne wyroby zaw. azbest	.....-	.....--.....

Dane na podstawie inwentaryzacji lub/i dokumentacji technicznej instalacji, obiektów

Tabela nr 10 Ilość odpadów zawierających azbest odbieranych z terenu gminy i kierowanych do unieszkodliwiania - stan na 2007 r.*

RODZAJ ODPADÓW zawierających azbest	ILOŚĆ ODPADÓW	
	WYTWORZONYCH (z demontażu)	odebranych DO SKŁADOWANIA
-	[Mg]	[Mg]
Płyty azbestowo - cementowe	100	100
Rury azbestowo - cementowe	-	-
Inne wyroby zawierające azbest	-	-
RAZEM:	100	100

*Dane do ww. tabeli – od firm obsługujących gminę posiadających zezwolenie na demontaż odbiór i transport odpadów azbestowych.

Załącznik nr 5 Wnioski o dofinansowanie odebrania i unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest – (przykładowe wnioski)

W N I O S E K

o dofinansowanie odbioru odpadów zawierających azbest

1. Wnioskodawca: .....

(imię i nazwisko właściciela nieruchomości)

adres do korespondencji: .....

(kod pocztowy, nazwa miejscowości, ulica, nr domu, nr lokalu)

telefon: ..... tytuł prawny do nieruchomości: .....

(własność, współwłasność, najem, użyczenie, inny)

2. Miejsce wytworzenia i zdeponowania odpadów zawierających azbest:

.....nr ewidencyjny działki .....

(ulica i nr domu/nr nieruchomości gdzie został przeprowadzony demontaż pokrycia dachowego / elewacji)

3. Rodzaj odpadów:.....

(płyty eternitowe płaskie / faliste, inny odpad)

4. Ilość szacunkowa odpadów:.....

5. Oświadczam, że wszystkie dane zawarte w powyższym wniosku wypełniłem(am)

zgodnie z prawdą.

.....

(data i podpis wnioskodawcy)

6. Adnotacje urzędowe: .....

(wypełnia Urząd Gminy)

.....

.....

Załącznik nr ...do Regulaminu

Urząd Gminy .....
Referat .....
ul. ....
.....

**WNIOSEK O UDZIELENIE DOTACJI ZE ŚRODKÓW
GMINNEGO FUNDUSZU OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ
NA UNIESZKODLIWIANIE ODPADÓW AZBESTOWYCH PRZY WYMIANIE LUB
LIKWIDACJI POKRYĆ DACHOWYCH I ELEWACJI ZAWIERAJĄCYCH AZBEST W
BUDYNKACH MIESZKALNYCH**

1. Dane o wnioskodawcy

- 1.1 Imię i nazwisko.....
1.2 Data urodzenia.....
1.3 Ulica.....nr domu.....nr lokalu.....
Kod pocztowy.....Miejscowość.....Województwo.....
1.4 Telefon:.....
1.5 NIP.....
1.6 Nazwa i adres urzędu skarbowego.....
1.7 Nazwa banku i numer rachunku:.....

2. Załączniki:

- 2.1 Kserokopia aktu własności budynku lub oświadczenie o dysponowaniu nieruchomością.
2.2 Kserokopia zgłoszenia robót właściwemu organowi architektoniczno-budowlanemu lub
pozwolenia na budowę (potwierdzona za zgodność z oryginałem) *
2.3 Kopie faktur/y VAT lub kopie rachunku/ów wystawionych za przeprowadzoną utylizację
azbestu (potwierdzone za zgodność z oryginałem).
2.4 Kopia oświadczenia przedsiębiorcy usuwającego wyroby zawierające azbest o prawidłowości
wykonania prac oraz o oczyszczeniu terenu z pyłu azbestowego z zachowaniem właściwych
przepisów technicznych i sanitarnych.

Oświadczam, że świadomy odpowiedzialności karnej przewidzianej w art. 233 § 1 i 2
ustawy z dnia 06.06.1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. nr 88 poz. 553) powyższe dane i
złożone dokumenty są prawdziwe.

m. ...., dnia.....

Podpis Wnioskodawcy

* niepotrzebne skreślić

Załącznik nr 7 Karta przekazania odpadu - odpadów zawierających azbest

KARTA PRZEKAZANIA ODPADU		Nr karty ^a	Rok kalendarzowy
Posiadacz odpadów, który przekazuje odpad ^{b,c}	Prowadzący działalność w zakresie transportu odpadu ^{b,d}	Posiadacz odpadów, który przejmuje odpad ^b	
Adres ^e	Adres ^{d,e}	Adres ^e	
Telefon/faks	Telefon/faks ^d	Telefon/faks	
Nr REGON	Nr REGON ^d	Nr REGON	
Miejsce przeznaczenia odpadów ^f			
Kod odpadu	Rodzaj odpadu		
Data/miesiąc ^g	Masa przekazanych odpadów [Mg] ^h	Numer rejestracyjny pojazdu, przyczepy lub naczepy ^{d,i}	
Potwierdzam przekazanie odpadu	Potwierdzam wykonanie usługi transportu odpadu ^d	Potwierdzam przejęcie odpadu	
data, pieczęć i podpis	data, pieczęć i podpis	data, pieczęć i podpis	

Objaśnienia:

- ^a Numer nadawany jest przez posiadacza odpadów, który przekazuje odpad.
- ^b Imię i nazwisko lub nazwa podmiotu.
- ^c W przypadku odpadów komunalnych kartę wypełnia przedsiębiorca, który uzyskał zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie odbierania odpadów od właścicieli nieruchomości, o którym mowa w ustawie z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2005 r. Nr 236, poz. 2008), lub gminna jednostka organizacyjna, o której mowa w ustawie z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.
- ^d W przypadku gdy odpad jest transportowany kolejno przez dwóch lub więcej prowadzących działalność w zakresie transportu odpadów, w oznaczonych rubrykach należy podać wymagane dane i podpisy wszystkich prowadzących działalność w zakresie transportu odpadów z zachowaniem kolejności transportowania odpadu.
- ^e Adres zamieszkania lub siedziby podmiotu.
- ^f Adres miejsca odbioru odpadu, pod który należy dostarczyć odpad, wskazany przez posiadacza odpadu prowadzącemu działalność w zakresie transportu odpadów.
- ^g W przypadku odpadów niebezpiecznych podać datę przekazania odpadu. Karta może być stosowana jako jednorazowa karta przekazania odpadu lub jako zbiorcza karta przekazania odpadu, obejmująca odpad danego rodzaju przekazywany łącznie w czasie jednego miesiąca kalendarzowego, za pośrednictwem tego samego prowadzącego działalność w zakresie transportu odpadów temu samemu posiadaczowi odpadów.
- ^h Podać masę odpadów z dokładnością co najmniej do pierwszego miejsca po przecinku dla odpadów innych niż niebezpieczne; co najmniej do trzeciego miejsca po przecinku dla odpadów niebezpiecznych.
- ⁱ Dotyczy odpadów niebezpiecznych.

Załącznik nr 8 Stan prawny

Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 101, poz. 628 z 1998 r. z późn. zm.) – zakazuje wprowadzania na polski obszar celny azbestu, wyrobów zawierających azbest, produkcji wyrobów zawierających azbest oraz obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi azbest. Zgodnie z ustawą produkcja płyt azbestowo-cementowych została zakończona we wszystkich zakładach w 1998 r., a od 1999 r. nastąpił zakaz obrotu tymi płytami. Ustawa ta praktycznie zamknęła okres stosowania wyrobów zawierających azbest w Polsce. Pozostaje natomiast problem sukcesywnego usuwania zużytych wyrobów w sposób niezagrażający zdrowiu ludzi i zanieczyszczeniu środowiska.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (jedn. tekst z 2007r.; Dz. U. Nr 39, poz. 251 z późn. zm.) – określa zasady postępowania z odpadami w sposób zapewniający ochronę życia i zdrowia ludzi oraz ochroną środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, a w szczególności zasady zapobiegania powstawaniu odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko, a także odzysku lub unieszkodliwiania odpadów. W ustawie określone są obowiązki wytwórców i posiadaczy odpadów, w tym odpadów niebezpiecznych. Ustawa reguluje całokształt spraw administracyjnych związanych z postępowaniem przy zbieraniu, transporcie, odzysku, unieszkodliwianiu, w tym składowaniu odpadów, a także wymagań technicznych i organizacyjnych dotyczących składowisk odpadów. Ustawa wprowadziła obowiązek opracowywania Planów gospodarki odpadami na szczeblu: krajowym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tekst jednolity Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118) zawiera zapis mający zastosowanie w przypadkach występowania azbestu. Art. 30 ust. 3 stanowi: właściwy organ może nałożyć w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych, objętych obowiązkiem zgłoszenia, o którym mowa w ust. 1 tego art. jeżeli ich realizacja może naruszyć ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować: zagrożenie bezpieczeństwa ludzi lub mienia, pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków, pogorszenie warunków zdrowotno-sanitarnych, wprowadzenie, utrwalenie, bądź zwiększenie ograniczeń lub uciążliwości dla terenów sąsiednich. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (jedn. tekst z 2008r.; Dz. U. Nr 25, poz. 150 z późn. zm.) – określa zasady ochrony środowiska i warunki korzystania z jego zasobów z uwzględnieniem wymagań zrównoważonego rozwoju. Zawiera postanowienia dotyczące m.in.:

- państwowego monitoringu środowiska, jako systemów pomiarów, ocen i prognoz stanu środowiska oraz gromadzenia, przetwarzania i rozpowszechniania informacji o środowisku,
- opracowania prognoz oddziaływania na środowisko, w tym gospodarki odpadami, a także programów wojewódzkich zmierzających do przestrzegania standardów jakości środowiska,
- ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem, sposobu postępowania z substancjami stwarzającymi szczególne zagrożenie dla środowiska

kar i odpowiedzialności za nieprzestrzeganie zasad i przepisów dotyczących ochrony środowiska, konieczności oznaczenia instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest oraz miejsc, w których się on znajduje.

Ustawa z 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 100, poz. 1085 z późn. zm.) – reguluje tryb postępowania oraz obowiązki podmiotów określonych ustawą. W art. 54 odnosi się do odpowiednich zapisów ustawy z 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest. Ustawa udziela delegacji ministrowi właściwemu do spraw gospodarki, do określenia w drodze rozporządzenia w porozumieniu z ministrami właściwymi do spraw: wewnętrznych, transportu i środowiska – sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest.

Ustawa z dnia 11 stycznia 2001 r. o substancjach i preparatach chemicznych (Dz. U. Nr 11, poz. 84 z późn. zm.) – reguluje problematykę dotyczącą substancji i preparatów chemicznych w tym niebezpiecznych. Określa warunki, zakazy lub ograniczenia produkcji, wprowadzania do obrotu lub

stosowania substancji i preparatów chemicznych w celu ochrony przed szkodliwym wpływem tych substancji i preparatów na zdrowie człowieka lub na środowisko.

Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 199, poz. 1671) – określa zasady przewozu drogowego towarów niebezpiecznych, wymagania w stosunku do kierowców i innych osób wykonujących czynności związane z tym przewozem oraz organy właściwe do sprawowania nadzoru i kontroli w tych sprawach. Przy przewozach materiałów niebezpiecznych w kraju obowiązują przepisy zawarte w załącznikach A i B do Umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR) – jednolity tekst umowy ADR (Dz. U. Nr 30, poz. 287 z 1999 r.). Przepisy umowy ADR oraz ustawy określają warunki załadunku i wyładunku oraz przewozu odpadów niebezpiecznych na składowisko. Pojazdy powinny być zaopatrzone w świadectwo dopuszczenia pojazdu do przewozów materiałów niebezpiecznych wydane przez upoważnioną stację kontroli pojazdów, zaś kierowcy pojazdów winni być przeszkoleni w zakresie przewozu towarów niebezpiecznych.

Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 12 marca 1996 r. w sprawie dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia, wydzielonych przez materiały budowlane, urządzenia i elementy wyposażenia w pomieszczeniach przeznaczonych na pobyt ludzi (MP Nr 19, poz. 231) – określa jako niedopuszczalny dodatek azbestu w materiałach budowlanych z terminem obowiązywania od dnia 1 stycznia 1997 r.

Rozporządzenia Ministra Gospodarki w sprawie dopuszczenia wyrobów zawierających azbest do produkcji lub wprowadzania na polski obszar celny (z 1998 r. Dz. U. Nr 44, poz. 268, z 1999 r. Nr 25, poz. 222, z 2000 r. Nr 15, poz. 188, z 2001 r. Nr 10, poz. 77, z 2002 r. Nr 1, poz. 11, z 2003 r. Nr 5, poz. 50). Zgodnie z ustawą z 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, Minister właściwy do spraw gospodarki w porozumieniu z Ministrem właściwym do spraw ochrony środowiska, określa corocznie w drodze rozporządzenia, na wniosek producenta lub innego podmiotu wprowadzającego na polski obszar celny wyroby zawierające azbest wykaz wyrobów dopuszczonych do produkcji lub wprowadzenia na polski obszar celny spośród wyrobów określonych w załączniku nr 1 do ustawy. W załączniku tym znajdują się:

- płyty uszczelniające azbestowo-kauczukowe,
- uszczelki z tych płyt,
- azbest włóknisty.

Są to wyroby, które ze względów technicznych i technologicznych nie można jeszcze w wielu przypadkach zastąpić wyrobami bezazbestowymi. Dotyczy to przede wszystkim wyrobów o specjalnym przeznaczeniu dla potrzeb, m.in. przemysłu chemicznego, rafineryjnego i energetyki. Rozporządzenie Ministra Środowiska z 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz. 1206) – zamieszcza rodzaje odpadów zawierających azbest na liście odpadów niebezpiecznych w nw. grupach i podgrupach z przypisanym kodem klasyfikacyjnym:

06 07 01* - odpady azbestowe z elektrolizy

06 13 04* - odpady z przetwarzania azbestu

10 11 81* - odpady zawierające azbest (z hutnictwa szkła)

10 13 09* - odpady zawierające azbest z produkcji elementów cementowo-azbestowych

15 01 11* - opakowania z metali zawierające niebezpieczne, porowate elementy, wzmocnienia konstrukcyjnego (np. azbest) włącznie z pustymi pojemnikami ciśnieniowymi,

16 01 11* - okładziny hamulcowe zawierające azbest,

16 02 12* - zużyte urządzenia zawierające azbest,

17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest,

17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest,

(* - oznacza odpady niebezpieczne).

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 lutego 2006 r. w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów (Dz. U. Nr 30, poz. 213) – określa wzory dokumentów stosowanych do prowadzenia ilościowej i jakościowej ewidencji odpadów celem zapewnienia kontroli ich przemieszczania. Do prowadzenia ewidencji odpadów obowiązani są posiadacze odpadów, w tym także wytwórcy odpadów. Ewidencję odpadów prowadzi się za

pomocą dwóch dokumentów: karty ewidencji odpadów oraz karty przekazania odpadów. Karta przekazania odpadu wypełniana jest w dwóch egzemplarzach – przez posiadacza przekazującego odpady na rzecz innego posiadacza odpadów. Posiadacz odpadów, który odpady przejmuje (np. zarządzający składowiskiem odpadów) zobowiązany jest do potwierdzenia na karcie przekazania odpadu faktu przyjęcia odpadu. Karty informacyjne służą do naliczania opłat za umieszczenie w danym roku odpadów na składowisku wnoszonych na rachunek dystrybucyjny urzędu marszałkowskiego właściwego ze względu na miejsce składowania odpadów.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 grudnia 2001 r. w sprawie zakresu informacji oraz wzorów formularzy służących do sporządzania i przekazywania zbiorczych zestawień danych (Dz. U. Nr 152, poz. 1737) – określa wzory formularzy do sporządzania i przekazywania zbiorczego zestawienia odpowiednich danych.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. Nr 217, poz. 1833) – określa najwyższe dopuszczalne stężenia w środowisku pracy – pyłów zawierających azbest:

- pyły zawierające azbest chryzotyl – $1,0 \text{ mg/m}^3$,
- włókna respirabilne – $0,2 \text{ włókien w cm}^3$,
- pyły zawierające azbest krokidolit – $0,5 \text{ mg/m}^3$,
- włókna respirabilne – $0,2 \text{ włókien w cm}^3$.

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie zakresu i sposobu stosowania przepisów o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 236, poz. 1986 z późn. zm.). Przepisy o przewozie drogowym materiałów niebezpiecznych stosuje się odpowiednio do transportu odpadów niebezpiecznych spełniających określone w tych przepisach kryteria klasyfikacyjne dla zaliczenia ich do jednej z klas towarów niebezpiecznych. Przy przewozach materiałów niebezpiecznych w kraju obowiązują przepisy zawarte w załącznikach A i B do Umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych ADR – jednolity tekst umowy ADR (Dz. U. Nr 30, poz. 287, z 1999 r.). Odpady zawierające azbest pochodzące z budowy, remontu i demontażu obiektów budowlanych oraz odpady izolacyjne zawierające azbest zgodnie z ADR zaliczone zostały do klasy 9 – różne materiały i przedmioty niebezpieczne, z czego wynikają określone wymagania przy ich transporcie. Posiadacz odpadów zawierających azbest, który prowadzi działalność w zakresie zbierania lub transportu odpadów, obowiązany jest do uzyskania zezwolenia na prowadzenie tej działalności. Zgodnie z ustawą o odpadach zezwolenie wydaje, w drodze decyzji starosta, właściwy ze względu na miejsce siedziby lub zamieszkania posiadacza odpadów. Transportujący odpady niebezpieczne obowiązany jest do posiadania karty ewidencji odpadu, dokumentu obrotu odpadami niebezpiecznymi i dokumentu przewozowego materiałów niebezpiecznych wg wymagań ADR.

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 20 grudnia 2002 r. w sprawie kursów kształcących dla kierowców pojazdów przewożących towary niebezpieczne (Dz. U. Nr 236, poz. 1987 z późn. zm.). Określa szczegółowe wymagania w stosunku do podmiotów prowadzących kursy kształcące oraz wzory zezwoleń na ich powołanie. Kierowca wyznaczony do przewozu odpadów zawierających azbest obowiązany jest posiadać świadectwo ukończenia kursu kształcącego kierowców pojazdów przewożących materiały niebezpieczne, wydane przez jednostkę upoważnioną przez marszałka województwa.

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie świadectwa dopuszczenia pojazdu do przewozu niektórych towarów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 237, poz. 2011) – określa szczegółowe warunki i tryb wydawania świadectwa dopuszczenia pojazdów do przewozu towarów niebezpiecznych, jego wzór i sposób wypełnienia.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 września 2002 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie opłat za korzystanie ze środowiska (Dz. U. Nr 161, poz. 1335) – zmienia w istotny sposób (obniża) stawki opłaty za umieszczenie odpadów zawierających azbest na składowisku. Od 1 stycznia 2003 r. są to następujące opłaty:

06 07 01* - odpady azbestowe z elektrolizy – 40,70 zł/t
06 13 04* - odpady z przetwarzania azbestu – 40,70 zł/t
10 11 81* - odpady zawierające azbest (z hutnictwa szkła) – 40,70 zł/t
10 13 09* - odpady zawierające azbest z produkcji elementów cementowo-azbestowych – 40,70 zł/t
15 01 11* - opakowania z metali zawierające niebezpieczne, porowate elementy, wzmocnienia konstrukcyjnego (np. azbest) włącznie z pustymi pojemnikami ciśnieniowymi – 40,70 zł/t
16 01 11* - okładziny hamulcowe zawierające azbest – 40,70 zł/t
16 02 12* - zużyte urządzenia zawierające azbest – 40,70 zł/t
17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest – 16,01 zł/t
17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest 16,01 zł/t.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2002 r. w sprawie sposobu przedkładania wojewodzie informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (Dz. U. Nr 175, poz. 1439) – określa terminy, sposoby przedkładania wojewodzie przez organa władz samorządowych informacji o rodzaju, ilości i miejscu występowania azbestu oraz wyrobów zawierających azbest.

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 czerwca 2003 r. w sprawie informacji dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony zdrowia oraz planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia (Dz. U. Nr 120, poz. 1126) – określa zakres i formę informacji dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony zdrowia, planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia oraz szczegółowy zakres rodzajów robót budowlanych stwarzających zagrożenia bezpieczeństwa i zdrowia ludzi (wyroby zawierające azbest).

Rozporządzenie Ministra Gospodarki Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest (Dz. U. Nr 192, poz. 1876).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2004 r. w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych uwarunkowań związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięcia do sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko (Dz. U. 2004 r. Nr 257, poz. 2573 z późn. zm.). Sporządzenia raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko wymaga transport lub unieszkodliwianie azbestu lub produktów zawierających azbest w ilości nie niższej 200 ton rocznie.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 grudnia 2002 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. z 2003 r. Nr 1, poz. 12). Wartość odniesienia dla azbestu (włókna na m³) wynosi uśredniona 2350 µg/m³ w ciągu godziny i 250 µg/m³ dla roku kalendarzowego.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 grudnia 2002 r. w sprawie zakresu, czasu i sposobu oraz warunków prowadzenia monitoringu składowisk odpadów (Dz.U. Nr 220, poz. 1858).

Przepisy rozporządzenia nie stosuje się do składowiska odpadów materiałów izolacyjnych oraz konstrukcyjnych zawierających azbest oraz składowiska odpadów obojętnych.

Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 30 października 2002 r. w sprawie rodzajów odpadów, które mogą być składowane w sposób nieselektywny (Dz.U. Nr 191, poz. 1595). W sposób nieselektywny mogą być składowane odpady: 17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest, 17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest. Oznacza to, że odpady obu rodzajów mogą być składowane wspólnie, na tym samym składowisku odpadów niebezpiecznych zawierających azbest. Natomiast nie wolno tych odpadów mieszać i składować z innymi odpadami niebezpiecznymi.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 marca 2003 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących lokalizacji, budowy, eksploatacji i zamknięcia, jakim powinny odpowiadać poszczególne typy składowisk odpadów (Dz. U. Nr 61, poz. 549). Określa m.in. wymagania dotyczące składowania dla odpadów zawierających azbest, wymienionych w katalogu odpadów oznaczonych kodami: 17 06 01* i 17 06 05*.

Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w

sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004 Nr 71, poz. 649). Określa obowiązki wykonawcy prac polegających na bezpiecznym użytkowaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest sposoby i warunki bezpiecznego użytkowania oraz usuwania wyrobów zawierających azbest; warunki przygotowania do transportu i transportu wyrobów i odpadów zawierających azbest do miejsca ich składowania; wymagania, jakim powinno odpowiadać oznakowanie wyrobów i odpadów zawierających azbest. Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz. U. z 2005 r. Nr 216, poz. 1824) Określa obowiązki pracodawcy zatrudniającego pracowników przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 10 stycznia 2005 r. w sprawie wzoru książeczki badań profilaktycznych dla osoby, która była lub jest zatrudniona w warunkach narażenia zawodowego w zakładach stosujących azbest w procesach technologicznych, sposobu jej wypełnienia i aktualizacji (Dz. U. z 2005 r. Nr 13, poz. 109). Pracodawca, który zatrudnia lub zatrudniał osobę w warunkach narażenia zawodowego na działanie pyłów zawierających włókna azbestu, wpisuje i aktualizuje w książeczce badań profilaktycznych tej osoby dane osobowe wraz z danymi dotyczącymi okresu zatrudnienia w warunkach narażenia na pył azbestu oraz szczegółowe parametry tego narażenia. Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 12 marca 1996 r. w sprawie dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia, wydzielonych przez materiały budowlane, urządzenia i elementy wyposażenia w pomieszczeniach przeznaczonych na pobyt ludzi (M.P. Nr 19, poz. 23).

Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski – przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 14 maja 2002 r. Określa główne kierunki działania w okresie 30-tu lat, potrzebne środki na realizację „Programu...”, a także podaje szacunkowe ilości wyrobów zawierających azbest w całym kraju oraz poszczególnych województwach.

Załącznik nr 9. Składowiska przyjmujące odpady zawierające azbest

(Źródło: www.mgip.gov.pl)

woj. dolnośląskie

1. Składowisko Odpadów Stałych "Polowice", KGHM Polska Miedź SA Oddział Huta Miedzi "Legnica" Legnica, ul. Złotoryjska 194 */na potrzeby zakładu/*
2. Składowisko Odpadów Przemysłowych, Wałbrzych ul. Górnicza 1, zarządzane przez Mo-BRUK Korzenna 214, pow. nowosądecki
3. Składowisko odpadów przemysłowych w Biechowie, KGHM Polska Miedź SA Oddział Huta Miedzi "Głogów" Żukowice, ul. Żukowicka 1 */ na potrzeby zakładu/*
4. składowisko Dolnośląskiej Korporacji Ekologicznej w Oławie ul. Polna 1, Dolnośląska Korporacja Ekologiczna Sp. z o.o. Oława ul. 3 Maja 26 */azbest składowany jest po przekształceniu w procesie zestalania pod kodem 19 03 06/*

woj. kujawsko-pomorskie

5. składowisko odpadów przy ul. Lisiej, Zakłady Chemiczne „ZACHEM”, Bydgoszcz ul. Wojska Polskiego 65 */na potrzeby zakładu/*
6. zakładowe składowisko odpadów przemysłowych Anwil S.A., Włocławek ul. Toruńska 2 */ na potrzeby zakładu/*

woj. lubuskie

7. składowisko odpadów w Chróściku, ul. Małyszyńska 180 Gorzów Wlkp., zarządzane przez Zakład Utylizacji Odpadów sp. z o. o. Gorzów Wlkp. ul. Teatralna 49

woj. łódzkie

8. składowisko odpadów przemysłowych w Zgierzu, ul. Miroszewska 54, zarządzane przez EKO-BORUTA sp. z o.o. , Zgierz ul. A. Struga 10
9. mokre składowisko popiołu i żużla "Bagno-Lubień" Elektrownia "Bełchatów" S.A., Kleszczów */ na potrzeby zakładu/*

woj. małopolskie

10. składowisko odpadów niebezpiecznych w Oświęcimiu, ul. Nadwiślańska 46
11. składowisko odpadów "za rz. Białą" w Tarnowie, Zakłady Azotowe w Tarnowie-Mościcach S.A. ul. Kwiatkowskiego 8
12. składowisko komunalne w Ujkowie Starym pow. olkuski, Zakład Gospodarki Komunalnej BOLESŁAW sp. z o.o. Bolesław, ul. Osadowa

woj. mazowieckie

13. składowisko odpadów komunalnych w Rachocinie, Miasto Sierpc ul. Traugutta 32

woj. podkarpackie

14. składowisko odpadów komunalnych w Młynach pow. jarosławski, Zakład Gospodarki Komunalnej Gminy Radymno z/s w Skołoszowie 341

woj. pomorskie

15. Zakład Utylizacyjny Gdańsk Szadółki ul. Jabłoniowa 55

woj. śląskie

16. składowisko odpadów w Knurowie ul. Szybowa, zarządzane przez PPHU „KOMART” sp. z o.o., Knurów ul. Szpitalna 7

17. składowisko odpadów komunalnych w Świętochłowicach, MPGK sp. z o.o. Świętochłowice ul. Łagiewnicka 7641-608

18. składowisko odpadów niebezpiecznych i obojętnych w Dąbrowie Górniczej ul. Koksownicza 1, Zakłady Koksownicze "Przyjaźń"

woj. warmińsko-mazurskie

19. Zakład Utylizacji Odpadów w Elblągu, ul. Mazurska 42,

woj. wielkopolskie

20. składowisko odpadów niebezpiecznych i innych niż niebezpieczne Pasięka gm. Trzemeszno, zarządzane przez Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo-Usługowe "IZOPOL"S.A. Trzemeszno ul. Gnieźnieńska 4

21. składowisko odpadów niebezpiecznych w Koninie ul. Sulańska 11

22. składowisko odpadów w Goraninie pow. Koniński, zarządzane przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Odpadami EKOSERWIS s. c. Wołomin ul. Partyzantów 38

woj. zachodnio-pomorskie

23. składowisko odpadów w m. Dalsze 36 gm. Myślibórz, zarządzane przez EKO-MYŚL Sp. z o.o. w Myśliborzu, ul. 1-go Maja 19

24. składowisko odpadów w Sianowie, zarządzane przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o. o. w Koszalinie, ul. Rzeczna 14

25. składowisko odpadów w Marianowie ul. Jeziorna 15, zarządzane przez Przedsiębiorstwo EKOMAR Spółka z o.o. /azbest składowany jest po przekształceniu w procesie zestalania pod kodem 19 03 06/